

**НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА**

*Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису*

ПАРАМОНОВ ОЛЕКСАНДР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК 351.741(477)

**ДИСЕРТАЦІЯ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ
МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
ТА ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **О. О. Пармонов**

Науковий керівник – **Шевчук Геннадій Вадимович**, кандидат юридичних наук, професор

Київ – 2024

АНОТАЦІЯ

Парамонов О. О. Адміністративно-правові засади здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права, Науково-дослідний інститут публічного права, Київ, 2024.

Дисертацію присвячено дослідженню адміністративно-правових засад здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.

Проаналізовано сутність поняття моніторингу як одного із засобів дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, схарактеризовано це явище як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності. Окреслено систему суб'єктів його здійснення та відповідні нормативно-правові засади.

Аргументовано позицію про те, що моніторинг як інструмент забезпечення дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, яка щоденно здійснює свої повноваження та функції, є комплексним і системно організованим процесом, що чітко визначається законодавством України та має конкретні внутрішньоорганізаційні характеристики. Зокрема, ознаками моніторингу визнано системність, об'єктивність, нормативність, релевантність і законність.

Наголошено, що теоретико-правове опрацювання змісту й сутності всіх ключових термінів і понять з цієї проблематики прямопропорційно впливає на можливість практичного застосування відповідних теоретичних конструкцій у повсякденній поліцейській діяльності, з огляду на що їх

точність і повнота надання характеристики є надзвичайно важливими структурними елементами будь-якого наукового дослідження.

З'ясовано, що моніторинг як внутрішньоорганізаційна діяльність не може здійснюватися уособлено, з огляду на що відповідні підрозділи називаються «моніторингу та аналітичної діяльності», що своєю чергою розширює спектр їх функціонування та уможлиблює розгляд динаміки фактів порушення дисципліни й законності в діяльності кожного патрульного поліцейського та відповідного підрозділу поліції, або ж на рівні Департаменту патрульної поліції, що в разі підвищує ефективність управління відповідними підрозділами та дозволяє вживати додаткових (або ж пом'якшувальних чи обтяжуючих) заходів до притягнення до відповідності відповідного поліцейського.

На підставі аналізу поняття дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, а також функціонування підрозділів моніторингу й організаційно-аналітичного забезпечення патрульної поліції доведено, що правовими засадами в цій діяльності є ті норми законодавства України, які забезпечують можливість і становлення кола повноважень патрульної поліції як органу державної влади та наділяють їх компетенцією (тобто правами й обов'язками) щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина в указаній сфері життєдіяльності суспільства.

Доведено, що моніторинг за діяльністю у сфері дотримання дисципліни й законності з боку патрульної поліції є досить широким за своїм змістом явищем, що регулюється одразу декількома нормативно-правовими актами, а коло компетенції стосовно реалізації основної форми забезпечення дисципліни та законності – проведення службових перевірок і розслідувань чітко перетинається з діяльністю Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, що своєю чергою не дозволяє ефективно використовувати обидва ці ресурси.

Зауважено, що система суб'єктів здійснення моніторингу за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України крізь призму дотримання

дисципліни й законності є досить широкою та охоплює не лише структурні елементи вказаного підрозділу. Так, наприклад, до їх кола належать: Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України (один з базових структурних підрозділів, що має широке коло компетенції у сфері моніторингу профілактики та реагування на інциденти у сфері порушення дисципліни й законності, а також здійснення моніторингу за цим напрямом); Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України (до його компетенції належить визначення рівня дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності всіх структурних підрозділів Національної поліції); Департамент патрульної поліції Національної поліції України (має виключне коло компетенції щодо здійснення моніторингу у сфері дисципліни й законності, дотримання її патрульними поліцейськими).

З'ясовано, що зміст і сутність компетенції будь-якого органу державної влади визначає можливість здійснення ним конкретного кола повноважень та безпосередньо впливає на законність здійснюваних дій. Тобто будь-які дії, вчинювані підрозділом чи його посадовими особами, що прямо не належать до кола компетенції цього підрозділу, є протиправними. Крім того, завдяки виключному колу компетенції щодо діяльності всієї Національної поліції України в контексті моніторингу дотримання дисципліни й законності в службовій діяльності уможлиблюється застосування порівняльних інструментів і розуміння процесів успішності та прогресу в намаганнях забезпечення дотримання дисципліни й законності в службовій повсякденній діяльності всіх без винятку підрозділів Національної поліції.

Наголошено, що виключність компетенції підрозділів моніторингу Департаменту патрульної поліції Національної поліції України полягає в тому, що вони одноосібно уповноважені на проведення конкретних службових розслідувань за фактами порушення дисципліни й законності, а керівники таких структурних підрозділів мають рівні права з іншими

керівниками територіальних структурних підрозділів Національної поліції України щодо накладення дисциплінарних стягнень.

Стадіями здійснення моніторингу визнано конкретно окреслені дії, які прямо корелюються з контрольними процесами та забезпечуються відповідними суб'єктами зазначеного органу державної влади та його структурних підрозділів, що, з огляду на реалії сьогодення та динамічність законодавства України, потребує додаткового опрацювання. Процеси контролю та моніторингу мають певні тотожні елементи своїх структурних особливостей, зокрема статистичні індикатори.

Встановлено, що механізми виявлення порушень дисципліни й законності в діяльності будь-якого поліцейського підрозділу різняться за інституційним принципом, а також суб'єктами такого виявлення. Проте порядок реагування на вже виявлені порушення дисципліни та законності є однаковим незалежно від конкретного поліцейського підрозділу, оскільки в цьому контексті необхідно дотримуватися принципу правової визначеності.

Доведено, що робота дисциплінарних комісій Національної поліції України на локальному рівні забезпечується зусиллями певного підрозділу, працівником якого було допущено порушення дисципліни й законності у вузькому чи широкому значенні, у зв'язку з чим доцільною є організація діяльності управління моніторингу та організаційно-аналітичної роботи Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, що спеціалізується на контролі за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульних поліцейських.

Констатовано, що вказані кроки щодо оптимізації механізму забезпечення дисципліни та законності поліцейських будь-якої ланки поліції загалом і представників Департаменту патрульної поліції зокрема має не лише каральний, а й оптимізаційний характер, що полягає в можливості створення таких організаційно-управлінських і нормативно-правових обставин, за яких учинення дисциплінарного проступку уможливорюється лише в спосіб свідомого вчинення конкретного правопорушення патрульним

поліцейським, що відповідно потребуватиме додаткової адміністративної чи кримінально-правової кваліфікації.

Ураховуючи різноманіття міжнародного досвіду, а також поліваріативність думок дослідників у цьому контексті, проаналізовано міжнародні стандарти і практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни й законності, виокремлено найбільш ефективні та результативні способи, методи й засоби, що застосовуються відповідними уповноваженими суб'єктами для забезпечення дисципліни та законності в діяльності будь-якого правоохоронного органу.

Обґрунтовано важливість використання міжнародного досвіду забезпечення моніторингу стану дотримання дисципліни й законності в країнах із найбільш розвиненими демократіями та правовими системами суспільства загалом і дієвими поліцейськими підрозділами зокрема, що в результаті адаптації відповідного поліцейського досвіду до реалій українського законодавства може вирішити низку проблемних питань національного масштабу.

Наголошено, що досвід Великої Британії та Сполучених Штатів Америки хоча й не передбачає відокремлення інспекцій і підрозділів моніторингу за діяльністю кожного поліцейського підрозділу, проте питання точкової фрагментації систем забезпечення дотримання дисципліни та законності в міжрегіональних територіальних підрозділах залишається відкритим та актуальним, що своєю чергою відкриває нові наукові горизонти, засвідчує потребу в аналізі результативності такого способу організації діяльності.

Зауважено, що ефективність функціонування відділів моніторингу діяльності поліції може забезпечити підвищення якості здійснення поліцейської діяльності підрозділами поліції до моменту звернення громадян до суду чи примусового виконання судового рішення стосовно поліцейського особисто та поліції загалом, що є більш демократичним та ефективним способом розв'язання спорів, пов'язаних зі здійсненням поліцією своїх

функцій.

Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції неодноразово розглядались у дослідженнях науковців, що своєю чергою вже сформувало надійний науково-теоретичний фундамент відповідного аспекту зазначеного дослідження та потребує детального аналізу з метою розкриття подальших шляхів правореалізації та формування перспективних векторів нормотворчості як у системі Національної поліції України, так й у сфері забезпечення дисципліни та законності в усіх органах правопорядку.

Одним з пріоритетних напрямів визнано вдосконалення законодавства, а окремим напрямом удосконалення дій керівника органу поліції щодо дотримання законності та дисципліни варто назвати й підвищення якості внутрішньоуправлінських процесів.

Обґрунтовано висновок про те, що система моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України та відповідний адміністративно-правовий механізм забезпечення її правореалізації має враховувати всі індивідуально-психологічні особливості працівників, а також індикатори мотивації до виконання ними певної роботи, що в подальшому дозволить виявити конкретні тригерні обставини, які негативно впливають на дотримання прав і свобод людини та громадянина, а отже, дисципліни й законності в повсякденній службовій діяльності.

Ключові слова: дисципліна, моніторинг, права і свободи, законність, патрульна поліція, поліцейська діяльність, відповідальність, правопорядок, правове регулювання.

SUMMARY

Paramonov, O.L. Administrative and Legal Principles of Monitoring the State of Compliance with Discipline and Legality in the Activities of the Patrol Police. – *Qualifying scientific work as a manuscript.*

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Juridical Science in specialty 12.00.07 «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law». – Scientific Institute of Public Law, Scientific Institute of Public Law, Kyiv, 2024.

The dissertation is devoted to the study of the administrative and legal principles of monitoring the state of observance of discipline and legality in the activities of the patrol police.

The author analyzes the content, essence of the concept of monitoring as one of the means of observance of discipline and legality in the activities of the patrol police, characterizes this phenomenon as a type of internal organizational, administrative activity, outlines the system of subjects of its implementation and the relevant regulatory and legal principles.

The position is proved that monitoring as a tool for ensuring compliance with discipline and legality in the activities of the patrol police, which daily exercises its powers and functions, is a complex and systematically organized process, which is clearly defined by the legislation of Ukraine and has specific internal organizational characteristics. For example, the signs of monitoring include: consistency, objectivity, normativity, relevance and legality.

In addition, it is necessary to pay attention to the fact that the theoretical and legal elaboration of the content and essence of all the outlined categories of terms and concepts directly proportionally affects the possibility of practical application of the relevant theoretical constructions in everyday police activities, and that is why their accuracy and completeness of characterization are extremely important structural elements of any scientific research.

The author notes that monitoring, as an internal organizational activity, cannot be carried out individually, and that is why the relevant units are called "monitoring and analytical activities", which in turn expands the range of their functioning and makes it possible to consider the dynamics of violations of discipline and legality in the activities of each patrol police officer and the relevant police unit, or at the level of the Patrol Police Department, which significantly increases the efficiency of management and allows to take additional (or mitigating or aggravating) measures to bring the relevant police officer to justice.

On the basis of the analysis of the concept of discipline and legality in the activities of the patrol police, as well as the functioning of the units of monitoring and organizational and analytical support of the patrol police, it is proved that the legal basis in this activity is those norms of the legislation of Ukraine that provide the possibility and formation of the range of powers of the patrol police as a body of state power and endow them with competence (i.e. rights and obligations) to ensure the rights and freedoms of man and citizen in the specified sphere of life of society.

The author notes that monitoring of activities in the field of observance of discipline and legality in the activities of the patrol police is a rather broad phenomenon regulated by several normative legal acts at once, and the scope of competence for the implementation of the main form of ensuring discipline and legality – conducting official inspections and investigations clearly intersects with the activities of the Department of the Main Inspectorate and Human Rights of the National Police of Ukraine. Which, in turn, does not allow for the effective use of both of these resources.

It is also emphasized that the system of subjects of monitoring the activities of the patrol police of the National Police of Ukraine, the prism of observance of discipline and legality, is quite broad and includes not only the structural elements of the mentioned unit. For example, they include: the Department of Internal Security of the National Police of Ukraine (one of the basic structural units with a wide range of competence in the field of monitoring, prevention and response to

incidents in the field of violation of discipline and legality, as well as monitoring in this area); Department of the Main Inspectorate and Observance of Human Rights of the National Police of Ukraine (whose competence includes determining the level of observance of human and civil rights and freedoms in the activities of all structural units of the National Police of Ukraine); The Patrol Police Department of the National Police of Ukraine (which has the exclusive competence to monitor the field of discipline and legality and its observance by patrol police officers).

The content and essence of the competence of any public authority determines the possibility of exercising a specific range of powers and directly affects the legality of the actions taken. That is, any actions committed by a unit or its officials that are not directly within the competence of this unit are illegal and illegal.

In addition, having an exclusive range of competence regarding the activities of the entire National Police of Ukraine in the context of monitoring compliance with discipline and legality in official activities, it is possible to use comparative tools and understand the processes of success and progress in attempts to ensure compliance with discipline and legality in the daily activities of all units of the National Police without exception.

At the same time, it is important to note that the exclusivity of the competence of the monitoring units of the Patrol Police Department of the National Police of Ukraine lies in the fact that they are solely authorized to conduct specific official investigations into violations of discipline and legality, and the heads of such structural units have equal rights with other heads of territorial structural units of the National Police of Ukraine to impose disciplinary sanctions.

The stages of monitoring may be those specifically defined stages that directly correlate with control processes and are provided by the relevant subjects of the specified public authority and its structural subdivisions, which, in our opinion, taking into account the requirements of today and the dynamism of the legislation of Ukraine, requires additional elaboration.

The processes of control and monitoring have certain identical elements of their structural features, since monitoring, as well as control, has a stage of selecting a specific object and determining its subject, which in the future will become the basis for the compilation of specific statistical indicators.

The main stages of monitoring, first of all, include making a decision on its implementation, the preparatory stage of monitoring, which includes the selection of tools and other organizational and managerial components of the monitoring itself, which also includes summing up statistical and analytical results based on its results, as well as calculating the error of the received empirical materials, which can be implemented as a result of control monitoring of a specific subject and object after a certain period of time.

The mechanisms for detecting violations of discipline and legality in the activities of any police unit differ in terms of the institutional principle, as well as the subjects of such detection, however, the procedure for responding to already identified violations of discipline and legality is the same, regardless of the specific police unit, since in this context it is necessary to adhere to the principle of legal certainty.

It should be noted that the work of the disciplinary commissions of the National Police of Ukraine is ensured, at the local level, by the forces of one or another unit, the employee of which committed a violation of discipline and legality in a narrow or broad sense, namely, therefore, in our opinion, it is expedient and effective to organize the activities of the monitoring department and organizational and analytical work of the Patrol Police Department of the National Police of Ukraine, which specializes in control over observance of discipline and legality in the activities of patrol police officers.

At the same time, attention is drawn to the fact that these steps to optimize the mechanism for ensuring discipline and legality of police officers of any level of the police in general and representatives of the Patrol Police Department in particular are not only punitive, but also optimizing, which in turn consists in the possibility of creating such organizational, managerial and regulatory

circumstances under which the commission of a disciplinary offense is almost impossible and is possible only by deliberate commission a specific offense by a patrol police officer, which in turn will require additional administrative or criminal law qualification.

Taking into account the pluralism of international experience, as well as the diversity of opinions of scientists and researchers in this context, it is necessary to analyze international standards and practices of monitoring the state of compliance with discipline and legality and to identify the most effective and efficient ways, methods and means used by the relevant authorized entities to ensure discipline and legality in the activities of any law enforcement agency.

The importance of using international experience in monitoring the state of compliance with discipline and legality in countries with the most developed democracies and legal systems of society in general and effective police units in particular, which, as a result of attempts and methods of adapting the relevant police experience to the realities of Ukrainian legislation, can solve a number of problems

Although the leading experience of Great Britain and the United States of America does not include the separation of inspections and monitoring units for the activities of each police unit, the issue of point fragmentation of systems for ensuring compliance with discipline and legality in interregional territorial units remains open and relevant, which in turn opens up new scientific horizons and the need to analyze the effectiveness of this way of organizing activities.

The effectiveness of the functioning of police monitoring departments, in our opinion, can effectively ensure the improvement of the quality of police activities by police units, until citizens apply to the court or enforce a court decision against a police officer personally and the police in general, which, in our opinion, is a more democratic and effective resolution of disputes related to the exercise of police functions.

Ways to improve the administrative and legal regulation of the organization of monitoring the state of discipline and legality in the activities of the patrol

police have been considered several times in the studies of scientists and scientists, which in turn has already formed a reliable scientific and theoretical foundation for the relevant aspect of this study and requires its detailed analysis, in order to reveal further ways of implementation rights and the formation of promising vectors of rule-making, as in the system the National Police of Ukraine, as well as in the field of ensuring discipline and legality in all law enforcement agencies.

One of the priority areas is the improvement of legislation, and a separate area of improving the actions of the head of the police body to comply with the law and discipline, in our opinion, should be called improving the quality of internal management processes.

At the same time, the system for monitoring compliance with discipline and legality in the activities of the patrol police of the National Police of Ukraine and the appropriate administrative and legal mechanism for ensuring its right to exercise should take into account all individual psychological characteristics of employees, as well as indicators of motivation to perform certain work, which in the future will identify specific trigger circumstances that negatively affect the observance of human and civil rights and freedoms, and, accordingly, discipline and legitimacy in daily service activities

Keywords: discipline, monitoring, rights and freedoms, legality, patrol police, policing, responsibility, law and order. legal regulation.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Парамонов О. О. Міжнародні стандарти та практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн. *KELM*. 2022. № 7 (51). С. 329–332 (Республіка Польща).

2. Парамонов О. О. Моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 174–178.

3. Парамонов О. О. Поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 6. С. 126–130.

4. Парамонов О. О. Правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 1. С. 70–75.

5. Парамонов О. О. Юридична відповідальність за порушення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 622–624.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Парамонов О. О. Міжнародний досвід забезпечення дисципліни та законності в поліції та шляхи його використання в Україні. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2022. С. 121–123.

7. Парамонов О. О. Зміст і сутність поняття дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції України. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 січ. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 39–41.

8. Парамонов О. О. Окремі аспекти відповідальності за порушення дисципліни та законності патрульним поліцейським. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 17–20.

9. Парамонов О. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів моніторингу та аналітичної діяльності патрульної поліції України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 31–33.

10. Парамонов О. О. Міжнародні стандарти дисципліни та законності в діяльності поліцейських. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ : Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ	
МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ	
ТА ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	
28	
1.1. Моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.....	28
1.2. Поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності.....	46
1.3. Правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.....	64
1.4. Система суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.....	80
Висновки до розділу 1.....	99
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ	
ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАКОННОСТІ	
В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	
101	
2.1. Компетенція суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.....	101
2.2. Стадії здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.....	113
2.3 Порядок реагування на виявлення порушень дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.....	130
Висновки до розділу 2.....	146
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ	
ЗА СТАНОМ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ	
ТА ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	
149	

3.1. Міжнародні стандарти і практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн.....	149
3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.....	159
Висновки до розділу 3.....	174
ВИСНОВКИ.....	176
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	181
ДОДАТКИ.....	206

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний стан розвитку суспільних відносин, що означений глибинними економічними, соціальними та безпековими змінами, засвідчує потребу в консолідації зусиль усіх державних інституцій щодо дотримання дисципліни та законності в їх діяльності. Особливу увагу в цьому контексті привертає діяльність Національної поліції України, зокрема патрульної поліції. Це пов'язано з тим, що на сьогодні саме ці підрозділи постійно знаходяться в контакті з громадськістю, забезпечуючи безпеку дорожнього руху та громадський порядок. Такий функціонал потребує від останніх психологічної витримки, високої кваліфікації, дотримання правил етичної поведінки й доброчесності під час виконання покладених на них завдань, визначених Законом України «Про Національну поліцію».

Попри докладені державою зусилля щодо створення оновленої та незаангажованої патрульної поліції, маємо констатувати, що на сьогодні існують випадки порушення дисципліни та законності з боку окремих працівників і служби загалом. Зазначене пов'язано з різними факторами, серед яких варто виокремити такі: 1) правовий режим воєнного стану, який вимагає прийняття оперативних рішень та супроводжується правовими обмеженнями прав і свобод людини, які до цього часу не мали напрацьованої практики правозастосування; 2) плинність і брак кадрів; 3) складна безпекова й оперативна обстановка на території обслуговування; 4) значна кількість змін у чинному законодавстві та тощо. Усе це впливає на законність дотримання прав людини працівниками патрульної поліції. Тому досить актуальним є питання дослідження стану дотримання дисципліни та законності за допомогою такого правового інструментарію, як моніторинг.

Дослідження адміністративно-правових засад здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції в умовах сьогодення актуалізує потребу у виявленні системних

помилку у діяльності патрульної поліції та визначенні кореляційних заходів з їх подолання. Нагальність і своєчасність обраної теми також підтверджується стрімкими тенденціями розвитку ролі патрульної поліції як складової Національної поліції в забезпеченні безпеки дорожнього руху, функціонування якої має відповідати європейській системі цінностей, принципам і стандартам захисту прав людини.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Питання забезпечення дисципліни та законності в діяльності органів виконавчої влади загалом і діяльності Національної поліції зокрема були та залишаються актуальними протягом усього часу незалежності нашої держави. Наголосимо, що нині актуальність проблеми лише загострюється, що пов'язано з багатьма чинниками. Підґрунтям дослідження стали наукові праці, у яких увагу приділено внутрішньоорганізаційній діяльності органів і підрозділів Національної поліції, серед яких: С. М. Лелет «Адміністративно-правове регулювання управління в Національній поліції України» (2017); Б. В. Семерей «Адміністративно-правові засади реалізації принципу відкритості та прозорості в діяльності Національної поліції України» (2017); А. Є. Крищенко «Адміністративно-правовий статус керівника територіального органу Національної поліції у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку» (2019); О. А. Марушій «Забезпечення законності в діяльності органів виконавчої влади: адміністративно-правова характеристика» (2021); В. О. Михайлов «Забезпечення законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції» (2021); І. І. Йовенко «Адміністративно-правові засади діяльності територіальних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення реалізації конституційного права на мирні зібрання» (2022); Т. С. Кравчук «Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції на територіальному рівні» (2023); О. В. Король «Адміністративно-правовий статус керівника органу Національної поліції як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності» (2023); А. О. Стрижак «Адміністративно-правові

засади в діяльності патрульної поліції як суб'єкта реалізації державної регіональної політики у сфері безпеки дорожнього руху» (2024) тощо. Водночас наведені та інші наукові праці, які були проаналізовані та враховані під час формулювання авторських дефініцій, не містять комплексного аналізу природи та сутності такої управлінської, внутрішньоорганізаційної функції в діяльності підрозділів патрульної поліції, як моніторинг. Тому можна з упевненістю констатувати, що тематика адміністративно-правових засад здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції не слугувала об'єктом окремого наукового дослідження.

Визначенню базових категорій, пов'язаних з адміністративно-правовими засадами здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, сприяли роботи вчених-адміністративістів, а саме: В. Б. Авер'янова, Ю. В. Гаруста, Є. А. Гетьмана, С. Ф. Денисюка, О. В. Джафарової, О. Ю. Дрозда, Д. В. Журавльова, Т. О. Коломоєць, К. М. Куркової, А. А. Манжули, Є. Ю. Соболя, Р. А. Сербина, Л. В. Сороки, С. О. Шатрави, Р. В. Шаповала, К. В. Шкарупи, А. Г. Чубенка та ін. Водночас комплексно зазначена проблема не розглядалась, що вкотре доводить актуальність, своєчасність і практичну значущість дослідження адміністративно-правових засад здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження спрямоване на реалізацію основних положень законів України «Про Національну безпеку України», «Про Національну поліцію», «Про дорожній рух», «Про правовий режим воєнного стану»; указів Президента України «Про Стратегію національної безпеки України», «Про Національну стратегію у сфері прав людини», «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки»; постанови Кабінету Міністрів України «Про

затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року», «Про затвердження Порядку проведення огляду громадської безпеки та цивільного захисту Міністерством внутрішніх справ», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року», «Про затвердження плану дій органів виконавчої влади з відновлення деокупованих територій територіальних громад», Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року № 12-21. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є вироблення нових підходів до розуміння правової природи моніторингу як одного із способів забезпечення дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо їх удосконалення.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації необхідно виконати такі основні *завдання*:

- визначити моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції;
- сформулювати поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності;
- окреслити правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції;
- з'ясувати систему суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції;

- розкрити зміст компетенції суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції;
- з'ясувати зміст і коло стадій моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції;
- визначити порядок реагування на виявлення порушень дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції під час здійснення моніторингу;
- розкрити міжнародні стандарти та практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції;
- сформулювати шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі діяльності Національної поліції загалом і патрульної зокрема.

Предметом дослідження є адміністративно-правові засади здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.

Методи дослідження. Зважаючи на мету й завдання дисертаційного дослідження, використано загальнонаукові та спеціальні методи вивчення положень зазначеної проблематики. Зокрема, такі загальні методи наукового пізнання, як *порівняння* (підрозділи 1.4, 3.1), *аналіз, аналогія, індукція та дедукція* (підрозділи 1.1–1.4, 2.1, 3.1), слугували інструментом добору фактичного матеріалу. З-поміж спеціальних методів застосовано *формально-логічний* (усі підрозділи дисертації), *теоретико-прогностичний* (підрозділи 2.2, 2.3), *організаційно-правовий* (підрозділи 1.1–1.4), *структурно-функціональний* (підрозділи 2.1, 2.3.).

За допомогою *логіко-семантичного* методу поглиблено понятійний апарат, зокрема з'ясовано сутність категорій «способи забезпечення дисципліни та законності», «моніторинг» (підрозділи 1.1, 1.2). *Системний* метод використано під час визначення системи суб'єктів здійснення

моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції (підрозділи 1.4, 2.1, 2.2). Методи *класифікації, групування, системно-функціональний* застосовано для дослідження змісту моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності (1.2, 1.3, 3.1, 3.2). За допомогою *спеціально-юридичного і статистичного* методів розкрито поняття та визначено сутність правових засад здійснення моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції (підрозділи 1.2, 1.3).

Методи *групування та структурно-логічний* допомогли розкрити зміст компетенції суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції (підрозділи 1.4, 2.1). *Системно-структурний* метод уможливив характеристику підходів до змісту й коло стадій здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції (підрозділи 2.3, 2.4). Завдяки *гносеологічному* методу з'ясовано порядок реагування на виявлення порушень дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції під час здійснення моніторингу (підрозділ 2.3).

Окреслити прогресивні шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за станом дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції дали змогу дотримання *вимог формальної логіки* (підрозділ 3.2), а також використання засобів *групування, статистики й емпіричних узагальнень* (усі підрозділи дисертації).

Теоретичним підґрунтям дослідження стали теоретичні доробки вітчизняних учених, які займалися питаннями дисципліни й законності в діяльності органів публічної влади, зокрема праці з теорії держави і права, теорії управління, трудового та адміністративного права.

Нормативну основу дисертаційної роботи становить вітчизняне законодавство в частині, що регламентує діяльність Національної поліції

загалом і патрульної поліції зокрема. Особливу увагу приділено аналізу підзаконних нормативних актів, які регламентують внутрішньоорганізаційні відносини патрульної поліції.

Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять матеріали службових розслідувань щодо порушення дисципліни та законності працівниками патрульної поліції, а також індивідуальні адміністративні акти стосовно притягнення останніх до дисциплінарної відповідальності.

Наукова новизна отриманих результатів. У дисертаційному дослідженні вперше оцінено стан і перспективи такого способу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, як моніторинг, шляхом вивчення наявної внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності патрульної поліції. Запропоновано розв'язання проблеми в контексті дослідження окремого інституту – моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій з урахуванням власного досвіду здобувача. У дисертації аргументовано низку положень, що становлять наукову новизну, а саме:

вперше:

– обґрунтовано позицію, згідно з якою моніторинг є окремою функцією адміністративної діяльності патрульної поліції, що спрямована на всебічний збір, обробку, аналіз інформації щодо діяльності патрульної поліції із забезпечення безпеки дорожнього руху в контексті відповідності нормам чинного законодавства, етичним правилам і правилам доброчесності, а в разі виявлення порушень – проведення заходів з подолання негативних наслідків у правовому й інформаційному полі;

– з метою комплексного забезпечення організаційного процесу у сфері забезпечення дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції запропоновано синхронізувати діяльність підрозділів моніторингу патрульної поліції та відповідних підрозділів головної інспекції стосовно

дотримання прав людини, внутрішньої безпеки, оперативного реагування та контролю;

– визначено коло напрямів організації та забезпечення функціонування системи моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції: 1) нормативно-правове забезпечення; 2) якісне посилення внутрішньоуправлінських процесів із залученням контрольних суб'єктів усередині та ззовні; 3) напрацювання ефективних алгоритмів роботи з інформацією щодо дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції на підставі практики правозастосування, кращих міжнародних практик і стандартів;

– обґрунтовано позицію про те, що моніторинг – це постійний, систематичний та безперервний процес збору, обробки й аналізу інформації щодо дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, який має певну стадійність після виявлення фактів порушення дисципліни й законності;

– сформульовано пропозиції та рекомендації щодо нормативного закріплення окремих процедурних складових моніторингу дотримання правил добросовісної поведінки працівниками патрульної поліції та можливості притягнення останніх до дисциплінарної відповідальності;

удосконалено:

– зміст і сутність розуміння поняття моніторингу, оскільки в процесі аналізу термінологічної складової було встановлено, що процеси контролю та моніторингу мають певні тотожні елементи своїх структурних особливостей, оскільки моніторинг, як і контроль, має етап обрання конкретного об'єкта та визначення його предмета, що в подальшому стане основою для складання конкретних статистичних індикаторів;

– архітектуру системи суб'єктів здійснення моніторингу за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України щодо дотримання дисципліни й законності, що є досить широкою та охоплює не лише структурні елементи зазначеного підрозділу (до них належать департаменти

внутрішньої безпеки, головної інспекції та дотримання прав людини, а також патрульної поліції Національної поліції України);

– розуміння того, що моніторинг дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції є досить широким за своїм змістом явищем, що регулюється одразу декількома нормативно-правовими актами, а коло компетенції щодо реалізації основної форми забезпечення дисципліни й законності – проведення службових перевірок і розслідувань чітко перетинається з діяльністю Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, що своєю чергою не дозволяє ефективно використовувати обидва ці ресурси;

дістало подальший розвиток:

– підходи до визначення поняття правових засад моніторингу дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, якими є ті норми законодавства України, що забезпечують можливість і становлення кола повноважень патрульної поліції як органу державної влади та наділяють їх компетенцією (тобто правами й обов'язками) щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина в указаній сфері життєдіяльності суспільства;

– позиція про те, що система моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України та відповідний адміністративно-правовий механізм забезпечення її правореалізації має враховувати всі індивідуально-психологічні особливості працівників, а також індикатори мотивації до виконання ними певної роботи, що в подальшому дозволить виявити конкретні тригерні обставини, які негативно впливають на дотримання прав і свобод людини та громадянина, а отже, дисципліни й законності в повсякденній службовій діяльності.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес у:

– *науково-дослідницькій сфері* – як основа для подальших досліджень загальнотеоретичних і практичних питань удосконалення адміністративно-правових засад здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в

діяльності патрульної поліції (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *правотворчій сфері* – з метою вдосконалення законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів щодо організації діяльності патрульної поліції;

– *правозастосовній діяльності* – отримані результати дозволять покращити професійну діяльність працівників патрульної поліції та зменшити кількість невиявлених фактів порушення дисципліни й законності в їх діяльності;

– *освітньому процесі* – положення та висновки дисертації можуть бути використані під час викладання дисциплін «Адміністративна діяльність поліції», «Поліцейська діяльність», «Службове право», зокрема для підготовки лекцій і навчальних посібників з цієї проблематики (акт впровадження Національної академії внутрішніх прав).

Апробація матеріалів дисертації. Ключові положення дисертації, висновки й рекомендації оприлюднено на міжнародних науково-практичних конференціях: «Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України» (м. Київ, 19–20 жовтня 2022 р.), «Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 25–26 січня 2023 р.), «Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення» (м. Київ, 15–16 лютого 2023 р.), «Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення» (м. Київ, 13–14 березня 2023 р.), «Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства» (м. Київ, 20–21 квітня 2023 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок. Робота містить список використаних джерел зі 187 найменувань на 25 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

1.1. Моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

Питання, пов'язані з визначенням змісту й сутності моніторингу як одного із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, неодноразово слугували предметом досліджень, проте зазначена проблематика донині не набула належного теоретико-правового висвітлення та нормативного закріплення ні в наукових працях, ні у відповідних актах законодавства України, а отже, потребує додаткового опрацювання. Моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції є одним з тих інструментів менеджменту, що прямо чи опосередковано забезпечує ефективність функціонування певного органу державної влади, безпосередньо впливає на ефективність і результативність здійснення ним покладених обов'язків та відповідних повноважень, що чітко визначаються колом його компетенції. Крім того, варто звернути увагу на те, що теоретико-правове опрацювання змісту й сутності всіх окреслених категорій термінів і понять прямопропорційно впливає на можливість практичного застосування відповідних теоретичних конструкцій у повсякденній поліцейській діяльності, з огляду на що їх точність і повнота надання характеристики є надзвичайно важливими структурними елементами будь-якого наукового дослідження.

Особливості здійснення моніторингу як ефективного способу забезпечення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції на сьогодні залишаються недостатньо дослідженими. Саме тому, на нашу думку, вказане питання потребує окремого аналізу, оскільки саме ця, новітня та уніфікована, форма внутрішньоконтрольної діяльності патрульної поліції є більш ефективною в локальному масштабі, аніж діяльність підрозділів головної інспекції та дотримання прав людини в загальнополіцейському контексті.

Слід зауважити, що в етимологічному контексті поняття моніторингу також має неоднозначне тлумачення, що в сукупності з визначеними для цих підрозділів повноваженнями тією чи іншою мірою дозволяє судити про їх ефективність чи не ефективність, а також подекуди вихід за межі компетенції та власне змішаність кіл компетенції, що дублюється з підрозділами організаційно-аналітичної роботи й оперативного реагування, а також головної інспекції та дотримання прав людини.

Важливість наукової розробки питань забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні в сучасних умовах зумовлена низьким рівнем правопорядку, системними правопорушеннями, які допускають суб'єкти державного управління, частина з яких інкримінується як злочини або корупційні діяння. Зазначене стосується як зовнішньої діяльності суб'єктів державного управління (управління економічною, адміністративно-політичною та соціально-культурною сферами), так і їх внутрішньоорганізаційної діяльності (відсутність контролю безпосередніх керівників за поведінкою підлеглих; їх необізнаність з умовами життя та потребами персоналу; неналежне виконання рішень колегій, нарад, вимог наказів і вказівок (розпоряджень); невиконання законодавчих положень з питань соціально-правового захисту персоналу тощо; незабезпечення керівниками належних умов проходження служби; відсутність гласності та об'єктивності під час проведення оцінювання результатів службової діяльності; відсутність ефективною системи професійної підготовки; невміле

поєднання й застосування заходів переконання, примусу, дисциплінарного та громадського впливу на порушників тощо) [69]. Безперечно, корупція як явище, що деструктивно впливає на стан дисципліни та законності в будь-якому органі державної влади, зокрема Національній поліції та її структурних підрозділах, має бути викоринене не лише в нормативно-правовий спосіб, а й на організаційно-управлінському рівні, що своєю чергою може бути забезпечено інструментами моніторингу й ефективного врядування в системі Національної поліції України.

Сформульовані в наукових джерелах ознаки та властивості інструментів публічного адміністрування в діяльності органів виконавчої влади дозволили Л. В. Кузнецовій з'ясувати їхнє розуміння в діяльності органів Національної поліції як однорідних за характером і правовою природою груп адміністративних дій, у яких реалізується компетенція поліції у сфері підтримання публічної безпеки та порядку та боротьби зі злочинністю [71, с. 204–206]. Зазначимо, що змістове наповнення інструментів публічного адміністрування в діяльності поліції передбачає певну самостійність у виборі тих чи інших встановлених законодавством інструментів, з урахуванням особливого характеру завдань поліції та специфіки оперативної обстановки. В. А. Куліков влучно зазначає, що їх обрання проводиться з урахуванням конкретних життєвих обставин, вимог ефективності й доцільності певних видів адміністративної діяльності поліції [3, с. 12]. Таким чином, питання, пов'язані з використанням моніторингу діяльності підрозділів поліції як ефективного інструменту та способу забезпечення дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції загалом можуть використовуватись лише в поєднанні з іншими методами ефективного адміністрування підрозділами та давати необхідні управлінські результати, що стосуються безпосередньо діяльності й завдань, визначених для патрульної поліції як складової Національної поліції України.

Слід зазначити, що будь-які інструменти публічного управління мають базуватися на конкретних принципах правозастосування та перебувати в

чіткому колі меж законодавства, що регулює ту чи іншу галузь суспільної діяльності. Саме тому, на нашу думку, варто опрацювати питання, пов'язане зі змістом і сутністю правових принципів як невід'ємного елементу правових засад здійснення моніторингу діяльності патрульної поліції Національної поліції України крізь призму предмета дисципліни та законності.

Важливим у контексті розуміння правових принципів використання фіксації правопорушень технічними засобами є їх виникнення та формулювання. У цьому значенні принципи відповідають як загальним традиціям, так і мають власні особливості. Автор монографічного дослідження з проблематики принципів права А. М. Колодій зауважує, що процес утворення принципів права відповідає такій схемі: суспільні відносини – правоположення юридичної практики – норми-принципи [55, с. 13]. Водночас варто зауважити, що утворення принципів адміністративно-правового механізму здійснення моніторингу за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України крізь призму запропонованої схеми не може бути можливим, оскільки Національна поліція України діє виключно в межах і в спосіб, прямо визначені законодавством України, та не може зловживати тими чи іншими повноваженнями, а також здійснювати ті повноваження, які прямо не передбачені в законодавстві, а отже, попередня поява фактичних суспільних відносин у цій площині перед чіткою регламентацією вказаної норми принципу в законодавстві України свідчатиме про порушення прав і свобод людини та громадянина з боку посадової особи, що застосовує такі повноваження.

Усунення негативних соціальних явищ, зниження темпів правопорушень, здійснення заходів щодо зниження рівня соціальної апатії в суспільстві, зневіра в силі закону та влади є вкрай важливими під час застосування принципу законності на сучасному етапі історичного розвитку. Причому важливо керуватися новою філософією поліцейської діяльності, в основі якої – перехід від реактивної, репресивної моделі, тобто виявлення, розслідування злочинів та покарання правопорушників, до проєктивної

моделі служіння громадянам з акцентом на попередження правопорушень і спільну роботу з населенням. У зв'язку з цим вагомим значенням набуває роль так званої соціальної компетенції, тісного співробітництва з населенням. Тобто поліція як репресивний інструмент держави перетворилася на «помічника, партнера» для громадян. Технологічний прогрес призводить до появи нових викликів для прав людини, адже правове регулювання зазвичай регулює наявні правовідносини та не розраховане на появу нових форм [15]. Саме застосування принципів та інструментів моніторингу за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України крізь призму дотримання дисципліни та законності свідчить про внутрішні трансформаційні процеси, зокрема в організаційно-управлінській діяльності, що супроводжують становлення подальший розвиток і безпосередньо впливають на перспективні інноваційні напрями діяльності Національної поліції України. Це питання прямопропорційно співвідноситься з інтеграцією України до Європейського Союзу, що потребує від органів правопорядку максимальної консолідації та впровадження вказаного у свою діяльність, зокрема широке застосування інструментів ефективного управління ресурсами поліції, з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

У монографії, присвяченій вивченню сутності принципів, О. В. Скурко зазначає, що слід «розглядати принципи як “міст” між абстрактністю та казуальністю юридичної регламентації, що дає змогу в сучасних умовах “раціонального законодавства” зберегти необхідний рівень казуїстики в юридичній діяльності з метою, як може здатися парадоксальним, досягнення одноманітності застосування права, забезпечуючи в такий спосіб цілісність правової системи й ефективність права як соціального регулятора» [159, с. 31]. Безперечно, право як соціальний регулятор є вищою інструментальною опцією сучасного громадянського суспільства. Водночас право як соціально-правовий інструмент не може бути застосоване однаково до всіх членів відповідного соціуму, оскільки деяких з них, наприклад представників Національної поліції України, законодавство передусім обмежує, а вже потім

– надає певний спектр прав та обов'язків. Натомість у позаслужбових відносинах особи і громадяни на території України мають можливість реалізовувати свої права в будь-який спосіб, що не заперечує законодавство України.

Діяльність поліції – одна з основ у справі зміцнення та розвитку загальноєвропейських цінностей. Проте для того, щоб вона була ефективною, дуже важливо, щоб поліція поважала права людини, законність і принципи демократії – інакше ці загальноєвропейські цінності опиняться під загрозою. Вимоги до дотримання прав людини відображаються через повагу до законності, яка є суттєвим елементом демократії. Діяльність поліції слід розуміти як один з важливих засобів захисту, зміцнення та розвитку загальноєвропейських цінностей – дотримуватися вимог закону, а для поліції – дотримуватися юридичних правил і процедур. Дотримання основних прав і свобод людини в діяльності поліції є головною характерною рисою поліції, що служить суспільству, у якому панує закон [15]. Відповідно, зміст і сутність моніторингу як ефективного інструменту управління силами та підрозділами Національної поліції України, зокрема підрозділів Департаменту патрульної поліції, актуалізується в умовах режиму воєнного стану, а також реалізації заходів з відсічі агресору, що своєю чергою пов'язано з виконанням Національною поліцією низки додаткових, прямо передбачених законодавством України функцій. Така обстановка передусім впливає на ускладнення в процесах управління силами та підрозділами поліції, зокрема через зменшення кадрового потенціалу поліції, віднесення до кола компетенції поліції додаткових функцій, а також різкого збільшення фактів, що свідчать про порушення прав і свобод людини та громадянина на території України.

На загальні аспекти виникнення та формулювання принципів звернув увагу й О. А. Коваль. Так, виникнення та формулювання принципів права можна уявити як процес, що складається з низки стадій, а саме: виникнення суспільних відносин, що потребують правового регулювання; зміни в

правосвідомості, тобто усвідомлення необхідності такого регулювання та визначення його можливих шляхів; здійснення правовою наукою та юридичною практикою підтвердження необхідності правового регулювання цих суспільних відносин, а також формулювання необхідних принципів права; законодавче закріплення принципів права, що здійснюється двома шляхами: пряме формулювання або фактичне закріплення в правових нормах [54, с. 26]. До кола принципів функціонування адміністративно-правового механізму здійснення моніторингу дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України необхідно віднести передусім принцип законності як основоположний у діяльності не лише всіх без винятку органів державної влади, а й базовий у сучасному демократичному, правовому суспільстві. Без визначення змістового наповнення поняття законності неможливим є трактування окремих теоретико-правових конструкцій, пов'язаних з дисципліною та законністю в службовій діяльності посадових осіб Національної поліції України, що своєю чергою лише актуалізує зазначене питання в контексті окресленого дослідження.

Дотримання законності під час проведення досудового та судового розслідування, прийняття адміністративних заходів поширюється на всі випадки (факти) застосування технічних засобів. Застосування технічних засобів у правоохоронній діяльності має суворо відповідати вимогам чинного законодавства та наявній нормативній базі. Причому повинні бути всебічно забезпечені гарантії прав, свобод й інтересів громадян та юридичних осіб, що гарантуються Конституцією України. Принципи додержання законності під час використання технічних засобів в адміністративному судочинстві – це правомірність застосування технічних засобів; науково-технічна обґрунтованість технічних засобів; етична допустимість застосування технічних засобів; суворо цільовий характер застосування технічних засобів; наявність фактичних підстав для застосування технічних засобів; відповідність застосування технічних засобів; документальне оформлення

застосування технічних засобів; правомірність використання даних, одержаних внаслідок застосування технічних засобів; взаємодія з населенням на засадах партнерства у заходах із застосуванням технічних засобів [15]. Відповідно, дисципліною і законністю в діяльності патрульної поліції Національної поліції України можна визначити перелік чітко окреслених нормативно-правових обставин, що визначають міру належної поведінки патрульного поліцейського під час здійснення ним своїх посадових обов'язків. Причому система моніторингу дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України передусім має базуватися на чітко визначених індикаторах, що пов'язані з механізмами забезпечення дисципліни й законності в повсякденній діяльності Національної поліції України.

Службова дисципліна ґрунтується на усвідомленні поліцейськими сутності своїх службових обов'язків і вірності присязі. Одним з методів зміцнення службової дисципліни є дисциплінарний вплив на її порушника. Дисциплінарним впливом є залучення працівників поліції до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарну відповідальність в органах Національної поліції необхідно розглядати як вплив з боку уповноваженого суб'єкта на особу рядового або начальницького складу, винного в порушенні службової дисципліни, шляхом застосування дисциплінарного стягнення [128; 157]. Причому необхідно наголосити на тому, що навіть неусвідомлення працівниками Національної поліції України своїх посадових обов'язків, що технічно є неможливим, проте на практиці стається досить часто, не може вважатися аргументом у прецедентах, пов'язаних з порушенням засад дисципліни й законності в службовій діяльності та пом'якшувальною обставиною під час здійснення моніторингу в широкому значенні. Відповідно, система моніторингу має враховувати лише фактичні обставини, що були наявні під час імовірних фактів порушення дисципліни й законності, та чітко співвідносити їх з конкретними індикаторами цього правового режиму в діяльності Національної поліції України.

На жаль, слід констатувати, що в законодавстві України відсутнє правове визначення законності, хоча, на нашу думку, становлення правової держави зумовлює об'єктивну потребу у формулюванні такої дефініції та її правовому закріпленні. Ураховуючи розуміння способів реалізації норм права, можна спробувати сформулювати поняття законності, а саме: законність – це точне дотримання громадянами, їх об'єднаннями, юридичними особами Конституції України, законів України та інших нормативно-правових і підзаконних актів, а також однакове виконання їх усіма посадовими та службовими особами державних органів та органів місцевого самоврядування. Іншим істотним елементом діяльності органів виконавчої влади є дисципліна. Вона тісно пов'язана із законністю, але не тотожна з нею. У наукових джерелах дисципліну (лат. *disciplina*) розуміють або як певний порядок поведінки людей, що відповідає ustalеним у суспільстві нормам права і моралі або вимогам певної організації, або як обов'язкове для всіх членів будь-якого колективу підпорядкування встановленому порядку, правилам. Співвідношення між ними полягає в тому, що якщо поняття законності не закріплено нормативними правовими актами, то поняття дисципліни переважно має правове регулювання. По-друге, законність, не маючи правового визначення, водночас передбачає передусім дотримання та виконання фізичними і юридичними особами законів та інших нормативних правових актів. Дисципліну розглядають у правовій літературі як ширшу категорію, ніж законність, і відмінність між ними полягає в тому, що дисципліна охоплює порядок поведінки людей не лише у сфері правової регламентації суспільних відносин (трудова, фінансова, службова, військова дисципліна тощо), а й у сфері дії інших норм, що функціонують у суспільстві (профспілкова, дисципліна побуту тощо) [80–82]. Саме тому, розглядаючи поняття дисципліни та законності як предмет моніторингу за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України, необхідно зважати на те, що вони, з точки зору юридичного аналізу та філологічної конструкції, взаємопоглинаючі. Крім того, спираючись на окреслені вище позиції,

ствердним видається той факт, що вони співвідносяться як частина й ціле одного процесу, пов'язаного із впорядкуванням діяльності будь-якого органу державної влади. Специфіка конструкції механізму дотримання дисципліни та законності з урахуванням окремого кола завдань, що належать до компетенції Національної поліції України, безперечно, різниться, проте механізми моніторингу в загальному значенні передусім мають відповідати чітко визначеним індикаторам, що корелюються зі змістом зазначених понять.

Водночас, на думку О. Ф. Скакун, принципи – це загальноприйняті норми – ідеї найвищого авторитету, що слугують основними засадами правового регулювання суспільних відносин, спрямовують їх учасників на встановлення соціального компромісу та порядку [156, с. 237].

Дисциплінарна відповідальність в органах поліції відрізняється від дисциплінарної відповідальності, регульованої переліком заходів дисциплінарних стягнень. Ще одну відмінну рису дисциплінарної відповідальності працівників поліції вдалося виявити під час аналізу порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень. Так, з огляду на аналіз законодавства про протидію корупційних виявів, порушення антикорупційного стандарту поведінки співробітниками органів поліції передбачає застосування інституту обмежень, пов'язаних із заміщенням певних посад у Національній поліції, що не належить до дисциплінарних стягнень. Однак, на нашу думку, у деяких випадках відбувається злиття інституту дисциплінарної відповідальності та обмеження в заміщенні певних посад. Зокрема, до подібного результату призводить невиконання обов'язку з надання відомостей про свої доходи, майно та зобов'язання майнового характеру, а також про доходи, майно та зобов'язання майнового характеру своїх дружини (чоловіка) і неповнолітніх дітей або подання завідомо недостовірних або неповних відомостей. У такому разі виникає колізія, коли представник наймача під час притягнення до відповідальності не знає, як йому вчинити: звільнити працівника поліції

або ж обмежитися іншим заходом впливу (наприклад, доганою) [5; 157]. Розглядаючи інститут дисциплінарної відповідальності крізь призму явища моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності Національної поліції України, необхідно наголосити на тому, що чітке коло дисциплінарних проступків, за які поліцейського може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності, становлять предмет моніторингу. Зазначені структурні елементи адміністративно-правового механізму притягнення поліцейського до дисциплінарної відповідальності формують зрозумілу архітектуру алгоритму моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності Національної поліції України. Застосування тих чи інших інструментів, методів, способів і засобів моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України мають передусім орієнтуватися (ураховуючи загальні особливості притягнення поліцейських до дисциплінарної відповідальності) на їх професійну та службово-посадову діяльність.

Термін дисципліна (лат. *disciplina*) вчені характеризують як порядок поведінки людей, що чітко встановлюється в певному колективі чи спільноті й регламентується в межах дії нормативно-правового акта, який визначає порядок правової взаємодії [33, с. 199]. Водночас службову дисципліну в законодавстві України стосовно поліцейських визначають як дотримання поліцейським Конституції і законів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, наказів Національної поліції України, нормативно-правових актів Міністерства внутрішніх справ України, Присяги поліцейського, наказів керівників [128; 59]. Відповідно, упорядкування та унормування правовідносин у службовій діяльності патрульної поліції таким чином, щоб усі права і свободи людини та громадянина були дотримані та забезпечені, є пріоритетною задачею, котра в умовах визначеності «гатунку» та розуміння сутності дисципліни та законності як сталого правового стану

під час діяльності поліції є більш досяжним, ніж в умовах незрозумілості його тлумачення та визначення.

В сукупності категорії «дисципліна» та «законність» дозволяють створити належне правове підґрунтя для функціонування системи забезпечення моніторингу за діяльністю патрульної поліції з метою ефективного забезпечення дотримання дисципліни та законності під час провадження поліцейської (правоохоронної) діяльності, що спрямовується на захист прав і свобод людини та громадянина.

Говорячи про дисципліну, слід наголосити, що вона, на відміну від законності, більш наближена до людини. Остання може не знати чинного законодавства, не володіти інформацією щодо того, як норми права регулюють ті чи ті суспільні відносини, водночас про дисципліну людина знає. Дисципліні притаманні такі основні риси: наявність певної системи норм, правил поведінки людей; вказану систему сформовано набагато раніше, ніж систему законодавства; існування певних різновидів дисципліни залежно від варіантів людських колективів; здебільшого норми дисципліни не закріплено в чинному законодавстві. Законність і дисципліна є необхідними умовами існування демократичної держави. Особливої ролі їх додержання набуває у сфері публічного адміністрування, до якої належить і діяльність Національної поліції. Прискіплива увага до забезпечення законності й дисципліни у сфері публічного адміністрування зумовлена низкою чинників, з-поміж яких такі: 1) потреба в забезпеченні належних умов публічного адміністрування в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах суспільного життя; 2) правозастосовна діяльність суб'єктів публічного адміністрування має базуватися на дотриманні законності й дисципліни; 3) правотворча діяльність суб'єктів публічного адміністрування не може суперечити положенням Конституції України і тих законів, які вже діють; 4) необхідність сприяння реалізації та захисту прав, свобод і законних інтересів громадян з боку органів публічного адміністрування [85; 120; 121]. Зазначене дає змогу стверджувати, що

дисципліна в службовому (виключно поліцейському) значенні нерозривно пов'язана з діяльністю у сфері забезпечення прав і свобод людини та громадянина, а також з дотриманням принципу законності в діяльності відповідних органів державної влади, на які покладено ці завдання та функції. Дисципліна є практичним утіленням принципу законності, коли він визначає чіткі межі діяльності поліції в указаній сфері правозастосування, дисципліна структурує внутрішньо організаційний зміст діяльності поліцейського та дозволяє звертати увагу на конкретні причини й умови, провадження поліцейської діяльності саме в такий спосіб.

Аналізуючи запропоновані визначення, можна дійти висновку про те, що трудова дисципліна – це, по-перше, порядок; по-друге, порядок взаємовідносин суб'єктів спільної праці; по-третє, порядок, заснований на певних принципах; по-четверте, порядок, що полягає в обов'язку працівника точно, свідомо виконувати свою трудову функцію з підпорядкуванням правилам внутрішнього трудового розпорядку. Варто зауважити, що правова категорія «трудова дисципліна» є поняттям багатозначним. Як інститут трудового права дисципліна праці становить сукупність норм, які регулюють внутрішній трудовий розпорядок, встановлюють взаємні права та обов'язки працівників і роботодавців, визначають заходи заохочення за успіхи в роботі, а також заходи дисциплінарних стягнень за порушення трудової дисципліни. Як принцип трудового права дисципліна визначається через право роботодавця вимагати від працівників виконання лише тих обов'язків, які обумовлені трудовим договором, укладеним згідно трудовому законодавству та обов'язку працівників щодо належного виконання трудової функції з дотриманням правил трудового розпорядку підприємства. Як елемент трудових правовідносин трудову дисципліну визначають як обов'язкове підпорядкування працівників порядку, котрий встановлено Кодексом про працю України, іншими нормативно-правовими актами, колективним договором, іншими локальними нормативно-правовими актами, які діють на підприємстві, трудовим договором. Крім того, трудова дисципліна

розглядається як фактична поведінка, тобто дотримання кожним працівником своїх трудових обов'язків на конкретному підприємстві. У навчальній літературі також зазначено, що в змісті трудової дисципліни виокремлюють дві сторони – об'єктивну та суб'єктивну. Об'єктивною стороною вважають певний порядок, без якого не може існувати підприємство. Суб'єктивну сторону становлять виконання обов'язків і здійснення прав сторонами трудових правовідносин. Учинення працівником дисциплінарного проступку, реалізація роботодавцем дисциплінарного повноваження та обов'язок порушника трудової дисципліни понести покарання також належать до суб'єктивної сторони дисципліни праці [167, с. 466; 24]. Слід зазначити, що механізм забезпечення дисципліни та законності в системі Національної поліції України діє дещо інакше, оскільки передусім регулюється іншими актами законодавства України, а його практична реалізація здійснюється іншими організаційно-управлінськими інструментами, до яких передусім належить моніторинг. Причому варто зауважити, що кінцева мета забезпечення трудової дисципліни та дисципліни й законності співвідносяться як рівнозначні цінності, що сприяють забезпеченню ефективізації діяльності того чи іншого підрозділу юридичної особи чи всього такого утворення загалом, що своєю чергою дає підстави судити про тотожність інструментів впливу на відповідні системи координат і можливе залучення вже випробуваних практикою інструментів та методів.

Співвідношення між ними полягає в тому, що якщо поняття законності не закріплено нормативними правовими актами, то поняття дисципліни переважно має правове регулювання. Законність, не маючи правового визначення, передбачає передусім дотримання та виконання фізичними і юридичними особами законів та інших нормативних правових актів. Дисципліну ж розглядають у правовій літературі як ширшу категорію, ніж законність, і відмінність між ними полягає в тому, що дисципліна охоплює порядок поведінки людей не лише у сфері правової регламентації суспільних відносин (трудова, фінансова, службова, військова дисципліна тощо), а й у

сфері дії інших норм, що функціонують у суспільстві (профспілкова, дисципліна побуту тощо). Законність – це категорія, яка закріплена в Конституції України [59] як принцип діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, громадян та їх об'єднань, який зобов'язує їх дотримуватися Конституції і законів, тобто законність вимагає дотримання та виконання лише правових норм. Натомість дисципліна – це категорія іншого порядку, оскільки її правове регулювання здійснюється не стільки законами, скільки підзаконними актами, а її виконання ґрунтується на вимогах як правових, так й інших соціальних норм. Порівняльний аналіз законодавчих та інших нормативних правових актів дає змогу встановити, що різноманітність органів виконавчої влади детермінує видання окремих нормативних правових актів, що враховують специфіку їхньої діяльності, а тому в державі ухвалено низку законів про дисциплінарні статuti, де подається відповідне тлумачення цього терміна [81]. Причому з огляду на те, що Національна поліція України та всі її структурні підрозділи, а також підпорядковані поліцейські під час здійснення своїх повноважень і виконання обов'язків зобов'язані керуватися виключно Конституцією та законами України і діяти так, як прямо ними передбачено, принцип законності дещо по-іншому може бути використаний у контексті забезпечення його реалізації в діяльності зазначеного центрального органу виконавчої влади, оскільки трансформується з декларативної норми на принцип повсякденного здійснення відповідної діяльності.

До складу Департаменту патрульної поліції Національної поліції України входить управління моніторингу та аналітичного забезпечення (управління патрульної поліції в областях також містять відповідні відділи) [160], що своєю чергою корелюється з усвідомленням того, що дисципліна й законність як основоположні орієнтири та умови здійснення службової діяльності поліцейськими, не можуть бути забезпечені самі собою, а контроль та аналіз її реалізації в діяльності кожного поліцейського окремо та

всіх поліцейських підрозділів здійснюється також спеціально уповноваженими суб'єктами.

Водночас моніторинг – це безперервне стеження за яким-небудь процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату [47, с. 353]. Більш розгорнуте тлумачення цього терміна пропонує Ю. С. Шемшученко, на думку якого моніторинг (англ. monitoring – контроль) – регулярне спостереження за станом природних, технічних і соціальних процесів з метою їх оцінки, контролю та прогнозування. Інформація, отримана за допомогою моніторингу, слугує підґрунтям для прийняття рішень державними органами, громадськими організаціями тощо [177, с. 764]. Відповідно, здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності поліції є не точковим процесом, а механізмом, який має охоплювати індикатори ефективності втілення в діяльність того чи іншого підрозділу (або ж поліцейського індивідуально) принципу законності та службової дисципліни як характеристики, притаманній діяльності кожного поліцейського. Водночас може виникнути питання про притаманність принципу законності – діяльності інституту влади, а принципу дисципліни – діяльності кожного поліцейського окремо, що чітко розмежує їх як загальний і індивідуальний принцип і дозволить співвіднести в контексті дослідження.

Аналіз наведених у розділі III Положення про Департамент патрульної поліції Національної поліції України повноважень дає змогу дійти висновку про те, що деякі з них є суто управлінськими повноваженнями, які притаманні лише Департаменту як керівному органу, наприклад, повноваження щодо участі в реалізації в межах своїх повноважень державної політики у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху; здійснення моніторингу, аналізу та контролю за оформленням уповноваженими підрозділами територіальних органів матеріалів про адміністративні правопорушення; здійснення в установленому законодавством України порядку внутрішнього аудиту та моніторингу діяльності департаменту, його підрозділів тощо [130]. Натомість деякі інші повноваження жодним чином не

можуть бути віднесені до повноважень Департаменту, а мають стосуватися повноважень підрозділів патрульної поліції. Саме тому можна стверджувати, що нормотворець у процесі формування повноважень Департаменту патрульної поліції не приділив належної уваги розмежуванню повноважень структур різних рівнів – керівної (на рівні центрального органу управління) і територіальної ланок [43]. Водночас наявність в указаному нормативно-правовому акті таких положень, що регламентують серед кола управлінських повноважень керівництва департаменту контроль за дотриманням дисципліни та законності під час виконання поліцейських функцій поліцейськими Департаменту патрульної поліції та підпорядкованими йому управліннями патрульної поліції, передусім засвідчує, що виконання цієї функції прямо співвідноситься з функціонуванням у структурі відповідного утворення управління (відділу) моніторингу та аналітичного забезпечення, котре здійснює свою діяльність з метою забезпечення контролю за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.

Слід зауважити, що однією з першочергових цілей Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року №1118-р, є усунення дублювання функцій і повноважень різних підрозділів шляхом удосконалення функціональної структури поліції. Однак функції підрозділів моніторингу Департаменту патрульної поліції, а також Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України фактично дублюються.

Натомість ефективність функціонування відділів моніторингу діяльності поліції, на нашу думку, може ефективно забезпечити підвищення якості здійснення поліцейської діяльності підрозділами поліції до моменту звернення громадян до суду чи примусового виконання судового рішення стосовно поліцейського особисто та поліції загалом, що є більш демократичним та ефективним розв'язанням спорів, пов'язаних із здійсненням поліцією власних функцій.

У цьому контексті вартий уваги досвід Сполучених Штатів Америки з досить складною структурою поліцейських підрозділів, де служби, що займаються питаннями законності та дисципліни в поліції, також різняться за функціями. Так, у федеральній поліції (Федеральне бюро розслідувань, ФБР) для внутрішніх розслідувань існує відділ внутрішніх справ та етики, що налічує дев'ять фахівців. Їм допомагають усі 56 керівників польових контор у штатах. Відділ не залежить від керівництва ФБР, підпорядкований безпосередньо міністру юстиції (ФБР входить до складу Міністерства юстиції США) [166; 186]. За аналогією в Національній поліції України функціонує Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, який провадить свою діяльність щодо всіх без винятку поліцейських, причому використання інструментів внутрішнього моніторингу й організаційно-аналітичної роботи керівництвом патрульної поліції дозволяє попередити низку інцидентів, пов'язаних з порушенням поліцейськими принципу дисципліни й законності, оптимізувати поліцейську діяльність.

Наприклад, у поліції міста Нью-Йорка створено відділ внутрішніх розслідувань та розвідки чисельністю одна тисяча працівників. Проте він розслідує зловживання не лише в поліції, а й усіх державних службовців міста. Справами поліції, штат якої налічує 38 тис. осіб, займається половина відділу, тобто 13 працівників на одну тисячу поліцейських. Начальник відділу є заступником комісара поліції міста і має право безпосередньо співпрацювати з мером [127].

Отже, на підставі аналізу поняття дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, а також функціонування підрозділів моніторингу та організаційно-аналітичного забезпечення патрульної поліції можна дійти висновку, що принцип законності в контексті діяльності Національної поліції України є правовим обов'язком дотримуватися під час поліцейської діяльності законодавства України, виключно в межах визначеної ним повноти та чіткості. Дисципліна як правнича категорія та індивідуальний

принцип діяльності поліцейського полягає в неухильному дотриманні принципу законності в діяльності поліції та зобов'язує останнього здійснювати свої повноваження, забезпечувати захист прав і свобод людини та громадянина виключно в такий спосіб і в міру своїх повноважень.

Перевага підрозділів моніторингу полягає в можливості ефективного забезпечення ними виявлення та фіксації фактів порушення дисципліни та законності патрульними поліцейськими, що прямопропорційно впливає на можливість підвищення якості функціонування цього поліцейського підрозділу, уможливорює дотримання інших принципів поліцейської діяльності під час її здійснення.

Крім того, моніторинг як базовий інструмент забезпечення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України є одним з інноваційних інструментів зазначеного процесу та усвідомлюється як комплекс заходів, що має своє змістове наповнення, а також структурні особливості та має бути чітко передбачений і широко врегульований нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність Національної поліції України, оскільки будь-яка здійснювана діяльність у цій сфері підпорядковується принципу законності в діяльності органу державної влади та його працівників.

1.2. Поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності

Визначення поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як виду внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності, передусім в умовах функціонування поліції як цілісного органу державної влади, що зобов'язаний діяти виключно в межах і в спосіб, визначені законодавством України, дозволить більш якісно та

змістовно узагальнити наукові напрацювання про це явище та запропонувати ймовірні шляхи його унормування в законодавстві України.

Зміст і сутність поняття моніторингу вчені трактують неоднозначно, оскільки вказане явище передусім характеризується державними управлінцями та менеджерами як таке, що перебуває поза межами галузі адміністративних правовідносин, проте, на нашу думку, ураховувати зазначені структурні характеристики та особливості необхідно для надання комплексного розуміння змісту й сутності процесу моніторингу як операційного інструменту в організації діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України.

Крім того, потреба в оптимізації внутрішньоорганізаційної діяльності Національної поліції України актуалізується передусім в умовах дії правового режиму воєнного стану, що значно ускладнює функціонування всіх без винятку суб'єктів сектору безпеки й оборони, зокрема підрозділів патрульної поліції Національної поліції України, що беруть безпосередню участь у відбитті збройної агресії росії проти України. Крім того, належне й ефективне здійснення поліцейськими під час патрулювання своїх функцій і повноважень є запорукою дотримання прав і свобод людини та громадянина не лише в поліцейській діяльності, а й у загальноправовому та загальносоціальному контексті. Саме тому, на нашу думку, поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності є наріжним каменем у дослідженнях основних і найбільш проблемних питань діяльності патрульної поліції як одного з найбільших підрозділів Національної поліції України.

Надання термінологічної характеристики уможливить розуміння сутності та змісту низки правових явищ, якими пронизана діяльність Національної поліції України, таких як здійснення адміністративних повноважень чи внутрішньоорганізаційна діяльність.

Як принцип публічного управління законність передбачає, що держава здійснює свої функції правовими засобами і в правових формах. Це зумовлено передусім значенням діяльності та впливу органів публічної адміністрації на всі сфери суспільних відносин, їх правом приймати на основі законів та відповідно до них нормативні й індивідуальні акти, розглядати і вирішувати справи про застосування заходів адміністративної та дисциплінарної відповідальності, тобто здійснювати так звану адміністративну юрисдикцію, з огляду на що правомірність діяльності органів публічної адміністрації є ключовою засадою режиму законності в державі [7, с. 348]. Відповідно, принцип законності як необхідний елемент адміністративно-правового статусу будь-якого органу правопорядку має бути дотриманий за будь-яких обставин. Крім того, взаємопов'язаність з базовими правничими категоріями, такими як дисципліна та поліцейська чи правоохоронна діяльність, зокрема адміністративна діяльність органів поліції, має бути врахована під час конструювання теоретико-правової основи відповідних явищ.

На думку науковців, внутрішньоорганізаційні відносини в органах публічної влади слід розглядати як окрему складову предмета адміністративного права, яка має особливий характер. Специфічна риса цієї групи відносин полягає в тому, що вони існують та регулюються переважно на єдиних базових засадах незалежно від того, до якої підсистеми публічної влади (державна влада або місцеве самоврядування) або до якої складової державної влади (законодавча, виконавча, судова гілка тощо) належить відповідний орган. Основним призначенням адміністративно-правового регулювання внутрішньоорганізаційних відносин необхідно вважати визначення внутрішніх структур та форм і методів взаємодії між ними в органах публічної влади та їх апаратах, які дозволяють реалізувати покладені на них завдання та функції [19; 137]. Надання чіткої характеристики внутрішньоорганізаційним відносинам у сфері діяльності патрульної поліції Національної поліції України крізь призму подальшого здійснення

моніторингу за цим процесом є надзвичайно важливим аспектом нашого дослідження. Саме тому всі без винятку теоретико-правові та практичні аспекти зазначеної проблеми слід розглянути в найбільш загальному значенні та із застосуванням якомога ширшого кола наукових позицій і структурних елементів окремих нормативно-правових актів, що здійснюють регулювання в цій сфері діяльності.

Загострення політичної ситуації впродовж останніх років призвело до виведення вказаної проблеми на перший план. У зв'язку з переходом країни на європейський шлях розвитку відбувається зміна пріоритетів у діяльності з колишньої міліції в органи Національної поліції, переорієнтація їх на виконання функцій соціально-правового обслуговування населення. На сьогодні виконати вказані завдання можливо за умови пильної уваги керівництва Національної поліції до кадрової політики. З огляду на зазначене, важливим є дослідження внутрішньоорганізаційної діяльності у сфері кадрового забезпечення органів Національної поліції нашої країни. Діяльність як специфічна форма активного ставлення людини до навколишнього світу, зміст якого становить його перетворення і спрямований на досягнення визначених соціально значущих результатів, має різні прикладні напрями. Особливий її різновид утворює цілеспрямована, творча активність індивідів у соціальних системах управління, тобто управлінська діяльність. З точки зору системного підходу до управління її розглядають у двох значеннях – зовнішньому і внутрішньому. Зовнішній аспект управлінської діяльності пов'язаний із здійсненням широкого комплексу функцій органу управління виходячи з його соціального призначення. Внутрішній характеризує її як власне управлінську працю, що виражається в реалізації функцій органу шляхом законодавчо визначеного впливу у внутрішньому функціонуванні середовища [141; 178]. За аналогією з дослідженням внутрішньоорганізаційної діяльності у сфері кадрового забезпечення органів Національної поліції можна стверджувати, що внутрішньоорганізаційна діяльність у сфері моніторингу за дотриманням

дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України співвідноситься як частина загального адміністративно-правового механізму управління Національної поліції України, а отже, має низку спільних рис. Крім того, спираючись на попередньо окреслену позицію, слід зауважити, що будь-яка службова діяльність базується на нормах законодавства України як адміністративно-правовій формі, що може бути реалізована в суспільно-правових відносинах самим поліцейським та уявленням поліцейського про міру належної та можливої поведінки в його службовій діяльності. Саме тому питання внутрішньоорганізаційних процесів, пов'язаних із забезпеченням дотримання дисципліни та законності та відповідно здійснення моніторингу за цим процесом розглядається вченими та дослідниками досить скрупульозно, з метою недопущення до державно-владних повноважень осіб, що не відповідають високим стандартам і званню поліцейського.

Внутрішньоорганізаційні відносини тісно пов'язані із зовнішньоорганізаційними, які виникають під час створення, реорганізації та ліквідації органів публічної влади, визначення їх повноважень, а також способів і порядку взаємодії між органами публічної влади. Ці зовнішньоорганізаційні відносини можуть регулюватися нормами як безпосередньо адміністративного права, так і конституційного та інших галузей права (якщо йдеться про реалізацію компетенції вищих посадових осіб та органів державної влади, а також систему місцевого самоврядування), а також мати значний вплив на зміст внутрішньоорганізаційних відносин. Крім того, в індивідуальних актах, які впорядковують конкретні зовнішньоорганізаційні відносини, можуть міститися приписи щодо змісту та строків регулювання певних внутрішньоорганізаційних відносин. Також слід відзначити взаємозв'язок між внутрішньоорганізаційними та публічно-службовими відносинами, які також регулюються адміністративним правом. Якщо внутрішньоорганізаційні відносини передусім стосуються окремих внутрішніх організаційних ланок (підрозділів, посад тощо) органів публічної

влади та їх апаратів, то публічно-службові відносини зазвичай виникають, змінюються та припиняються для конкретних фізичних осіб, які залучаються на посади публічної служби. Причому успішність динаміки публічно-службових відносин залежить значною мірою від змісту внутрішньоорганізаційних відносин [19; 145; 146; 148]. Таким чином, внутрішньоорганізаційні відносини пов'язані з реалізацією механізму моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України відповідно до чинного законодавства та можуть перетинатися із зовнішньоорганізаційною діяльністю Національної поліції України, зокрема в частині здійснення громадського контролю за її діяльністю загалом та окремих поліцейських підрозділів зокрема. Причому вказана ремарка не пов'язана із загальним контекстом об'єкта і предмета дослідження та може бути врахована в подальших наукових пошуках.

Розгляд органів Національної поліції як функціональної підсистеми органів виконавчої влади, безперечно, також передбачає розділення структури її діяльності на вказані напрями. Зовнішня діяльність органів Національної поліції забезпечує: безпеку особи; запобігання та припинення злочинів та адміністративних правопорушень; виявлення і розкриття злочинів; підтримання публічного порядку та забезпечення публічної безпеки; захист усіх форм власності; надання допомоги фізичним і юридичним особам в захисті їх прав і законних інтересів. До сфери внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності органів Національної поліції можна віднести роботу з інформацією, процеси прийняття і виконання управлінських рішень, різні форми організаційної діяльності, які утворюють у сукупності процес управління. З-поміж видів організаційної діяльності чільне місце посідає кадрове забезпечення [178]. Саме окреслене коло повноважень може слугувати предметом моніторингу за дотриманням дисципліни й законності конкретним поліцейським, оскільки всі вони належать до компетенції органів і підрозділів Національної поліції України,

зокрема підрозділів Департаменту патрульної поліції. Виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням прав і свобод людини та громадянина, у повсякденній діяльності може пов'язуватись із тимчасовим обмеженням прав і свобод осіб, які порушують певні норми законодавства. Отже, питання, пов'язані зі здійсненням ефективного моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, постає досить гостро з огляду на прагнення до якомога більш ґрунтового забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина, а також недопущення свавілля з боку поліцейських.

Залежно від системи (підсистеми) органів публічної влади, у яких складаються внутрішньоорганізаційні відносини, можна визначити такі види внутрішньоорганізаційних відносин: 1) внутрішньоорганізаційні відносини в органах виконавчої влади та їх апаратах; 2) внутрішньоорганізаційні відносини в органах судової влади та їх апаратах; 3) внутрішньоорганізаційні відносини в апараті Верховної Ради України; 4) внутрішньоорганізаційні відносини в Адміністрації Президента України; 5) внутрішньоорганізаційні відносини в інших державних органах та їх апаратах; 6) внутрішньоорганізаційні відносини у представницьких органах місцевого самоврядування та їх апаратах; 7) внутрішньоорганізаційні відносини у виконавчих органах місцевих рад. За ступенем загальності правового регулювання можна виокремити такі види внутрішньоорганізаційних відносин: 1) внутрішньоорганізаційні відносини з централізованим нормативним і локальним індивідуальним регулюванням; 2) внутрішньоорганізаційні відносини з централізованим рамковим і локальним нормативним та індивідуальним регулюванням; 3) внутрішньоорганізаційні відносини з локальним нормативним та індивідуальним регулюванням [19]. Відповідно, за аналогією, на нашу думку, необхідно наголосити на тому, що внутрішньоорганізаційна система забезпечення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності Національної поліції України, зокрема підрозділів Департаменту патрульної поліції, також має поділятися на види.

Основним видом такої діяльності, з урахуванням адміністративного рівня правовідносин, мають бути внутрішньоорганізаційні відносини в центральному органі управління Національною поліцією України. Наступними за адміністративно-управлінською ієрархією в системі Національної поліції України є внутрішньоорганізаційні відносини в апараті Департаменту патрульної поліції Національної поліції України. І, насамкінець, на нашу думку, варто виокремити внутрішньоорганізаційні відносини, пов'язані із забезпеченням дисципліни та законності й моніторингом відповідного процесу в структурних територіальних підрозділах Департаменту патрульної поліції Національної поліції України.

У цьому контексті Х. П. Ярмачі слушно зауважує: «Широта регульованих суспільних відносин, різноманітність способів впливу на них і форми вираження визначили провідну роль норм, що розглядаються в механізмі адміністративно-правового регулювання. Саме через це адміністративне право закономірно претендує на роль супергалузі українського права, що задає правовий режим організації та діяльності органів і посадових осіб виконавчої влади, а також поведінку інших учасників управлінських відносин» [180, с. 83]. Таким чином, адміністративно-правові відносини визначають динамічні напрями адміністративно-правового регулювання, адже правовідносини безпосередньо сублімують декларовані законом правила поведінки у фактичні дії суб'єктів права. Водночас вказаний елемент адміністративно-правового регулювання є важливим інструментом, за рахунок якого реалізується процес виконання встановлених правил поведінки. Реальне виконання юридичної норми передбачає виникнення, зміну або припинення правовідносин, а така форма її реалізації, як правозастосування, не вбачається можливою за відсутності цієї складової механізму правового регулювання [126]. Доречно зауважити, що адміністративно-правова кон'юнктура механізму моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України

визначає зміст і сутність цього процесу та міру можливих форм його реалізації на практиці, оскільки без належного нормативно-правового закріплення в законодавстві України він є не просто неправомочним і беззаконним, а й злочинним. Реалізація вказаного інституту адміністративно-правовими методами, формами та засобами має відбуватися виключно так, як цього вимагає законодавство України, а отже, чіткість правової регламентації цього процесу безпосередньо пов'язана з мірою його дослідженості вченими та науковцями.

Остання група внутрішньоорганізаційних процедур – нормотворчі процедури становлять обособлену групу та характеризуються відмінними стадіями. Ці процедури в діяльності органів місцевого самоврядування мають особливе значення, оскільки нормативно-правові акти цих органів спрямовані на забезпечення вирішення важливих поточних завдань громади, конкретизують положення законів та інших нормативноправових актів, що стосуються діяльності органів місцевого самоврядування. Прийняття нормативних актів органами місцевого самоврядування допомагає врахувати особливості місцевих умов в процесі реалізації приписів законів. Акти органів місцевого самоврядування посідають чільне місце в системі нормативно-правових актів та приймаються у формі рішень і розпоряджень [104]. Відповідно, окремі форми реалізації адміністративно-правових методів управління в системі Національної поліції України уможливають визначення чітких меж процесів здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, що дає змогу ефективно застосовувати його та не піддає сумніву об'єктивність результатів такого моніторингу.

Неможливість обмеження публічного управління виключно розпорядчо-виконавчою діяльністю органів виконавчої влади підтверджує той факт, що правова сутність управлінських відносин означена широкою сферою галузевого застосування, вони притаманні не лише адміністративному праву. Крім того, лише частина з них, що регламентована

в законодавстві, регулюється цією галуззю права та належить до його предмета. Водночас категорія «публічне управління» в реаліях сьогодення має усвідомлюватися як феномен значно ширший, ніж державна виконавча влада чи державна виконавча діяльність. Як було зазначено вище, завдання щодо здійснення публічного управління виконують державні органи всіх трьох гілок владного розгалуження. Зауважимо, що Верховна Рада України як вищий законодавчий орган держави має беззаперечний вплив на управлінські правовідносини з огляду на те, що результатом прийняття законів є реалізація управління з боку держави практично всіма напрямками соціального життя суспільства [126].

Національна поліція України, відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію», є центральним органом виконавчої влади, який передбачає наявність у своїй структурі систему підпорядкованих органів, наділених відповідним адміністративно-правовим статусом у сфері забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку. Інакше кажучи, адміністративно-правовий статус будь-якого органу Національної поліції становить сукупність певних організаційних елементів, спрямованих на визначення ролі та місця цих органів у структурі Національної поліції та у сфері здійснення правоохоронної діяльності. Не є винятком із цього правила й патрульна поліція, адже потреба у визначенні її адміністративно-правового статусу обґрунтована необхідністю з'ясування правового положення цього міжрегіонального територіального органу в структурі Національної поліції України та визначення її місця серед інших суб'єктів поліцейської діяльності [41; 132]. Слід зауважити, що патрульна поліція як самостійний міжрегіональний підрозділ має у своїй структурі низку не типових для інших департаментів і головних управлінь підрозділів, наприклад, юридичний відділ чи підрозділи бухгалтерського обліку та фінансового забезпечення, що своєю чергою зумовило потребу у функціонуванні в складі патрульної поліції

також і підрозділу моніторингу та аналітичної роботи, який відповідає за дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції.

Визначаючи законність не лише як принцип, а й як метод і режим суворого, неухильного дотримання, виконання норм права всіма учасниками суспільних відносин (державою, її органами, громадськими та іншими організаціями, трудовими колективами, посадовими особами, громадянами – усіма без винятку), В. В. Лазарев [164, с. 297] наголошує на важливості здійснення поліцейських повноважень на всіх рівнях і ланках поліцією, виключно в межах чинного законодавства, що своєю чергою потребує системного аналізу такої діяльності й запровадження відповідного моніторингового процесу виявлення порушень поліцейськими норм законодавства України та вжиття відповідних організаційно-управлінських заходів щодо реагування на ці вияви.

Автори підручника «Поліцейська діяльність» патрульну поліцію України визначають як структурний підрозділ Національної поліції України, який служить суспільству шляхом забезпечення публічної безпеки й порядку, протидії злочинності, забезпечення безпеки дорожнього руху, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави [120, с. 278]. Під час провадження такої діяльності одним з основних напрямів функціонування поліції є важливість забезпечення дотримання принципів дисципліни й законності в поліцейській діяльності, що слугує запорукою дотримання прав і свобод людини та громадянина як кожним поліцейським окремо, так і під час виконання функцій поліції в складі поліцейського підрозділу.

Загалом усі складові моделі моніторингу діяльності підприємства залежать від масштабності моніторингової діяльності, а їх зміст – від об'єкта моніторингу, виду економічної діяльності підприємства, цілей за кожним напрямом діяльності та узгодженості цілей із загальною стратегією розвитку підприємства. Стосовно функціональної призначеності моніторингу, характеру інформаційної бази, кроків організації моніторингової діяльності відбувається узгодженість засобів моніторингу,

його індикативного й методичного забезпечення задля ефективного та дієвого виконання функцій моніторингу [10]. Зазначена позиція передусім дає змогу стверджувати, що система моніторингу забезпечення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України має складатися з низки організаційно-інституційних утворень, що забезпечують правореалізацію відповідного напрямку в повсякденній поліцейській діяльності, а також мати більш широкую структуру, ніж та, що передбачена організаційно-штатним розписом Департаменту патрульної поліції, і поширюватись на всю Національну поліцію України.

Моніторинг – це комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль (стеження) за станом і тенденціями розвитку природних, техногенних і суспільних процесів. Методологічно моніторинг – це проведення низки однотипних замірів досліджуваного об'єкта й подальші аналіз, оцінка, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій, їхніх змін і динаміки [93]. Таким чином, моніторинг дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України – це конкретний сформульований організаційно-управлінський механізм, що регламентується актами законодавства України та спрямований на оптимізацію процесів функціонування відповідних штатних утворень на підставі результатів їх повсякденної професійної діяльності.

В Україні відбувається не лише структурна перебудова економіки та її галузей, спрямована на стабілізацію і подальший підйом виробництва, а й удосконалювання організаційних форм управління та його механізму. Створюються нові технологічні напрями, організаційні структури, триває становлення ринкових механізмів. Швидкими темпами розвиваються наукомісткі напрями виробництва, значну частину яких визначають сучасні інформаційні технології, що самі по собі досить складні й динамічні. За цих умов інформаційні технології використовують у всіх новаціях як ключовий

чинник розвитку, що забезпечує більш високі результати функціонування. У цьому напрямі підвищення ефективності досягається використанням новітніх досягнень техніки, технології, засобів зв'язку, інформаційних і програмних систем, а також організаційних форм їх застосування. Усе це передусім стосується вдосконалювання функцій менеджменту. На більш високому рівні мають діяти системи програмно-цільового, стратегічного й оперативного управління, оптимізації, контролю та обліку, моніторингу [28; 92]. Саме тому, на нашу думку, починаючи з найвищого інституційного кола менеджменту, що складається зі структурних підрозділів центрального органу управління Національної поліції України та Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, система ефективного менеджменту має базуватися на моніторингових показниках повсякденної поліцейської діяльності й зіставленні цих результатів з аналогічними показниками за попередній період, що своєю чергою дозволить виявити системні прорахунки й неточності, обрати правильний інструментарій щодо їх урегулювання.

Моніторинг – це комплекс процедур щодо спостереження, поточного оцінювання перетворень керованого об'єкта і спрямування цих перетворень на досягнення заданих параметрів розвитку об'єкта; експертиза – розгляд, дослідження якої-небудь справи, певного питання з метою зробити правильний висновок, дати правильну оцінку відповідному явищу. Тобто моніторинг – це тривалий, динамічний процес спостереження і збору матеріалу для адекватного оцінювання тих чи інших процесів [100; 170]. Надаючи характеристику сутності і змісту поняття моніторингу, слід розробити комплексний підхід до систематизації процесів моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, що своєю чергою може мінімізувати корупційні ризики та різноманітні людські фактори під час організації та здійснення відповідного процесу.

У наукових дослідженнях моніторинг якості освіти визначається як спеціальна система збирання, опрацювання, зберігання і поширення даних

про стан освіти, прогнозування динаміки і основних тенденцій її розвитку, розроблення науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі [77, с. 519; 46]. Оскільки поліцейська діяльність є досить специфічною та не будь-яка інформація, що здобувається за результатами її моніторингу, може бути поширена, на нашу думку, однією з основних функцій моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності є забезпечення безперервного відстеження стану поточних справ за цим напрямом прогнозу їх розвитку, розроблення перспективних інструментів щодо врегулювання поточних і прогнозованих проблемних питань.

Важливими засобами захисту прав, свобод і законних інтересів учасників суспільних відносин у будь-якій правовій демократичній державі є законність і дисципліна. Вони мають забезпечувати охорону людини як від свавілля власне держави, так і її органів, посадових осіб тощо. Від стану законності та дисципліни залежать ступінь свободи особи, реальність її прав, рівень демократії, функціонування громадянського суспільства та взагалі існування правової держави. Ці дві важливі категорії зародилися разом з державою і правом, оскільки будь-яка держава у своїй діяльності безперечно спирається на закони. Динаміка розвитку як законності, так і дисципліни починається від становлення римського права до сучасності. Причому на всіх етапах розвитку людства одним з основних призначень законності й дисципліни залишалось забезпечення реалізації вимог права, створення такої атмосфери в суспільстві, яка б характеризувалася верховенством закону в суспільних відносинах [88; 89]. Логічним є умовивід про те, що без ефективного забезпечення моніторингу й обліку відповідних фактів порушення принципу дисципліни та законності функція забезпечення цього процесу є нелогічною, а реагування на ці факти та події – неможливими. Саме тому, оскільки первинних правових наслідків для вчиненого поліцейським така діяльність не несе, її належить віднести до внутрішньоорганізаційної та класифікувати як аналітичну, тобто ту, що

накопичує інформацію з метою її подальшого аналізу й забезпечення прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Узагальнюючи зазначені поняття та враховуючи завдання Національної поліції на сучасному етапі державотворення, підрозділи патрульної поліції можна визначити як самостійні структурні підрозділи Національної поліції, що забезпечують і здійснюють у межах своєї компетенції повноваження у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку, охорони й захисту прав і свобод людини, інтересів суспільства та держави, протидії злочинності й надання допомоги населенню, зокрема шляхом запобігання, попередження, виявлення та припинення злочинів й адміністративних проступків, а також забезпечення безпеки дорожнього руху [42, с. 99]. Варто зауважити, що під час провадження такої діяльності поліцейські виконують функції та завдання, дотично пов'язані з імовірним порушенням прав і свобод людини та громадянина, що має жорстко контролюватися керівництвом підрозділів поліції, сприяти всебічному дотриманню прав і свобод людини та громадянина в поліцейській діяльності.

Безперечно, що лише проголошувати необхідність дотримання принципу законності в діяльності патрульної поліції замало, її потрібно забезпечувати, що, на думку представників харківської наукової школи поліцейського права, усвідомлюється як «формування такого адміністративно-правового режиму в суспільстві, за якого поліція в процесі виконання функції забезпечення прав і свобод громадян, підтримання публічної безпеки та порядку, протидії злочинності зобов'язана, з одного боку, реалізувати свою діяльність на основі норм чинного законодавства, а з іншого – здійснювати контроль і нагляд за діяльністю посадових осіб та громадян щодо виконання загальнообов'язкових правил з метою забезпечення правопорядку в державі» [4, с. 295]. Саме цими загальнообов'язковими правилами в контексті діяльності Національної поліції України є принцип дисципліни та законності, що прямо корелюється з

можливістю реалізації тих чи інших повноважень поліцейського виключно за умов наявності законних підстав і причин такого правочину.

Наведені в Законі України «Про Національну поліцію» завдання конкретизовано в розділі II Положення про патрульну службу МВС, затвердженого наказом МВС України від 2 липня 2015 року № 796. Зокрема, відповідно до положень зазначеного нормативно-правового акта, завданнями патрульної служби є: забезпечення публічного порядку і безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій; попередження, виявлення і припинення кримінальних та адміністративних правопорушень; запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням, а також виявлення причин та умов, що сприяють їх учиненню; взаємодія із суспільством: реалізація підходу «поліція та громада», що полягає в співпраці та взаємодії з населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів Національної поліції, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також встановлення довірливих стосунків між поліцією та населенням; забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів із питань безпеки дорожнього руху; здійснення в межах і в порядку, установлених законодавством України, заходів, спрямованих на розкриття злочинів за гарячими слідами, а також протидія злочинності [42; 123]. Відповідно, чим ширший спектр діяльності патрульної поліції, чим ширшим є коло повноважень і функцій, що визначається для них, тим більш точковим і ситуативним має бути контроль за діяльністю такого органу, оскільки можливість необґрунтованого впливу на них крізь призму механізму стримувань і противаги має бути забезпечена релевантною

протипагою у вигляді механізму запобіганню зловживанню відповідними функціями та повноваженнями.

Дисципліна в органах публічної адміністрації досягається різноманітними засобами, серед яких першочергове значення посідає створення належних умов проходження державної служби; набуття високого рівня професіоналізму; забезпечення гласності й об'єктивності діяльності, пов'язаної зі здійсненням державної служби; дотримання законності та статутного порядку; забезпечення соціальної справедливості та високого рівня соціально-правового захисту; належне виконання умов контракту про проходження служби [89]. У діяльності підрозділів патрульної поліції чітко визначається можливість участі в цьому процесі підрозділів моніторингу й аналітичної роботи, до кола компетенції яких належать відповідні повноваження щодо недопущення порушення прав і свобод людини та громадянина патрульними поліцейськими під час здійснення діяльності у сфері адміністративного права.

На думку О. Ю. Синявської, можна виокремити соціальні, економічні й організаційно-правові засоби забезпечення дисципліни. До соціальних засобів варто зарахувати створення сприятливих умов праці та побуту; поліпшення медичного обслуговування; приділення уваги відпочинку та дозвіллу посадовців тощо; до економічних – матеріальне забезпечення та стимулювання; поліпшення матеріально-технічного забезпечення; поширення пільг тощо; до організаційно-правових – рівень правового регулювання; добір і розстановку кадрів; підвищення кваліфікації кадрів; рівень здійснення контролю; підвищення рівня організації праці тощо [154, с. 15]. Водночас ці види забезпечення дисципліни (або ж службової дисципліни) і законності належить дослідити в подальших наукових пошуках, що дозволить більш детально схарактеризувати відповідний правовий механізм і дозволить сприяти його утвердженню та укріпленню в подальшому.

Таким чином, у підрозділі розглянуто поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності, що сприяє дотриманню прав і свобод людини та громадянина в діяльності патрульної поліції та Національної поліції України загалом.

Проведений аналіз дає змогу стверджувати, що внутрішньоорганізаційною діяльністю підрозділів моніторингу й аналітичного забезпечення патрульної поліції є забезпечення здійснення патрульними поліцейськими покладених на них функцій та обов'язків, які передусім полягають у неухильному виконанні завдань, функцій і реалізації повноважень із забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Водночас до кола цих функцій належить також моніторинг, тобто виявлення, облік і реагування на факти порушення дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, що в подальшому призводить до притягнення до дисциплінарної відповідальності патрульних поліцейських або передання відповідних фактів до належних суб'єктів притягнення до відповідальності чи здійснення досудового розслідування.

Моніторинг як внутрішньоорганізаційна діяльність не може здійснюватися уособлено, з огляду на що відповідні підрозділи називаються «моніторингу та аналітичної діяльності», що своєю чергою розширює спектр їх функціонування та уможлиблює розгляд динаміки фактів порушення дисципліни й законності в діяльності кожного патрульного поліцейського та відповідного підрозділу поліції, або ж на рівні Департаменту патрульної поліції, що в разі підвищує ефективність управління відповідними підрозділами та дозволяє вживати додаткових (або ж пом'якшувальних чи обтяжуючих) заходів до притягнення до відповідності відповідного поліцейського.

Проте, ураховуючи зміст і сутність процесів моніторингу в діяльності Національної поліції України, зокрема щодо дотримання дисципліни та законності, найбільш доцільним і дотичним до цього процесу питанням, на

нашу думку, є надання вичерпної юридичної характеристики правовим засадам здійснення моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, оскільки зазначений структурний підрозділ, а також загалом Національна поліція як орган державної влади в Україні зобов'язані діяти виключно в межах і в спосіб, визначені законодавством України та її Конституцією, що своєю чергою зумовлює необхідність діяльності поліції лише так, як прямо передбачено нормативно-правовими актами.

1.3. Правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

В умовах розбудови правової держави роль і значення правового регулювання діяльності правоохоронних органів, зокрема поліції, набуває особливої актуальності. Адже головною ознакою моделі правової держави є висока правова урегульованість суспільних відносин. Усе це є суттєвим чинником, який разом з іншими факторами характеризує ступінь правової культури в демократичному та правовому суспільстві. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства метою забезпечення реалізації прав і свобод громадян у їх взаємовідносинах з поліцією є визначення таких основних форм і напрямів діяльності їх структурних підрозділів і посадових осіб, які забезпечували б повсякденний демократичний режим цих відносин на основі непорушності конституційних прав і свобод людини та громадянина. Такий правовий стандарт взаємовідносин поліції та особи враховує статус останньої як такого суб'єкта управлінських відносин, перед яким виконавча влада є відповідальною за свою діяльність [90]. Саме тому значущість забезпечення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України є одним з важливих та

актуальних питань, що мають бути досліджені як на локальному, так і загальнонаціональному рівні, зокрема в умовах дії правового режиму воєнного стану та неможливості забезпечення ефективного стану правопорядку в суспільстві поліцією через розгалуження системи її функцій і нестачу кадрового складу.

Суспільний розвиток уже традиційно пов'язується з посиленням участі народу в управлінні державними справами, власне демократією та демократизацією. Проте також традиційно, починаючи з часів Античності й донині, не вщухають дискусії щодо розуміння сутності народовладдя. Основні концепції демократичної ідеї акцентовано на двох напрямках реалізації народовладдя: прямого та представницького. Проте обидва напрями відображають суто формальний аспект залучення громадськості до державних справ і потребують додаткових роз'яснень. Саме в цьому контексті непересічне значення відводиться «участі», за допомогою чого і вдається з'ясувати міру причетності громадськості до здійснення владарювання, а також надати вихідному терміну «влада народу» більшої міри операційної значущості. З часів становлення сучасної держави і до недавніх часів дискусії на тему участі громадськості в державних справах загалом проводилися в руслі зіставлення прямої та представницької демократії. Проте поряд з такими дискусіями час від часу ставиться й питання щодо постійної участі громадян у державотворчих процесах та щодо надання «демократії» більшої міри операційної значущості [40]. Зміст і сутність демократичних процесів, що безперечно взаємопов'язуються з правовою регламентацією діяльності органів державної влади, є надзвичайно стійким. Правова модель регламентації чітких напрямів діяльності органів державної влади обумовлена необхідністю обмеження свавілля окремими посадовими особами в процесі здійснення державницьких функцій. Саме тому правові засади здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України є одним з найбільш важливих аспектів цього дослідження, що має бути

обґрунтовано та об'єктивно розглянутий з надання відповідних теоретико-правових і практичних висновків та рекомендацій.

Зі змістового навантаження досліджуваного поняття випливає, що воно утворене шляхом поєднання таких складових, як «правові» та «засади». Причому слід зазначити, що слово «засади» в сучасній українській мові тлумачать як основа чогось; те головне, на чому ґрунтується, базується щонебудь; вихідне, головне положення, принцип; основа світогляду, правило поведінки; спосіб, метод здійснення чогось [23, с. 419]. Саме тому правові засади будь-якого соціально-правового явища, що пов'язане з реалізацією державницьких функцій, повинні мати стверджувальний і чітко визначений нормативний характер, що дозволить у подальшому застосовувати їх у повсякденній діяльності відповідного органу державної влади та надасть можливість безперешкодної та ефективною в цьому випадку адміністративної юрисдикційної діяльності відповідних посадових осіб.

Проведення аналізу наукової літератури, присвяченої організаційно-правовим засадам відповідної діяльності органів влади чи функціонуванню органів публічного адміністрування, дає змогу дійти висновку, що автори безпосередньо не тлумачать зміст категорії «організаційно-правові засади», використовуючи як синонімічні поняття адміністративно-правові засади, адміністративно-правові основи, адміністративно-правові аспекти, адміністративно-правове регулювання, публічне адміністрування, а тому до предметів їх наукових досліджень, які присвячені організаційно-правовим засадам, потрапляє досить розгалужений перелік різних правових явищ і процесів, що робить категорію організаційно-правових засад невизначеною. Тому для того, щоб проводити дослідження організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів, важливо розуміти, яку теоретичну характеристику має зазначена категорія. Також визначення дефініції організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів є важливим з огляду на те, що зазначена категорія не визначена на рівні законодавства та в теоретичних дослідженнях учених [98]. Проводячи

аналогію зазначеної позиції та інтерпретуючи її крізь призму організаційно-правових та адміністративно-правових засад здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, необхідно зазначити, що вказаний інститут чітко регламентований Положенням про Департамент патрульної поліції Національної поліції України. Водночас окремі моніторингові функції та чіткий процес контролю та нагляду за дотриманням дисципліни та законності в діяльності всієї Національної поліції України прямо передбачається Законом України «Про Національну поліцію». Зазначені нормативно-правові конструкції дають підстави стверджувати, що вказаний механізм є чітко регламентованим, хоча й потребує подальшого вдосконалення з урахуванням сучасних безпекових тенденцій.

Крім того, варте уваги визначення вказаного поняття з точки зору філософії та логіки. Зокрема, авторський колектив філософського енциклопедичного словника зауважує, що засада – це достатня та (або) необхідна умова для чого-небудь: буття, пізнання, думки, діяльності. Наприклад, необхідні (але не достатні) засади матеріальних явищ – закони природи; достатні (але не необхідні) засади вчинків – їх мотиви; достатні засади суджень – інші судження (посилки) або досвід. Існують різні рівні, глибина засад. У сфері дедукції останніми засадами є логічні закони: кожен з них обґрунтовує логічно правильний зв'язок суджень; тому, щоб обґрунтувати будь-який зв'язок суджень, треба привести її до форми логічного закону. Водночас вибір логічних законів сам потребує засад, які можуть і не належати логіці. Безперечно, неможливість вказати засаду для будь-якого судження не є ще свідченням хибності цього судження, якщо лише сама ця неможливість, своєю чергою, не обґрунтована логічно [173]. Зазначена концепція чітко співвідноситься з необхідністю унормування будь-яких теоретико-правових конструкцій у законодавстві України, що пов'язані з організацією (як зовнішньою, так і внутрішньою) діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України, зокрема моніторингових

процесів та дотримання дисципліни й законності під час реалізації поліцейськими визначених законодавством України повноважень, з метою подальшого правозастосування отриманих результатів та прийняття управлінських рішень на обґрунтованих засадах.

До обов'язкових складових організаційно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів, наприклад, дитини слід віднести правову основу, якою регламентовано забезпечення її прав і законних інтересів на сучасному етапі розвитку нового для України інституту публічного адміністрування; пріоритетні напрями, у ході реалізації яких має відбуватися публічне адміністрування прав і законних інтересів дитини; принципи, на яких побудовано адміністративно-правове регулювання забезпечення прав та законних інтересів дитини: встановлення суб'єктів публічного адміністрування та визначення їх завдань, функцій і повноважень у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини, належне кадрове забезпечення органів публічного адміністрування, які здійснюють діяльність у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини, а також механізм контролю та надзору щодо забезпечення прав і законних інтересів дитини. До факультативних складових організаційно-правових засад забезпечення прав та законних інтересів дитини слід віднести організацію міжнародного співробітництва у сфері забезпечення прав і законних інтересів дитини; специфіку фінансування потреб дитини й особливості взаємодії органів публічного адміністрування у сфері забезпечення прав та законних інтересів дитини [98]. На нашу думку, надзвичайно важливим є чітке визначення в цьому адміністративно-правовому механізмі наявності нормативно-правових підстав здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, окреслення зрозумілого кола суб'єктів, що здійснюють відповідну діяльність, а також уточнення та чітка архітектура механізму притягнення до дисциплінарної відповідальності осіб, що порушили відповідний правовий режим, оскільки будь-який механізм моніторингу має на меті не лише виявлення факту

правопорушення, а й безпосередньо взаємопов'язаний з подальшим процесом поновлення режиму дисципліни та законності в конкретному підрозділі чи органі поліції.

У деяких наукових працях представлено інший підхід до визначення правових засад. Так, Е. Шевченко зазначає, що правові засади є за своєю сутністю базовими нормами права, однак своє безпосереднє втілення вони знаходять у відповідних нормативно-правових актах, які визначають особливості статусу державного органу [168; 175, с. 166]. Подібно до цієї точки зору М. І. Шатерников вказує, що правові засади діяльності господарських судів – це визначені в нормативно-правових актах, а тому санкціоновані й забезпечені уповноваженими державою органами непорушні правила діяльності місцевих, апеляційних і касаційного господарського суду щодо захисту порушених або оспорюваних прав й охоронюваних законом інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, вжиття заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням, а також діяльності, пов'язаної з організацією господарського судочинства [66; 173, с. 112]. Н. С. Панова наголошує, що аналіз поняття адміністративно-правових засад розвитку державного управління в Україні дозволяє схарактеризувати їх як сукупність адміністративно-правових норм, які визначають основні цінності, принципи, завдання, форми й методи розвитку нормотворчої та розпорядчої діяльності органів виконавчої влади [106].

У випадку з правовим регулюванням моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України, адміністративно-правові та будь-які інші правові засади є не лише орієнтиром цінностей, принципів, завдань, форм і методів у відповідній діяльності, а передусім інструментом законного та зрозумілого окреслення повноважень поліції, зокрема в аспектах внутрішньоорганізаційної діяльності, що за умови неналежного визначення зазначених структурних елементів може призвести до визнання окремих

учинених дій і прийнятих поліцейськими рішень незаконними та протиправними.

З цього визначення випливає також декілька важливих додаткових тез. Так, ми наголошували на тому, що інколи поняття «правові засади» визначають як систему нормативно-правових актів. Водночас вище ми вказували, що правовим базисом будь-якої діяльності є саме норма права, що слугує складовою більш комплексного утворення – нормативно-правового акта, тобто більш коректно говорити саме про систему правових норм, а не нормативно-правових актів, оскільки не всі норми певних нормативних актів можуть стосуватися питання економічної безпеки. Якщо постане питання аналізу конкретних нормативних приписів щодо реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки, то його доцільно здійснювати за критеріями класифікації нормативно-правових актів: Конституція України, законодавчі акти, підзаконні нормативні акти, міжнародні нормативно-правові акти. Саме в цьому, на нашу думку, полягає помилка деяких дослідників у частині визначення сутності терміна «правові засади», коли критерії класифікації об'єкта ототожнюють з власне об'єктом [66]. У контексті нормативно-правової регламентації та наявності правових засад функціонування адміністративно-правового механізму моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України визначальними за відповідною юридичною ієрархією є такі нормативно-правові акти: Конституція України, законодавство у сфері правового статусу Кабінету Міністрів України, Закон України «Про Національну поліцію», Положення про Департамент патрульної поліції Національної поліції України, а також положення про окремі міжрегіональні територіальні підрозділи Департаменту патрульної поліції Національної поліції України.

К. А. Струсь пропонує категорію «правові основи» розглядати через їх елементи, а саме: науково обґрунтоване моделювання прогресивних моделей соціального розвитку суспільних відносин, орієнтованих на створення умов

для повнішої життєвої самореалізації та задоволення інтересів суспільства, індивідів та їх колективних утворень; закріплення системи нормативно-правових актів, що регламентують відповідні відносини; визначення керівних начал, ідей, на які слід орієнтуватися під час побудови механізму правового регулювання; відображення прогнозованого результату правового впливу; закріплення інструментів (настанов) і діянь (технологій), за допомогою яких забезпечується досягнення прогнозованого результату [161, с. 80–83].

Зрозумілість системи правової регламентації здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України передусім визначається наявністю чіткого кола зрозумілих адміністративно-правових інструментів, що об'єктивно та ефективно можуть оцінити той чи інший факт з загального контексту діяльності підрозділу патрульної поліції чи конкретно взятого патрульного поліцейського. Саме тому важливість чіткого закріплення правових засад здійснення вказаного моніторингу в законодавстві України на необхідно належному рівні є надзвичайно важливим і визначальним (крізь призму принципу законності) питанням.

Правові засади реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави – це система норм права, які закріплені в чинному законодавстві України, підзаконних нормативних актах, програмних і стратегічних документах держави, які встановлюють мету, завдання, правила, порядок, процедури діяльності уповноважених суб'єктів щодо врегулювання та розвитку суспільних економічних відносин, забезпечення реалізації соціально-економічних прав і свобод громадян, їх захисту в разі порушення, створення умов для подальшого розвитку та зростання національної економіки й забезпечення конкурентоспроможність [66].

У своїй діяльності патрульна поліція керується нормами Конституції України, передусім ст. 3, відповідно до якої людина, її життя та здоров'я,

честь, гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а утвердження та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави, який остання реалізує, зокрема, через органи Національної поліції. Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає компетенцію органів Національної поліції, зокрема патрульних поліцейських, щодо справ про адміністративні правопорушення, а також порядок розгляду ними таких справ. Наступним нормативно-правовим актом є Закон України «Про Національну поліцію», який регламентує правові засади організації та діяльності Національної поліції взагалі та патрульної поліції зокрема, статус поліцейських, а також порядок проходження служби в поліції. Порівняно із зазначеним законом, Положення про патрульну службу МВС, затверджене наказом МВС України від 2 липня 2015 року № 796, більш деталізоване та визначає завдання, основні напрями організації роботи, обов'язки і права саме працівників патрульної поліції [6]. Відповідно, таке широке коло повноважень в умовах дії правового режиму воєнного стану та необхідності участі Національної поліції України в складі сил оборони в заходах з відбиття збройної агресії росії проти України потребує чіткого та структурованого аналізу із застосуванням належних правових методів і засобів, що дозволять та уможливллять виявлення правових підстав здійснення моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Серед багатьох поліцейських підрозділів однією з перших, хто реагує на виклики та загрози суспільній безпеці, надає невідкладну (зокрема дошпитальну) допомогу постраждалим від протиправних діянь, вживає заходи з усунення причин та умов, які сприяють учиненню правопорушень та злочинів, є патрульна поліція. Згідно з чинним законодавством, остання наділена широким спектром повноважень, зокрема покликана забезпечувати особисту безпеку громадян, захист їх прав і свобод, законних інтересів; запобігати правопорушенням та їх припиняти, вживати заходи щодо усунення причин та умов, які сприяють учиненню правопорушень;

охороняти громадський порядок і забезпечувати громадську безпеку; забезпечувати безпеку дорожнього руху. Також патрульна служба надає інформацію пішоходам і водіям транспортних засобів, перевіряє та фіксує будь-які порушення законодавства, виписує штрафи, приймає та передає інформацію до чергових частин районних відділів поліції по рації, реагує на правопорушення, виїжджає на місце події і вивчає скарги громадян, реагує на виклики щодо побутових правопорушень (виявів домашнього насильства), надає невідкладну медичну допомогу потерпілим від суспільно небезпечних діянь, нещасних випадків, особам з обмеженими фізичними можливостями й особам, що втратили можливість самостійно пересуватися тощо [90; 131]. Отже, діяльність підрозділів патрульної поліції є надзвичайно важливою для всього суспільства загалом. Водночас аксіоматичною є наявність у патрульної поліції виключної компетенції провадження справ в адміністративних правопорушеннях чи застосування поліцейських заходів до правопорушників виключно в межах своєї компетенції, котра своєю чергою регулюється нормативно-правовими засадами. Ця конструкція та її застосування на практиці не може бути дієвою без дотримання поліцейськими адекватних і законних меж компетенції та способів впливу на правовідносини в суспільстві. Так, дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції передбачає, що пов'язані з цим процеси мають бути покладені на певний підрозділ у структурі Департаменту патрульної поліції Національної поліції України.

Відповідно до Положення про Департамент патрульної поліції, затвердженого наказом Національної поліції України від 18 листопада 2015 року № 73, Департамент організовує та здійснює контроль за діяльністю патрульної поліції, надає їм організаційно-методичну та практичну допомогу, здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення. Крім того, у сфері дотримання дисципліни й законності, на нашу думку, важливою є наявність Інструкції з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції, затвердженої наказом МВС України від

30 січня 2017 року № 67, що визначає організацію та проведення перевірок службової діяльності структурних підрозділів апарату центрального органу управління, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, а також підприємств, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України, у частині встановлення фактів, які є підставою для проведення службового розслідування щодо керівників органів (підрозділів) поліції.

Крім того, на нашу думку, у механізмі забезпечення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України слід урахувати такий нормативно-правовий акт, як Інструкція про порядок проведення атестування поліцейських, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 17 листопада 2015 року № 1465, що визначає порядок атестування поліцейських з метою оцінки ділових, професійних, особистих якостей поліцейських, їх освітнього та кваліфікаційного рівнів, на підставі глибокого та всебічного вивчення, визначення відповідності посадам, а також перспектив їхньої службової кар'єри.

Посилаючись на Закон України «Про Національну поліцію», М. Ю. Романов та О. Ф. Кобзар зауважують, що законодавство України чітко регламентує забезпечення публічної безпеки й порядку, охорону прав і свобод людини, а також інтересів суспільства та держави, протидію злочинності й надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [50; 52; 132]. З-поміж пріоритетних завдань поліції, що дає підстави розглядати функціонування підрозділів дізнання відповідного органу не як «ціле» та «частину», а як взаємообумовлений, систематизований і неподільний механізм, що діє для забезпечення прав і свобод людини та громадянина [138; 139].

Функції патрульної поліції зумовлені покладеними на неї завданнями, а саме: 1) цілодобове патрулювання території обслуговування з метою забезпечення належної охорони громадського порядку, громадської безпеки та контролю за дотриманням правил дорожнього руху, забезпечення його безпеки, за потреби – здійснення регулювання дорожнього руху; 2) перше реагування на повідомлення про правопорушення, надання невідкладної допомоги, своєчасне реагування на повідомлення про вчинення правопорушень, а також з метою надання допомоги громадянам; 3) у разі необхідності надання невідкладної допомоги потерпілим від нещасних випадків, правопорушень, аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій до прибуття на місце компетентних служб; 4) самостійне виявлення правопорушень під час патрулювання та в інших випадках, передбачених законодавством, звернення уваги на правопорушення з метою їх запобігання, припинення, документування і притягнення винних до відповідальності; 5) припинення виявлених кримінальних та адміністративних правопорушень; 6) розгляд справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративного впливу, зокрема поліцейських заходів до правопорушників; 7) затримання правопорушників і доставлення їх до органів (підрозділів) поліції; 8) охорону місця події; 9) співпрацю з іншими структурними підрозділами органів поліції; 10) постійну співпрацю з населенням та громадськими організаціями з метою підвищення рівня публічної безпеки, запобігання вчиненню правопорушень та встановлення довірливих відносин між поліцією та населенням; 11) виконання інших повноважень, передбачених нормативно-правовими актами Міністерствами внутрішніх справ України [6]. Відповідно, таке широке коло компетенції патрульної поліції, безперечно потребує моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, що не може існувати без такої системи. Зокрема, у структурі Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, створено управління моніторингу й організаційно-аналітичної діяльності, котре на підставі аналізу діяльності

підрозділів (екіпажів) патрульної поліції здійснює аналіз їх компетентності та відповідно може в межах повноважень забезпечувати реагування на ті чи інші факти та події. Крім того, зазначені вище нормативно-правові акти у сфері дисципліни й законності дозволяють стверджувати про значний вплив підрозділів моніторингу на можливість притягнення патрульних поліцейських до дисциплінарної чи будь-якої іншої відповідальності.

Проблеми причин порушення службової дисципліни та законності працівників патрульної поліції, маючи системні риси і властивості, специфіку вияву, засвідчують необхідність якнайшвидшого здійснення практичних заходів, спрямованих на: 1) створення налагодженої системи роботи керівників усіх рівнів з особовим складом, що відповідає вимогам законності під час виконання покладених на працівників обов'язків і реалізації наданих їм прав; 2) узагальнення підсумків комплексного інспектування територіальних підрозділів патрульної поліції, що мають низькі показники в службовій діяльності, і результатів проведених щодо особового складу службових перевірок; 3) удосконалення інституту наставництва, розроблення з урахуванням специфіки служб зразкових програм наставництва, добору наставників і стимулювання їх праці; 4) організацію серед працівників, у службах і підрозділах змагальності за сумлінне ставлення до дорученої справи, знання і володіння професійними навичками, уміння орієнтуватися в державно-правовій політиці, взаємодія з громадянами і громадськістю [89; 90]. Варто зауважити, що підрозділи моніторингу виконують чи не найважливішу роль у цьому контексті, оскільки до їх компетенції належить підбиття підсумків виконання службових обов'язків як кожним патрульним поліцейським (ураховуючи рівень підрозділу та його компетенцію), так і підрозділами патрульної поліції. Крім того, ці матеріали в той чи інший спосіб можуть впливати на проходження атестації патрульним поліцейським, а також подальше просування по службі, що може як позитивно, так і негативно вплинути на

його подальшу кар'єру залежно від міри дотримання принципу дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції.

Попри те, що в ст. 18 Закону України «Про Національну поліцію» наголошено на неухильному дотриманні положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, Присяги поліцейського, а також виявлення поваги і недопущення порушення прав і свобод людини [132], патрульна поліція має формуватися з урахуванням міжнародних поліцейських стандартів, а саме Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліцейської етики», ухваленої Комітетом Міністрів 19 вересня 2001 року на 765-му засіданні заступників міністрів, відповідно до якої цілями поліції (передусім патрульної) визначено: підтримка публічного спокою, забезпечення права та порядку в суспільстві; захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Європейській конвенції про права людини; запобігання та подолання злочинності; надання допомоги та послуг суспільству. У розділі V рекомендацій визначено керівні принципи діяльності патрульної поліції, відповідно до яких: 1) поліція може застосовувати силу лише в разі суворої необхідності та в обсязі, необхідному для досягнення легітимної мети; 2) поліція завжди повинна пересвідчуватись у правомірності своїх запланованих дій; 3) поліція має виконувати свої завдання справедливо, керуючись, зокрема, принципами неупередженості та недискримінації; 4) поліція може втручатись у право особи на недоторканність приватного життя лише в разі суворої необхідності і лише для досягнення легітимної мети; 5) поліція у своїй діяльності повинна завжди пам'ятати про основоположні права кожного, такі як свобода думки, совісті, релігії, висловлення поглядів, мирні зібрання, пересування й безперешкодне користування своїм майном; 6) під час поліцейського втручання персонал поліції повинен зазвичай бути в змозі надати підтвердження свого поліцейського статусу і службове посвідчення [87, с. 109–111; 89]. Відповідно, у діяльності патрульної поліції Національної поліції України

значущою є потреба у визначенні міри необхідної та гранично можливої поведінки в тих чи інших обставинах і ситуаціях, пропускаючи відповідні норми й моделі крізь призму принципу забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина, що своєю чергою дозволить ініціювати питання, пов'язані з мірою дотримання принципу дисципліни та законності в поліцейській діяльності, й довести підрозділам моніторингу та організаційно-аналітичної діяльності або ж іншим суб'єктам контролю за дотриманням дисципліни та законності те, що було обрано належну міру поведінки патрульного поліцейського.

У цьому контексті під час вибору критеріїв слід також урахувати положення наказу Національної поліції України 23 вересня 2016 року № 920 «Про заходи щодо укріплення службової дисципліни в органах та підрозділах Національної поліції України», що спрямований на профілактику вчинення неправомірних дій поліцейськими, недопущення скоєння ними надзвичайних подій, організації виконання службових обов'язків у межах поваги прав і свобод кожної особи, захисту їх життя, здоров'я та майнових прав і відповідно враховується підрозділами моніторингу й дотримання прав і свобод людини (Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини) під час здійснення ними дисциплінарного провадження. Тобто основу нормативного (правового) забезпечення підтримання принципу законності в діяльності патрульної поліції становить формування та впорядкування в належному стані його нормативної бази як юридичного засобу досягнення реальної упорядкованості системи відповідних засобів та їх ефективності. Саме нормативна база становить своєрідний організаційно-функціональний образ системи управління, виражений юридичною мовою, що відповідає її цільовому призначенню [102, с. 47].

Низка вчених обґрунтовують і виокремлюють причини, які негативно впливають на стан дотримання законності в діяльності патрульної поліції, серед яких: 1) передчасний та неякісний добір кандидатів на вакантні посади в підрозділах патрульної служби. Як і очікувалося, двох місяців інтенсивного

навчання не вистачило, щоб випустити висококваліфікованих патрульних на вулиці. Унаслідок цього в деяких ситуаціях патрульні поліцейські просто не знають, як себе вести на місці події і часто звертаються до своїх колег по допомозі; 2) непрозорість застосування системи добору кадрів на службу до реформованих підрозділів ОВС. Досі чітко не визначено, за якими критеріями відбирають керівників структурних підрозділів патрульної поліції; 3) виконання службових обов'язків працівниками поліції за «старими схемами». Практика застосування законодавства, що регламентує діяльність поліції, не напрацьована, а отже, поліцейські можуть вдаватися до порушення основних принципів діяльності поліції, що є більш характерним для діяльності міліції; 4) соціальна та правова незахищеність працівників поліції. Нова поліція опинилася віч-на-віч з проблемами старої системи. Працівники поліції скаржаться на ненормований робочий час без додаткової компенсації, неналежне оснащення необхідними засобами індивідуального захисту й іншими засобами, необхідними для виконання поставлених завдань; 5) сумнівність показників учинених правопорушень у місцях діяльності патрульної поліції. Отже, однозначно констатувати реалізацію принципу законності в діяльності патрульної поліції зарано. Однак невтішна корупціогенна ситуація в поліцейському правоохоронному відомстві, непоодинокі факти зловживань, порушень прав людини вимагають вжиття різнопланових заходів, які в комплексі можуть дати бажаний результат [90].

Таким чином, у підрозділі проаналізовано правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, окреслено основні напрями вдосконалення такої діяльності на підставі основних проблемних питань і способів їх розв'язання.

Ефективність функціонування відділів моніторингу діяльності поліції як основних інституційних елементів забезпечення дії механізму дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності Національної поліції України, а отже, дотримання принципу дисципліни й законності, полягає у своєчасному реагуванні та належному колі адміністративних повноважень

щодо впливу на ті чи інші дії поліцейських патрульної поліції на стадії попередження порушення, або ж коли відповідний правовий казус можна врегулювати в робочому порядку, без притягнення осіб до юридичної відповідальності та вжиття відповідних заходів.

1.4. Система суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

Будь-який механізм адміністративно-правового регулювання передусім базується на необхідності утвердження системи суб'єктів, що приводять у дію його структурні компоненти та забезпечують повсякденну правореалізацію, що своєю чергою безпосередньо пов'язується із забезпеченням прав і свобод людини та громадянина в цьому сегменті. Більш гостро це питання постає, зокрема, у діяльності Національної поліції України, оскільки вся її діяльність базується на конкретних принципах, котрі прямопропорційно пов'язані з інстанційністю та управлінською вертикаллю чи горизонталлю. Саме тому окреслення чіткого кола суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, що за певними аспектами сягає за межі зазначеного підрозділу та здійснюється також іншими структурними утвореннями в системі Національної поліції України, потребує ґрунтовного та комплексного опрацювання з наданням чіткої характеристики колу компетенції зазначених структурних підрозділів, а також їх ролі та місцю в системі здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Відповідно, одним з ключових елементів структури адміністративно-правових відносин є його суб'єкти. Особливість їх полягає в тому, що адміністративне право наділяє правосуб'єктністю (адміністративною правоздатністю, дієздатністю та деліктоздатністю) широке коло учасників

таких правовідносин, оскільки, як зазначалося вище, норми адміністративного права врегульовують досить широке коло суспільних відносин, що виникають у процесі державного управління. Аналізуючи положення чинного законодавства, можемо зазначити, що до їх числа віднесено: органи державної влади, їх структурні підрозділи та посадових осіб, об'єднання громадян, окремих громадян, іноземців та осіб без громадянства тощо. Усі вони, як зазначає Н. В. Дараганова, є особами, які набули властивостей суб'єкта адміністративних правовідносин з огляду на те, що їхня поведінка підпадає під дію норм адміністративного права та встановлена цими нормами [35, с. 228]. Причому слід зауважити, що система суб'єктів здійснення моніторингу за станом для дотримання дисципліни й законності в діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України повинні мати чітко визначений адміністративно-правовий статус і компетенцію, оскільки їх функціонування можливо лише в межах і в спосіб, що прямо визначені законодавством України. Відповідно, зазначені правові утворення зобов'язані мати адміністративну правоздатність, дієздатність та деліктоздатність для того, щоб функціонувати правомірно та не порушувати законодавства України. Причому слід зазначити, що суб'єктами здійснення зазначеного моніторингу можуть бути як окремо визначені посадові особи, так і конкретно вказані підрозділи, до кола компетенції яких належить здійснення зазначених функцій.

Зазвичай поняття «суб'єкт» (процесу, провадження, правовідносин, судочинства) розкривається через лексему «учасник» (наприклад, суб'єкт пізнання в будь-якому процесі – це складна соціально організована система, що охоплює різних осіб (органи, окремі особи), які є носіями інформації щодо того чи іншого факту, події або здійснюють у передбаченому законом порядку її придбання і перетворення в достовірне знання (докази) з метою виконання завдань адміністративного провадження), і навпаки, «учасник» – через «суб'єкт» (наприклад, учасники процесу – це суб'єкти з особливою спеціальною процесуальною правоздатністю, яку визнає держава в

спеціальному порядку [16, с. 110]). Безперечно, суб'єкт у соціальному значенні є учасником будь-яких відносин. У правовому ж контексті суб'єкт є тим учасником, що має відповідне коло компетенції для участі в конкретних правовідносинах, для нього відзначається міра можливої поведінки та міра належної поведінки, що і формує коло його компетенції. У випадку із визначенням вмісту й сутності поняття суб'єкта здійснення моніторингу за дотриманням стану дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, ідеться про конкретні підрозділи, що наділені відповідними адміністративно-правовими характеристиками.

Так, розкриваючи поняття суб'єктів адміністративного права, В. К. Колпаков наголошує на потребі в розмежуванні понять «суб'єкт адміністративного права» і «суб'єкт адміністративних правовідносин». Суб'єкт адміністративного права в конкретному випадку може й не бути учасником правовідносин, а лише має потенційну здатність. Наприклад, громадянин України, що перебуває за її межами, може теоретично в жодних адміністративно-правових відносинах не брати участі, тобто не бути їх суб'єктом, однак суб'єктом адміністративного права він є, оскільки його як громадянина адміністративно-правові норми наділили комплексом прав та обов'язків [45, с. 226]. Таким чином, суб'єкти здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції є як суб'єктами адміністративних правовідносин, так і суб'єктами адміністративного права, оскільки здійснюють свою діяльність не безперервно планомірно та ситуативно. Причому, на нашу думку, сумнівним слід визначити підхід, за якого суб'єкти здійснення моніторингу під час того, як не виконують зазначені посадові обов'язки та повноваження, не є суб'єктами адміністративних правовідносин, оскільки зазначений соціально-правовий зв'язок є сталим і системним.

Окремі вчені ці поняття розрізняють. Наприклад, О. В. Кузьменко вважає, що суб'єкт процесу (провадження) – це потенційний учасник адміністративно-процесуальних відносин, тобто той, хто має можливість у

майбутньому стати учасником провадження, а учасник процесу (провадження) – це вже реальна сторона адміністративно-процесуальних відносин. Це стосується і співвідношення понять «суб'єкт адміністративного процесу» і «суб'єкт адміністративно-процесуальних відносин» [72, с. 38]. Водночас зазначені позиції дослідників, на нашу думку, не мають важливого практичного значення в контексті визначення змісту й сутності поняття суб'єкта здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, оскільки вказані адміністративно-правові утворення є суб'єктом як адміністративного процесу, так й адміністративно-процесуальних відносин, оскільки провадить свою діяльність безперервно.

Наявність в адміністративних правовідносинах органу державного управління або, у певних випадках, відповідних організацій, на які державою покладено виконання тих чи інших функцій, є обов'язковою. Адже сутність публічно-управлінської діяльності, як і будь-якого іншого виду управління, що виникає в суспільстві, вимагає обов'язкової наявності суб'єкта, який би реалізовував управління в межах адміністративно-правових норм. У руках такого суб'єкта сконцентрована вся сукупність влади, необхідна йому для реалізації державно-владних повноважень з метою захисту прав і свобод громадян, а також публічних інтересів у межах чітко визначеної компетенції. Такий стан справ виключає юридичну рівність сторін [75]. Відповідно, слід констатувати, що в адміністративно-правовій структурі компетенції суб'єктів здійснення моніторингу за дотриманням стану дисциплін і законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, сконцентровано коло необхідних нормативно-правових та організаційно-управлінських повноважень, що уможливають здійснення ними дій за їх основним функційним призначенням, що власне й становить зміст і сутність їх як суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері здійснення зазначеного моніторингу.

А. А. Дмитрієв зазначає, що побудова України як європейської та демократичної держави можлива за умови забезпечення національної безпеки, що покладено саме на органи й підрозділи НП України [39], що також корелюється з позицією викладеною в дисертаційному дослідженні М. Ю. Романова, який звертає увагу, що неможливо здійснювати захист певних прав і свобод людини виключно окремими підрозділами Національної поліції України. Цей комплексний процес є взаємообумовленою діяльністю всіх структур та утворень, що спрямована на комплексне забезпечення прав і свобод людини та громадянина – усіх без винятку, зокрема громадян й осіб, яких підозрюють чи вже обвинувачено в учиненні кримінальних та адміністративних правопорушень. Такий зміст функціонування та основних напрямів діяльності як їх базових компонентів у кримінальній (адміністративній) процесуальній процедурі визначений змістом і спрямованістю прав людини [147; 151]. Зазначені тези передусім підкреслюють важливість сутності та змісту функціонування суб'єктів забезпечення моніторингу за станом дисципліни й законності в діяльності Національної поліції України, зокрема підрозділів патрульної поліції, оскільки лише злагоджена робота вказаних підрозділів з практичним сегментом підрозділів патрульної поліції може забезпечити стале безперешкодне й ефективне виконання покладених обов'язків і реалізацію відповідних повноважень у межах забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина.

У відомчих нормативних актах з питань дисципліни та законності визначено основні причини й умови, які сприяють порушенню особовим складом правоохоронних органів даних вимог. Це, зокрема: незадовільна організація праці в підрозділах; низька оперативна обізнаність підрозділів внутрішньої безпеки про діяльність і поведінку працівників правоохоронних органів на службі та в побуті, коло їхнього оточення, інтереси, матеріальний стан тощо; неналежна перевірка та реагування на наявну негативну інформацію відносно працівників правоохоронних органів; неякісне

вивчення кандидатів на службу, ігнорування вимог наказів керівних апаратів, якими регламентований порядок організації перевірки та збору інформації щодо їхніх морально-ділових якостей та психофізіологічних особливостей; відсутність контролю безпосередніх керівників за поведінкою підлеглих, їхня необізнаність про умови життя та потреби особового складу; невчасне та формальне проведення атестацій і спеціальних перевірок особового складу; неналежне виконання рішень колегії, вимог наказів і вказівок з питань зміцнення дисципліни й законності в діяльності правоохоронних органів [153, с. 72]. Відповідно, всі зазначені підстави та причини порушення дисципліни й законності безпосередньо пов'язані зі здійснюваною поліцейською діяльністю, кожним окремо взятим підрозділом у структурі Департаменту патрульної поліції, що прямопропорційно позначається на повсякденній діяльності середньостатистичного патрульного поліцейського та потребує ефективного реагування з боку компетентних служб і підрозділів. Скільки в цій системі координат превалює широке різноманіття причин, умов і підстав порушення службової дисципліни та недотримання принципу законності в поліцейській діяльності, на нашу думку, зазначений адміністративно-правовий механізм приводить в дію не лише підрозділи моніторингу патрульної поліції Національної поліції України, а й дотичні до забезпечення дисципліни та законності підрозділи зазначеного центрального органу виконавчої влади.

Основна функція поліцейської діяльності полягає у вирішенні найбільш важливого для суспільства завдання в умовах його нормального функціонування – забезпечення публічної безпеки та правопорядку в державі. В умовах надзвичайного стану на перше місце виходить забезпечення національної безпеки й обороноздатності держави. Поліцейська діяльність полягає в служінні народові та кожній людині зокрема. Водночас держава повинна прагнути до вироблення нових аспектів і напрямів підвищення ефективності функціонування суб'єктів поліцейської діяльності, особливо у сфері профілактики правопорушень і зміцнення дисципліни й

законності. Дисципліну та законність слід розглядати крізь призму морально-психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності поліції. Лише в цьому контексті наші міркування можуть претендувати на комплексність і всебічність. Кожна людина в тих чи інших умовах життя схильна до порушень. Якщо говорити про психологічні характеристики працівників поліції, схильних до порушення службової дисципліни та законності, то завжди постає питання щодо виявлення психологічних аспектів, психолого-правового аналізу причин, умов і факторів порушень службової дисципліни та законності працівниками Національної поліції України [26]. Ураховуючи стан забезпечення дотримання дисципліни та законності в діяльності Національної поліції України, зокрема патрульної поліції як її структурного елемента, зазначене питання загострюється з огляду на погіршення безпекової ситуації на території держави, зменшення чисельності патрульної поліції, а також залучення поліцейських Національної поліції України до заходів з відбиття збройної агресії російської федерації проти України, що суттєво посилює навантаження на кожного поліцейського й зумовлює необхідність здійснення ними декількох функцій одночасно.

Дотримання вимог дисципліни та законності працівниками правоохоронних органів як умова підвищення безпеки їхньої професійної діяльності – це передусім можливість і бажання свідомого дотримання вимог правових норм, норм моралі, розуміння всієї відповідальності, що лягає на працівника під час виконання своїх професійних обов'язків. Слід наголосити на значенні ініціативи, творчості, пошуку нових шляхів і способів вирішення правоохоронцями службових завдань. Неадекватна мотивація, життєві цінності, що суперечать завданням службової діяльності (визначеним у відповідних нормативних документах), поєднані з владними повноваженнями, призводять до порушення як дисципліни, так і закону, а в діяльності правоохоронних органів такий стан речей є неприпустимим [162]. Вказаний підхід, на нашу думку, має бути використаний наскрізно у формуванні адміністративно-правового механізму моніторингу як

ефективного інструменту забезпечення дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, оскільки ідеологічна складова змісту поняття дисципліни та законності в діяльності працівників поліції під час здійснення ними відповідних повноважень є вирішальною.

Проблеми порушення службової дисципліни поліцейськими завжди були, є і будуть, проте ми повинні мінімізувати їх. Водночас основним завданням на цьому шляху є постійне підвищення рівня виконавської дисципліни й законності, формування комплексу професійних, моральних, духовних та інших значущих якостей поліцейських, обумовлених потребами й особливостями оперативної обстановки в регіоні та державі. Виявлення фактів зловживання посадовим становищем поліцейськими та призначення справедливого покарання спонукає до більш ефективного дотримання службової дисципліни та законності під час проходження служби та виконання своїх безпосередніх обов'язків. Також повинен здійснюватися аналіз причин та умов порушень законності під час виконання службових обов'язків поліцейськими, що знаходитиме своє відображення в наукових і методичних рекомендаціях [26]. Безперечно, для виконання окресленого кола повноважень необхідно покласти відповідні обов'язки на низку структурних підрозділів, що прямо чи опосередковано формують архітектуру дотримання дисципліни й законності в Національній поліції України, а також забезпечують здійснення моніторингу та профілактики в кожному окремо взятому підрозділі з урахуванням специфіки його діяльності, а також кола компетенції, що поширюється на відповідну сферу правовідносин та взаємин із суспільством.

До системи цивільного контролю над правоохоронними органами держави зараховують: президентський контроль; парламентський контроль (здійснюється Верховною Радою України); контроль, що здійснюється Радою національної безпеки і оборони України; урядовий контроль (здійснюється Кабінетом Міністрів України); контроль з боку органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування; судовий контроль; громадський контроль.

Суб'єктами цивільного контролю за правоохоронними органами держави є: Верховна Рада України; Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; Президент України; Рада національної безпеки і оборони України; Кабінет Міністрів України; центральні та місцеві органи виконавчої влади; органи місцевого самоврядування; судові органи України; громадяни України та громадські організації; засоби масової інформації [120].

Відповідно, за аналогією, необхідно звернути увагу на те, що в системі Національної поліції України з огляду на формування архітектури адміністративно-правового регулювання механізму забезпечення дотримання дисципліни та законності також функціонує низка підрозділів і інституцій, що забезпечують діяльність за цим напрямом роботи та здійснюють відповідний моніторинг, а також прогнозування ймовірних ризиків, що можуть суттєво погіршити функціонування патрульної поліції в довгостроковій перспективі.

Спираючись на положення теорії управління, слід підкреслити, що контроль притаманний будь-якій керованій системі. У соціальному управлінні він слугує важливою функцією державного, адміністративного та інших видів управління в специфічній сфері державної діяльності, пов'язаний із забезпеченням публічного порядку та безпеки, є закономірним і невід'ємним атрибутом державної влади. Його суб'єктами постають компетентні державні органи, а також органи, яким держава делегувала відповідні повноваження (покликані вести боротьбу із кримінальними та іншими правопорушеннями, забезпечувати публічний порядок, фінансово-господарську діяльність тощо). Отже, контроль органів публічної адміністрації становить законну діяльність системи компетентних органів та їх представників щодо стримування відхилень у процесі реалізації положень нормативно-правових актів. Владні повноваження контролюючих органів виявляються в праві давати підконтрольним об'єктам обов'язкові для виконання вказівки щодо усунення виявлених недоліків, ставити перед компетентними інстанціями питання про притягнення до відповідальності

осіб, винних у виявлених порушеннях, безпосередньо застосовувати в необхідних випадках заходи державного примусу. З урахуванням викладеного, спробуємо навести класифікацію суб'єктів контролю діяльності органів Національної поліції в системі публічної адміністрації, а саме: а) державний контроль, який включає контроль органів законодавчої, виконавчої, судової влади, президентський контроль, а також внутрішньовідомчий контроль та прокурорський нагляд; б) громадський контроль [34]. Безперечно, створена в Національній поліції України система забезпечення дисципліни та законності базується не лише на управлінській інфраструктурі, а передусім на належному нормативно-правовому забезпеченні, що уповноважує відповідні підрозділи та їх посадових осіб на здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності не лише патрульної поліції, а й Національної поліції України загалом, що своєю чергою зумовлює потребу в розгляді питання централізації відповідних процесів під егідою одного зі структурних підрозділів у Національній поліції України, що безпосередньо уповноважений на формування архітектури у сфері дисципліни та законності.

Відомчий контроль за діяльністю Національної поліції, відповідно до ст. 22 Закону України «Про Національну поліцію», здійснює керівник поліції, який у межах компетенції організовує та контролює виконання поліцією Конституції та законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, а також наказів і доручень Міністра внутрішніх справ України з питань, що належать до сфери діяльності поліції; звітує перед Міністром внутрішніх справ України про виконання покладених на поліцію завдань і повноважень; скасовує повністю чи в окремій частині акти територіальних органів поліції. Причому оскільки керівник поліції не може поширювати свою компетенцію на всі сфери забезпечення дисципліни та законності, зокрема в патрульній поліції Національної поліції України на локальному рівні, а лише здійснюючи координацію загалом, питання організації цієї сфери діяльності прямопропорційно пов'язане з необхідністю

створення конкретних структурних підрозділів у системі Департаменту патрульної поліції, що на сьогодні вже існують [120]. Так, до кола суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції належать: підрозділи Департаменту внутрішньої безпеки, підрозділи Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини та підрозділи Департаменту патрульної поліції Національної поліції України. Пропонуємо більш детально розглянути компетенції кожного із зазначених підрозділів.

Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України.

На нашу думку, Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України слід вважати одним з базових структурних підрозділів як центрального органу управління поліцією, так і на рівні територіальних підрозділів, оскільки зазначений структурний компонент має широке коло компетенції у сфері моніторингу профілактики та реагування на інциденти у сфері порушення дисципліни й законності, а також здійснення моніторингу за цим напрямом.

Дотримання внутрішньої безпеки в діяльності органів Національної поліції України реалізується шляхом внутрішнього контролю та забезпечення власної безпеки органів поліції, полягає в здійсненні комплексу правових, організаційних і практичних заходів, спрямованих на виявлення, запобігання, попередження та припинення фактів порушення поліцейськими, державними службовцями й іншими працівниками Національної поліції України вимог законодавства України під час виконання службових обов'язків, фактів протиправного перешкоджання службовим особам поліції у виконанні покладених на них завдань і повноважень, а також виявлення та усунення інших чинників, які негативно впливають на діяльність поліції [122]. Саме порушення норм законодавства України є результатом недотримання дисципліни та законності в повсякденній поліцейській діяльності, а оскільки це коло компетенції прямо накладається на повноваження Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції

України, на нашу думку, варто визначити функціонал відповідного структурного підрозділу та його компетенції у сфері здійснення моніторингу за дисципліною і законністю в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Слід зауважити, що текст Положення фактично відтворює повноваження Департаменту внутрішньої безпеки МВС і не відображає деяких пріоритетних напрямів діяльності поліції, встановлених Законом України «Про Національну поліцію». Так, наприклад, ч. 4 ст. 7 вказаного Закону передбачено низку норм щодо дотримання прав і свобод людини. Зокрема, поліцейським за будь-яких обставин заборонено сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Однак Положення не передбачає прямих вказівок на необхідність виявлення Департаментом фактів катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження поліцейських. Причому, відповідно до абзацу 2 ч. 4 ст. 7 Закону України «Про Національну поліцію», у разі приховування фактів катування або інших видів неналежного поводження поліцейськими керівник органу протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний ініціювати проведення службового розслідування. Логічним є питання щодо того, хто буде таке розслідування проводити. Також текст Положення не передбачає завдань функцій та повноважень Департаменту, що впливають з норм, встановлених розділом VIII Закону України «Про Національну поліцію» [32; 132]. Варто зазначити, що діяльність Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України у сфері моніторингу дотримання дисципліни та законності патрульною поліцією залежно від міри та ступеня вчиненого порушення вказаного принципу може в подальшому призвести до притягнення до юридичної відповідальності різного рівня того чи іншого порушника, що своєю чергою належить до компетенції Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України.

У межах виконання покладених завдань і функцій в установленому порядку Департаменту внутрішньої безпеки має право: перевіряти дотримання законності та вимог антикорупційного законодавства України в системі Національної поліції України; отримувати в органах поліції інформацію щодо їх територіальної дислокації, розташування адміністративних приміщень, кількості особового складу та забезпеченості матеріально-технічним оснащенням; здійснювати перевірки за фактами скоєння поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, дисциплінарних проступків; у межах компетенції, відповідно до законодавства України, вносити пропозиції щодо притягнення до відповідальності поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції; відповідно до законодавства України викликати та опитувати працівників поліції під час проведення перевірок організації службової діяльності в системі Національної поліції України, зокрема за дорученням слідчого чи прокурора; отримувати в системі Національної поліції України відомості, необхідні для проведення перевірки інформації щодо кримінальних, корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень, вчинених поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції; під час виконання службових повноважень, відповідно до вимог законодавства України, безперешкодно в будь-який час доби відвідувати органи та підрозділи поліції, підприємства, установи й заклади, що належать до сфери управління Національної поліції України, та здійснювати їх перевірки за всіма напрямками службової діяльності незалежно від підпорядкування та призначення; мати доступ до їх службових приміщень, зокрема режимних, з дотриманням вимог законодавства України у сфері охорони державної таємниці [122]. Таким чином, зазначений інструментарій прямо чи опосередковано не лише впливає на можливість здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності патрульної поліцією Національної поліції України, а й уможливорює ефективне реагування

відповідних працівників вказаного структурного підрозділу на інформацію про конкретні інциденти, що своєю чергою суттєво ефективізує функціонування не лише патрульної поліції Національної поліції України, а й усього поліцейського відомства як центрального органу виконавчої влади в Україні.

Крім того, працівники Департаменту внутрішньої безпеки під час виконання покладених на нього завдань з метою перевірки інформації про можливе вчинення кримінальних, корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції з дотриманням вимог законодавства України можуть: 1) ознайомлюватися з матеріалами оперативно-розшукової діяльності та оперативною інформацією органів та підрозділів поліції; 2) вивчати службову документацію органів та підрозділів поліції, підприємств, установ та закладів, що належать до сфери управління Національної поліції України, за потреби отримувати завірені копії цих документів; 3) вилучати за наявності законних підстав документи, інші носії інформації та предмети; 4) за наявності законних підстав ознайомлюватися в підрозділах кадрового забезпечення з матеріалами особових справ та іншими відомостями щодо проходження служби поліцейськими, а в разі потреби за письмовими запитами отримувати вказані справи; 5) з метою збереження доказів протиправної діяльності тимчасово обмежити доступ до приміщень, транспортних засобів, територій, що використовуються підрозділами поліції; 6) отримувати й обробляти інформацію та звернення юридичних і фізичних осіб, зокрема через спеціально утворені виділені лінії телекомунікаційного зв'язку, шляхом моніторингу повідомлень у медіа або з інших джерел з питань, які належать до компетенції Департаменту; 7) одержувати на конфіденційній основі (у тому числі з анонімних джерел) інформацію про вчинення або готування до вчинення правопорушень поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції і здійснювати подальшу перевірку отриманих відомостей [122]. Таким чином, зазначене

коло як основної, так і додаткової компетенції Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України уможливорює здійснення ефективного моніторингу за адміністративно-правовим режимом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, що передусім складається з аналізу чітких результатів її діяльності, співвідношення отриманих показників дотримання вказаного принципу з аналогічними в діяльності інших структурних підрозділів Національної поліції, а також можливості використання комплексного підходу до напрацювання ефективних інструментів реагування на інциденти порушення дисципліни та законності в усій Національній поліції України.

Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України. Одним з нещодавно створених структурних підрозділів центрального органу управління, що також широко представлений у територіальних підрозділах Національної поліції України є Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України до кола компетенції якого належить визначення рівня дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності всіх структурних підрозділів Національної поліції України, а також вжиття необхідних заходів до посилення дисципліни й законності у відповідних структурних ланках, з урахуванням результатів моніторингу дотримання прав і свобод людини заходів, що своєю чергою безпосередньо пов'язується з предметом нашого дослідження та має бути глибоко проаналізовано.

Департамент головної інспекції та дотримання прав людини здійснює контроль за службовою діяльністю структурних підрозділів центрального органу управління поліцією, територіальних (зокрема міжрегіональних) органів Національної поліції, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції, сприяє вдосконаленню їх службової діяльності та зміцненню службової дисципліни. Основними завданнями Департаменту головної інспекції є: 1) участь у реалізації заходів з контролю за службовою діяльністю органів (підрозділів) поліції, оптимізації

управлінських процесів, сприяння ефективній професійній діяльності поліцейських, державних службовців та інших працівників органів (підрозділів) поліції, дотриманням ними службової дисципліни; 2) моніторинг діяльності органів (підрозділів) поліції з метою виявлення тенденцій та чинників, які негативно впливають на ефективність виконання поліцейськими покладених на них завдань і функцій, ужиття в межах компетенції заходів щодо їх усунення, зокрема шляхом надання пропозицій і рекомендацій керівництву органів (підрозділів) поліції; 3) координація діяльності підрозділів головної інспекції ГУНП, зокрема шляхом участі в доборі, професійному навчанні, мотивуванні, та здійснення контролю за роботою працівників цих підрозділів; 4) організаційно-методичне та інформаційне забезпечення підрозділів головної інспекції ГУНП, зокрема упровадження та застосування в їхній роботі ефективних методів, критеріїв, алгоритмів, механізмів та інструментів підтримки й контролю [120].

Відповідно, для здійснення організаційно-методичного та інформаційного забезпечення всіх підрозділів Національної поліції України щодо результатів дотримання прав і свобод людини та громадянина в поліцейській діяльності необхідно володіти належним колом інформації, що чітко вимірюється показниками дотримання дисципліни й законності в повсякденній поліцейській діяльності всіма без винятку структурними підрозділами Національної поліції України, у зв'язку з чим зазначений структурний елемент має виключне коло повноважень у сфері моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Відповідно до покладених завдань Департамент головної інспекції та дотримання прав людини має право: залучати в межах компетенції та за дорученням керівництва Національної поліції України інші структурні підрозділи центрального органу управління поліції для виконання завдань і функцій; запитувати й отримувати від органів (підрозділів) поліції документи, довідкові та інші матеріали, необхідні для прийняття рішень з

питань, які належать до їх компетенції; накопичувати в процесі інформаційно-аналітичної діяльності статистичні, аналітичні, службові та інші матеріали, обробляти персональні дані; користуватися базами даних МВС та інших органів державної влади, державною системою урядового зв'язку; забезпечувати збереження, видачу та отримання вогнепальної зброї, іншого озброєння, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку, оперативної техніки, службової документації та іншого майна [136]. Завдяки організаційній структурі Департаменту, що полягає в його міжтериторіальному принципі функціонування, коло його компетенції безпосередньо поширеться не лише на територіальні підрозділи Національної поліції, а й на структурні підрозділи центрального органу управління, до яких, серед іншого, належить Департамент патрульної поліції та всі його регіональні підрозділи.

У структурі Національної поліції для реалізації завдань відомчого контролю можуть створюватися підрозділи, повноваження яких безпосередньо містять контрольні функції. Наприклад, ідеться про Управління дотримання прав людини, завданнями якого є: забезпечення реалізації в органах (підрозділах) поліції принципу дотримання прав людини під час застосування поліцейських заходів; здійснення організаційного забезпечення діяльності та контролю за роботою ізоляторів тимчасового тримання; забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, недопущення та усунення виявів дискримінації в діяльності органів (підрозділів) поліції; координація та організаційно-методичне забезпечення в органах (підрозділах) поліції протидії та запобігання домашньому насильству, насильству за ознакою статі. У структурі Управління дотримання прав людини функціонують такі відділи: відділ уповноважених із контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності; відділ моніторингу питань гендерної рівності та координації протидії домашньому насильству; відділ організаційного забезпечення діяльності місць тимчасового тримання осіб; відділ моніторингу автоматизованого обліку дій із затриманими

особами; відділ аналітики та організації захисту персональних даних, а також інспектори з контролю за дотриманням прав людини в поліцейській діяльності з дислокацією в областях [120]. Таким чином, безпосередньо дотичність у діяльності Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України до процесів забезпечення дисципліни та законності належить визначити як додатковий механізм забезпечення моніторингу відповідних процесів та оптимізації функціонування окремих структурних підрозділів поліції та конкретно патрульної поліції Національної поліції України. Виключне коло компетенції вказаного Департаменту передусім підтверджується тим, що він є одним з основних у структурі Національної поліції України, що формує кон'юнктуру адміністративно-правового механізму забезпечення дисципліни та законності.

Департамент патрульної поліції Національної поліції України. Необхідно звернути увагу на те, що Департамент патрульної поліції Національної поліції України як самостійний структурний підрозділ у системі Національної поліції України має виключне коло компетенції щодо здійснення моніторингу у сфері дисципліни й законності та дотримання її патрульними поліцейськими.

Відповідно до Положення про Департамент патрульної поліції, затвердженого наказом Національної поліції України від 18 листопада 2015 року № 96, Департамент організовує та здійснює контроль за діяльністю патрульної поліції, надає їм організаційно-методичну і практичну допомогу, здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення. Крім того, у сфері дотримання дисципліни та законності, на нашу думку, важливу роль відіграє Інструкція з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції, що затверджена наказом МВС України від 30 січня 2017 року № 67 та визначає організацію та проведення перевірок службової діяльності структурних підрозділів апарату центрального органу управління, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції, їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів поліції

та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, а також підприємств, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України, в частині установлення фактів, які є підставою для проведення службового розслідування щодо керівників органів (підрозділів) поліції.

Слід зазначити, що підрозділи моніторингу Департаменту патрульної поліції Національної поліції України в сутнісно-термінологічному значенні цього явища мають компетенцію не лише щодо збору інформації про стан дотримання дисципліни та законності в патрульних підрозділах, а й виключні повноваження щодо впливу на інциденти порушення цього принципу та вжиття необхідних заходів реагування.

На сьогодні підрозділи патрульної поліції є спеціальними структурними підрозділами Національної поліції України, що виконують різнопланові завдання, реалізація яких зумовлена наявністю їх мультифункціональності, які з урахуванням соціальної значущості здійснюваної ними діяльності потребують чіткої правової регламентації й наукового обґрунтування. З огляду на це, вкрай важливим є вдосконалення чинного законодавства, що регулює діяльність патрульної поліції в частині прийняття відомчого нормативно-правового акта, який би впорядкував і забезпечив формування цілісного розуміння змісту їх завдань та функцій на сучасному етапі розвитку поліцейської діяльності. Функції патрульної поліції розкриваються через систему напрямів її адміністративної поліцейської діяльності, які характеризують її зовнішньоорганізаційну складову, саме тому їх розуміння має важливе як теоретичне, так і практичне значення. Варто констатувати відсутність законодавчої диференціації адміністративної поліцейської діяльності патрульної поліції за напрямами, що, на нашу думку, унеможливує системність її адміністративно-правового забезпечення для підвищення дієвості механізму функціонування зазначеного підрозділу поліції, вироблення комплексу управлінських рішень, спрямованих на його вдосконалення за відповідними напрямами з урахуванням актуальних завдань поліцейської діяльності [41]. Таким чином, підрозділи моніторингу

Департаменту патрульної поліції Національної поліції України є самостійним внутрішнім інструментом перевірки стану дотримання дисципліни й законності патрульними поліцейськими, вжиття необхідних заходів реагування за фактами порушення дисципліни та законності, а також прогнозування майбутніх ризиків і розроблення стратегії планів щодо їх ліквідації та мінімізації деструктивного впливу на діяльність не лише патрульної поліції Національної поліції України, а й усіх інших структурних підрозділів, що взаємодіють з нею під час виконання покладених службових обов'язків у межах компетенції.

Висновки до розділу 1

За результатами аналізу наукових позицій вчених і дослідників, а також характеристики актів законодавства України у сфері здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України можна обґрунтувати низку теоретичних і практично орієнтованих проміжних висновків.

Зміст і сутність поняття моніторингу як засобу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції характеризується як внутрішньо існуюча та належним чином скоординована система, що забезпечує стримання неправомірних дій патрульних поліцейських, а також узагальнення вже вчинених дій такого характеру з метою забезпечення подальшого їх недопущення. Моніторинг як організаційно-управлінський інструмент дозволяє здійснювати управління силами й засобами Національної поліції України в масштабі від найменшого підрозділу до центрального органу управління поліцією, дає змогу ефективізувати діяльність відповідних структурних одиниць, забезпечити дотримання не лише прав і свобод людини та громадянина в поліцейській діяльності в широкому значенні, а й дотримуватися норм законодавства України в усіх інших аспектах щодо процесуального оформлення та процедурного процесу

здійснення повноважень поліції, а також вчасності та правильності міри прийняття того чи іншого рішення конкретним поліцейським чи керівником структурного підрозділу.

Моніторинг, який має переважно аналітичні риси, не може бути забезпечений силами лише одного суб'єкта, з огляду на що його слід вважати комплексом заходів, що реалізуються певною кількістю таких суб'єктів. Водночас ефективність здійснення зазначених заходів залежить від чіткості й точності регламентації відповідних повноважень, що належать до кола компетенції конкретних посадових осіб.

Крім того, як і будь-яка державницька діяльність, здійснення моніторингу чітко унормовується актами законодавства України та підзаконними нормативно-правовими актами, оскільки як поліцейські, так і відповідні посадові особи, що забезпечують моніторинг за дотриманням дисципліни й законності ними, зобов'язані діяти виключно в межах і в спосіб, що визначені законодавством України.

Коло суб'єктів здійснення моніторингу в межах діяльності поліції загалом розширюється з урахуванням компетенції тих чи інших підрозділів і органів поліції, оскільки за своєю компетенційною спрямованістю зазначені адміністративні утворення поділяються на спеціальні за призначенням та загальноорганізаційні, що здійснюють свої повноваження стосовно всіх без винятку структурних одиниць у Національній поліції України.

Система суб'єктів здійснення моніторингу за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України крізь призму дотримання дисципліни й законності є досить широкою та охоплює не лише структурні елементи вказаного підрозділу. Так, наприклад, до їх кола належать Департамент внутрішньої безпеки, Департамент головної інспекції та дотримання прав людини, а також Департамент патрульної поліції Національної поліції України.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

2.1. Компетенція суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

Здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції є надзвичайно важливим питанням, оскільки органи державної влади зобов'язані діяти виключно в межах і в спосіб, визначені законодавством України. Саме тому питання їх компетенції під час реалізації покладених законодавством України функцій є першочерговим та визначає зміст і сутність законності таких дій.

З огляду на плюралізм і широке коло підрозділів, що здійснюють моніторинг з дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, слід констатувати наявність конкуренції компетенції зазначених підрозділів. Це потребує ґрунтовного наукового дослідження та усунення недоліків функціонування зазначеного механізму з метою його подальшої оптимізації та покращення функціонування.

Слід зауважити, що здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції не лише сприяє ефективній організації діяльності зазначеного підрозділу, а й позитивно впливає на дотримання прав і свобод людини та громадянина в правоохоронній діяльності, а також наближає рівень ефективності функціонування підрозділів Національної поліції України до високих демократичних стандартів Європейського Союзу, що є кінцевою метою євроінтеграційного курсу Української держави.

У навчальній літературі зазначено, що адміністративна правосуб'єктність органів державної влади, органів місцевого самоврядування виявляється в нормативно закріпленій за ними компетенції, тобто в сукупності їх юридично-владних повноважень (прав та обов'язків), що надаються їм для виконання відповідних завдань і функцій. Це стосується й інших юридичних осіб – підприємств, установ, організацій, хоча щодо них термін «компетенція» зазвичай поширюється лише на органи управління (адміністрації) цих юридичних осіб. Стосовно юридичних осіб використовують термін не «компетенція», а «адміністративно-правовий статус» [8, с. 263]. Таким чином, державна політика у сфері контролю за діяльністю органів державної влади та недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина будується в спосіб реалізації позакомпетенційних повноважень такими державними утвореннями.

С. Г. Серьогіна стверджує, що компетенція органу публічної влади окреслюється за допомогою максимально конкретних формулювань, які дозволяють дати цілком однозначну відповідь на питання стосовно того, що має право і що повинен робити цей орган за кожним з доручених йому напрямів суспільного управління з метою цілеспрямованого впорядкування громадського життя, згідно з його стратегічними цілями та завданнями. Складники компетенції дозволяють максимально чітко визначити правове положення конкретного органу як суб'єкта владних правовідносин. Державно-владним установленням компетенції чітко фіксуються обсяг і зміст діяльності того чи іншого суб'єкта. Одночасно відбувається розмежування його функцій із функціями інших суб'єктів, які співвідносяться з ним як «за вертикаллю», так і «за горизонталлю». Інакше кажучи, закріплюється певний порядок розподілу всієї сукупності державних функцій [36, с. 45–46; 79, с. 85–89]. Водночас аналіз нормативно-правового підґрунтя кіл компетенції підрозділів Національної поліції України, що здійснюють моніторинг за дисципліною і законністю діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України, не дозволяє ствердно

обґрунтувати те, що вони не перетинаються між собою. Таким чином, про плюралізм у цьому питанні належить висловлюватися негативно, оскільки він деконцентрує управлінські повноваження у сфері моніторингу дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, розпоршує їх на декілька підрозділів, котрі не можуть за своєю інституційною структурою здійснювати відповідні повноваження синхронно та не дублюючи їх.

Невід'ємним елементом компетенції є повноваження, які, з одного боку, є прямим вираженням наданого державою владування, а з іншого – специфічною ознакою носія відповідної компетенції. Компетенція державного органу – це сукупність установлених законом владних повноважень для здійснення функцій і завдань, покладених на нього державою, а повноваження – це сукупність прав та обов'язків органу [103, с. 11]. Причому слід брати до уваги те, що конкретним колом компетенції володіє не лише певний орган державної влади, а й насичені ним структурні підрозділи. У такому разі явище компетенції має загальний та ситуативний критерій, що визначає зміст і сутність поділу конкретних повноважень, які покладені на один великий орган державної влади, на конкретні структурні підрозділи цього адміністративного утворення.

Компетенцію органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку на місцевому рівні О. М. Ключев розуміє як сукупність визначених у нормативно-правових актах прав, обов'язків і функцій органів та підрозділів системи Міністерства внутрішніх справ, за допомогою яких виконуються поставлені перед ними правоохоронні завдання відповідно та в межах встановленої територіальної підвідомчості [49, с. 63; 79, с. 85–89]. Аналогічно, ураховуючи межі кола компетенції конкретних структурних підрозділів Національної поліції України, а також зміст і сутність їх діяльності, варто зауважити, що компетенцією щодо моніторингу дисципліни та законності здійснюваної ними діяльності має бути наділений один конкретний підрозділ.

Повноваження як соціальне явище – це володіння правами та обов'язками членів (члена) суспільства, переданих суб'єкту відносин у порядку та в спосіб, визначений соціальними правилами та нормами з метою реалізації в особистих або спільних інтересах особи делегувальника і можуть включати в себе право розпорядження її цінностями, право на загальнообов'язковій основі залучати до виконання суспільних доручень, та застосовувати у випадках, передбачених правилами суспільного життя, заходи примусу [31]. Таким чином, належить підкреслити, що зміст і сутність державної влади, як соціально-правового феномену полягає в можливості делегування конкретного кола компетенції певному органу державної влади чи його структурному утворенню, що своєю чергою становить сутність і зміст публічного управління та адміністрування сферою державної влади, що передусім спрямовується на ефективізацію функціонування всіх структурних утворень та якомога більш комплексне та результативне забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

М. М. Потіп вважає, що за своєю структурою компетенція складається з основних (повноваження та предмет ведення) та організаційних (призначення органу, мети й завдання, професіоналізм посадових осіб) елементів, які у взаємозв'язку дають змогу якісно виконувати покладені на органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування функції [125, с. 35]. Причому в разі дублювання повноважень і предмета ведення конкретного структурного підрозділу органу державної влади, що здійснює свої функції, може бути загальмовано не лише роботу конкретного структурного підрозділу, за яким здійснюється контроль, а й тих структурних підрозділів, які такий контроль здійснюють.

Для правового регулювання компетенції та повноважень різних суб'єктів землекористування доцільно з'ясувати зміст категорій «повноваження» та «компетенція». Так, під час визначення поняття компетенції органів місцевого самоврядування компетенцію тлумачать як «правову категорію, яка охоплює визначені Конституцією та законами

України, іншими правовими актами предмет відання, основне завдання, функції та повноваження сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів, а також районних у містах, районних, обласних рад» [44, с. 9]. Водночас, на нашу думку, зміст і сутність явища компетенції є дещо ширшим та охоплює конкретні повноваження, оскільки, спираючись на попередньо окреслені позиції та думки вчених і дослідників, компетенцією слід вважати певний вектор (спектр) соціально-правової діяльності органу державної влади, що здійснює регулювання в конкретний спосіб, а повноваження поруч з обов'язками слугують конкретними організаційно-управлінськими інструментами впливу на плин соціально-правових відносин.

Поняття «компетенція» науковці тлумачать у широкому та вузькому значенні. Одні вчені визначають компетенцію як сукупність прав чи обов'язків, інші – пов'язують цю дефініцію із сукупністю функцій та повноважень у певних сферах або визначають вказане поняття через функції, інші – через предмети відання та повноваження. Не дискутуючи щодо розуміння поняття «компетенція», зазначимо, що компетенція Національної поліції – це сукупність владних повноважень (прав та обов'язків), які покладені на поліцію згідно із законодавством, коло передбачених питань, які може вирішувати цей орган у визначених сферах з метою виконання відповідних завдань і функцій. Компетенція Національної поліції визначена в законодавчих та в підзаконних нормативно-правових актах, основними з яких є Закон України «Про Національну поліцію», Положення про Національну поліцію, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 877. Наведені нормативно-правові акти регламентують загальні права та обов'язки, які має кожний поліцейський, місце Національної поліції в системі органів виконавчої влади, межі самостійності поліції як окремого центрального органу виконавчої влади. Інші нормативно-правові акти визначають компетенцію Національної поліції за сферами й напрямками діяльності [79].

У наведених тлумаченнях компетенції спільною є їх змістова основа: знання, які повинна мати особа; коло питань, у яких особа має бути обізнана; досвід, необхідний для успішного виконання роботи відповідно до встановлених прав, законів, статуту. Знання, коло питань, досвід подані як узагальнені поняття, що не стосуються конкретної особи, які не є її особистісною характеристикою. У наведених тлумаченнях чітко відображено когнітивний (знання) і регулятивний (повноваження, закон, статут) аспекти цього поняття. Компетенція – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а компетентність – це оцінка досягнення (або недосягнення) цієї норми. Компетентність тлумачать як якість, характеристику особи, яка дозволяє їй (або навіть дає право) вирішувати певні завдання, виносити рішення, судження в певній галузі. Основою цієї якості є знання, обізнаність, досвід соціально-професійної діяльності людини. Цим самим підкреслюється інтегративний характер поняття «компетентність» [29, с. 23–30]. Ураховуючи розбіжність змістового навантаження поняття компетенції та компетентності, належить звернути увагу на те, що хоч компетентність і є якісною характеристикою явища компетенції, проте, з урахуванням окресленого предмета та об'єкта дослідження, не має вирішального значення.

Аналіз тлумачення дає змогу усвідомити досліджуване поняття не варіативно, а комплексно. У цьому контексті компетенцією владних органів є поєднання знань, умінь і навичок посадових осіб з практикою державного та суспільного життя, з повнотою законного державно-владного впливу на адміністративні відносини політичної, економічної, фінансової, соціально-культурної спрямованості. У контексті зазначеного можна стверджувати, що компетенція є кількісною категорією, яка залежить від масштабів адміністративного впливу (співвідношення посадовців з населенням на одиницю території в певний період часу), а також має якісні параметри організуючого адміністративно-правового впливу посадовців (через правотворення і правореалізацію із застосуванням переконання та примусу,

стимулів і заохочень) на свідомість, волю та поведінку населення, де провідним елементом слугує професіоналізм посадовців. Крім окреслених складових компетенції органів державної влади та місцевого самоврядування, слід ураховувати такий елемент, як професіоналізм посадовців. Наразі в контексті вимог сучасних концепцій систем управління якістю (TQM) у сфері надання послуг органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування цей критерій набуває неабиякої значущості. Він уможливорює якісну, професійну та креативну реалізацію повноважень посадовою особою органу державної виконавчої влади або місцевого самоврядування в процесі реалізації покладених на нього функцій. Наявність цього елемента в структурі компетенції дає змогу визначити її якісний аспект щодо здійснюваної діяльності [125].

Водночас поняття компетенції передбачає також юридичне закріплення цілей, завдань і функцій. Тому вбачається більш обґрунтованою думка В. Б. Авер'янова про те, що компетенція органів виконавчої влади – це юридичне відображення (опосередкування) покладених на них функцій у спеціальних (так званих компетенційних або статутних) нормативно-правових актах шляхом закріплення цілей, завдань і необхідного для їх реалізації комплексу прав та обов'язків, тобто державно-владних повноважень [8, с. 265; 48, с. 81–84]. Таким чином, предметом відання конкретних структурних підрозділів у системі Національної поліції України щодо здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності є здійснення конкретного кола повноважень реалізації прав і дотримання обов'язків у сфері забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина в поліцейській діяльності.

Тому компетенція органів виконавчої влади є явищем значно ширшим, ніж їх повноваження, адже воно включає не лише права та обов'язки цих органів, а й предмет відання, юридичне закріплення призначення, завдань і функцій органу. Повноваження разом з компетенцією органів становлять правовий статус органу влади [30, с. 178, 48, с. 81–84].

Компетенція Національної поліції є головним складником змісту адміністративно-правового статусу цього центрального органу виконавчої влади, яка доповнюється такими важливими елементами, як його завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими органами (як «за горизонталлю», так і «за вертикаллю»), місце в ієрархічній структурі органів виконавчої влади, порядок вирішення установчих і кадрових питань, юридичні межі самостійності цього органу, встановлені державою. Компетенція поліції – це поняття, яке визначає життєдіяльність поліції не лише в публічно-правових, а й у приватно-правових відносинах. Компетенція встановлюється та визнається нормами конституційного, адміністративного, фінансового, цивільного, кримінального, міжнародного права тощо. Її переважно визначають та закріплюють у тематичних законах, інших актах та статутах (положеннях) і реалізують за допомогою різних галузей права. Змістом компетенції поліції є закріплені в Законі України «Про Національну поліцію» та в Положенні про Національну поліцію сукупність владних повноважень поліції (прав та обов'язків), предметів відання (предметів діяльності, функціонального призначення у визначених сферах). Причому повноваження (правообов'язки) Національної поліції – це вид діяльності і спосіб владного впливу на учасників правовідносин у сферах, які пов'язані з реалізацією державної політики щодо забезпечення охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства й держави, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки й порядку; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги, з метою реалізації функцій поліції та приписів правових норм, виконання завдань, які покладені на поліцію [79]. Безперечно, зміст внутрішньоуправлінської діяльності Національної поліції України має специфічне значення для розуміння явища компетенції в контексті забезпечення дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції інструментами моніторингу.

Компетенцію владних суб'єктів землекористування можна визначити як закріплену нормативно-правовими актами систему дій, у яких реалізуються функції відповідних суб'єктів із забезпечення реалізації земельних інтересів територіальних громад чи держави щодо раціонального й ефективного землекористування. Натомість повноваження – це відображені в нормах права складові правового статусу суб'єктів землекористування, що визначають міру суспільно допустимої діяльності із забезпечення раціонального та ефективного використання земель. Від компетенції та повноважень суб'єктів землекористування – органів державної влади й органів місцевого самоврядування як представників земельних інтересів держави в певній адміністративно-територіальній одиниці чи відповідно територіальній громаді доцільно відрізнити земельну правосуб'єктність цих суб'єктів як учасників відносин землекористування [174, с. 107–113]. Характеризуючи компетенцію суб'єктів здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. Слід звернути увагу на низку особливостей і характерних рис, що притаманні діяльності конкретних підрозділів Національної поліції, зокрема патрульної поліції.

Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України. Як було зазначено вище, структурний аналіз кола компетенції Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України засвідчує, що цей структурний підрозділ центрального органу управління Національної поліції України та його територіальні (відокремлені) підрозділи мають найширше коло компетенції у сфері здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.

Департамент внутрішньої безпеки для виконання покладених завдань і функцій в установленому порядку має право: перевіряти дотримання законності й вимог антикорупційного законодавства України в системі Національної поліції України; отримувати в органах поліції інформацію щодо їх територіальної дислокації, розташування адміністративних приміщень, кількості особового складу та забезпеченості матеріально-

технічним оснащенням; здійснювати перевірки за фактами вчинення поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, дисциплінарних проступків; у межах компетенції, відповідно до законодавства України, вносити пропозиції щодо притягнення до відповідальності поліцейських, державних службовців та інших працівників поліції; викликати й опитувати працівників поліції під час проведення перевірок організації службової діяльності в системі Національної поліції України, зокрема за дорученням слідчого чи прокурора; отримувати в системі Національної поліції України відомості, необхідні для проведення перевірки інформації щодо кримінальних, корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень, учинених поліцейськими, державними службовцями та іншими працівниками поліції; під час виконання службових повноважень, відповідно до вимог законодавства України, безперешкодно, у будь-який час доби, відвідувати органи та підрозділи поліції, підприємства, установи та заклади, що належать до сфери управління Національної поліції України та здійснювати їх перевірки за всіма напрямками службової діяльності незалежно від підпорядкування та призначення; мати доступ до їх службових приміщень, зокрема режимних, з дотриманням вимог законодавства України у сфері охорони державної таємниці [122]. Зазначені виключні повноваження поширюють свою юрисдикцію не лише на Департамент патрульної поліції, а й на всі його структурні підрозділи, що своєю чергою позитивно впливає на забезпечення прав і свобод людини та громадянина з точки зору централізації моніторингових процесів за дисципліною і законністю в діяльності Національної поліції України загалом.

Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України. Як основний структурний підрозділ у складі центрального органу управління Національної поліції України, на який покладається провадження відомчої політики у сфері дисципліни, законності й забезпечення дотримання прав людини, вказаний Департамент наділений

виключним колом компетенції щодо використання моніторингових інструментів у повсякденній діяльності всіх без винятку підрозділів Національної поліції України.

Відповідно до покладених завдань, Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України має право: залучати в межах компетенції та за дорученням керівництва Національної поліції України інші структурні підрозділи центрального органу управління поліції для виконання завдань і функцій; запитувати й отримувати від органів (підрозділів) поліції документи, довідкові та інші матеріали, необхідні для прийняття рішень з питань, які належать до їх компетенції; накопичувати в процесі інформаційно-аналітичної діяльності статистичні, аналітичні, службові й інші матеріали, обробляти персональні дані; користуватися базами даних МВС та інших органів державної влади, державною системою урядового зв'язку; забезпечувати збереження, видачу та отримання табельної вогнепальної зброї та іншого озброєння, спеціальних засобів, засобів індивідуального захисту, зв'язку, оперативної техніки, службової документації та іншого майна [136]. Усі зазначені елементи компетенції Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини у сфері забезпечення дотримання дисципліни та законності в поліцейській діяльності підрозділами патрульної поліції Національної поліції України сприяють забезпеченню дотримання прав людини та громадянина в поліцейській діяльності загалом. Причому зазначений структурний підрозділ центрального органу управління поліцією та його територіальні підрозділи мають виключну компетенцію, щодо формування архітектури механізму забезпечення дотримання дисципліни та законності в системі Національної поліції загалом, яка, на нашу думку, не має відрізнятися в різних структурних підрозділах. У цьому контексті ще більш актуальним питанням постає доцільність функціонування підрозділів моніторингу в структурі Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, оскільки вони здійснюють дублюючу діяльність порівняно з компетенцією

територіальних підрозділів Департаменту головної інспекції та дотримання прав людини, а також Департаменту внутрішньої безпеки.

Департамент патрульної поліції Національної поліції України. Зазначений структурний підрозділ Національної поліції України є самостійною юридичною особою, а отже, самостійно формує відомчу політику у сфері моніторингових заходів щодо дотримання дисципліни та законності патрульними поліцейськими в повсякденній правоохоронній діяльності.

Відповідно до Положення про Департамент патрульної поліції, затвердженого наказом Національної поліції України від 18 листопада 2015 року № 96, Департамент організовує та здійснює контроль за діяльністю патрульної поліції, надає їм організаційно-методичну та практичну допомогу, здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення. Крім того, у сфері дотримання дисципліни й законності, на нашу думку, важливе значення має Інструкція з організації та проведення перевірок службової діяльності органів (підрозділів) Національної поліції, що затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30 січня 2017 року № 67 та визначає організацію і проведення перевірок службової діяльності структурних підрозділів апарату центрального органу управління, міжрегіональних територіальних органів Національної поліції та їх територіальних (відокремлених) підрозділів, територіальних органів поліції, їх територіальних (відокремлених) підрозділів, а також підприємств, закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України, у частині встановлення фактів, які є підставою для проведення службового розслідування щодо керівників органів (підрозділів) поліції.

Зарубіжний досвід засвідчує, що найбільш прогресивним напрямом підвищення ефективності діяльності будь-якої організації є управління, ґрунтоване на якості. Підсумовуючи, зазначимо, що за своєю структурою компетенція складається з основних (повноваження та предмет ведення) та організаційних (призначення органу, цілі та задачі, професіоналізм

посадових осіб) елементів, які у своєму взаємозв'язку дають можливість якісно виконувати покладені на органи державної виконавчої влади та місцевого самоврядування функції. Крім того, проведений аналіз складових компетенції органів державної виконавчої влади й місцевого самоврядування та її визначень дав змогу визначити притаманні їй ознаки: а) має офіційне визначення в нормах права; б) слугує засобом структурної побудови системи органів державної влади та місцевого самоврядування; в) є критерієм якості діяльності органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування; г) здійснюється посадовими особами відповідно до покладених на них повноважень [125]. Таким чином, зміст компетенції Департаменту патрульної поліції Національної поліції України та відповідних підрозділів у сфері моніторингу за дотриманням дисципліни й законності під час здійснення правоохоронних функцій патрульними поліцейськими означений певними критеріями, які базуються на нормативно-правовій основі, що чітко визначається відповідними актами законодавства України, корелюється з організаційно-управлінськими повноваженнями інших структурних підрозділів Національної поліції України та покладається на конкретних посадових осіб з числа патрульних поліцейських.

2.2. Стадії здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

Здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції є надзвичайно складним процесом, який з урахуванням особливостей його практичної реалізації, на думку багатьох учених, можна поділити на стадії. Виокремлення конкретних стадій здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції передусім пов'язане зі специфікою діяльності відповідного структурного підрозділу Національної поліції України, а також

сутністю поняття дисципліни й законності, які своєю чергою становлять зміст діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади.

Реальність і змістовність здійснення моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції безпосередньо впливає на забезпеченість правами та свободами людини і громадянина відповідного кола осіб, що є предметом відання Національної поліції України та має широко забезпечуватись на всіх інституційних рівнях функціонування її структурних підрозділів. З огляду на зазначене, аналіз основних і вихідних структурних елементів механізму здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, зокрема в частині їх стадій, на нашу думку, є надзвичайно важливим елементом дисертаційного дослідження та має бути розглянуто на рівні окремого підрозділу.

Контрольна діяльність включає низку послідовних дій, які можна розділити на три стадії: підготовчу, центральну (або аналітичну) та підсумкову. Водночас вони наповнюються конкретними стадіями-діями. Так, на підготовчій стадії: 1) обирають об'єкт контролю; 2) визначають предмет контролю (встановлюють, що саме слід перевірити); 3) встановлюють засоби здійснення контролю; 4) добирають (призначають) осіб, які здійснюватимуть контроль; 5) складають плани його проведення. На центральній (аналітичній) стадії здійснюють збирання й оброблення інформації. Зібрану інформацію (часто одержану з різних джерел) аналізують, порівнюють із реальним станом справ на об'єкті, який перевіряють. До підсумкової стадії належать такі дії, як: 1) прийняття рішення за результатами контролю; 2) доведення його до адресата (а в необхідних випадках і до відома громадськості, правоохоронних органів, інших осіб, зацікавлених у результатах контролю); 3) надання допомоги підконтрольній структурі в наведенні порядку на об'єкті; 4) контроль за виконанням рішень, прийнятих за підсумками контролю [158]. Застосовуючи відповідну юридичну та наукову аналогію, необхідно наголосити на тому, що добір засобів і визначення конкретних

осіб, що здійснюватимуть моніторинг, а також надання чіткості й алгоритмізації процесу його проведення також є структурними елементами процесу організації здійснення моніторингу, котрий не може бути реалізований інакше більш ефективно, ніж у зазначений спосіб.

Крім того, поділ процесу моніторингу на декілька нетотожних стадій, на нашу думку, позитивно вплине на його чітку структуру та можливість не лише ефективної організації, а й конкретно здобути результати.

Моніторинг, що здійснюється певними суб'єктами протидії злочинності, поділяється на різну кількість відповідних стадій. Як було зазначено вище, це зумовлено відсутністю єдиного підходу щодо визначення сутності цього напрямку кримінологічної діяльності. Зокрема, деякі науковці наполягають на тому, що завершальною стадією кримінологічного моніторингу є отримання первинних даних, інші – оброблення відповідної інформації; існують навіть пропозиції розглядати в якості завершальної стадії – прийняття певного рішення на підставі отриманих даних. Додамо, що схожа ситуація відбувається і навколо початкових стадій кримінологічного моніторингу. Попри це, у кримінології існують найбільш популярні підходи до визначення змісту та стадій моніторингу протидії злочинності. Проаналізуємо один з них детальніше в контексті діяльності неурядових організацій [65]. Слід наголосити, що окреслений механізм здійснення кримінологічного моніторингу є тотожним моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України й інших структурних підрозділів відповідного центрального органу виконавчої влади. Його структурні компоненти та внутрішні стадії відображають алгоритм діяльності за цим напрямом і зумовлюють необхідність чіткого нормативно-правового врегулювання зазначених структурних елементів з метою відповідності цього процесу принципам законності. Причому, з урахуванням того, що органи державної влади та їх посадові особи зобов'язані діяти виключно в межах і в спосіб, визначені

законодавством України, здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України має бути прямо передбачено конкретними нормативно-правовими актами, а критерії реалізації такого моніторингу та алгоритм підбиття підсумків чітко визначений поетапно.

Загальна система моніторингу й оцінки має бути складовою державної політики та забезпечувати вимір реального впливу політики шляхом оцінки ефективності діяльності всіх суб'єктів, задіяних у процесі формування та реалізації державної політики на національному, регіональному рівні та рівні територіальних громад, з використанням однакових базових засобів, інструментів і ресурсів моніторингу й оцінки [60; 94]. Відповідно, інтерпретуючи це питання та зазначений погляд на діяльність підрозділів моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, слід зауважити, що в системі нормативно-правового й організаційно-управлінського забезпечення функціонування органів і підрозділів Національної поліції України відсутні будь-які акти, що регламентували б систему моніторингу в усій поліції чи на відомчо-підроздільному рівні, що, безперечно, негативно впливає на організацію цього процесу в загальновідомчому масштабі.

Наприклад, К. Азізова зазначає, що необхідність застосування в закладі вищої освіти такого інструмента, як моніторинг, можна пояснити такими причинами: сучасний рівень нестабільності зовнішнього середовища висуває додаткові вимоги до системи управління діяльністю закладу вищої освіти; для забезпечення конкурентоздатності необхідно збільшити значущість аналізу діяльності й підвищити гнучкість управління закладом; попри загальне збільшення обсягу інформації, її значущість залишається недостатньою, а отже, вона не дозволяє приймати правильні управлінські рішення. У зв'язку з цим виникає потреба у створенні спеціальної системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління в закладі вищої освіти; необхідним є впровадження нових складників у процес управління

закладом, що вимагає координації управлінської роботи загалом. Перспективами подальшого розвитку досліджень моніторингу в закладі є визначення показників і процедур моніторингу якості освіти в розрізі об'єктів вишу [9]. Слід зазначити, що застосування наукової аналогії в цьому контексті дозволить сформулювати конкретні пропозиції до функціонування інституту моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України та спрямує подальші наукові дослідження.

З огляду на зазначене, інститут моніторингу є інструментом оптимізації діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України, опцією підвищення якості здійснення покладених на них функцій та убезпечення від порушень прав і свобод людини та громадянина, зміцнення фундаменту їх дотримання. Крім того, значна кількість підрозділів патрульної поліції Національної поліції України зумовлює потребу в розробленні спеціального інформаційно-технічного інструменту, що міг би частково автоматизувати процеси моніторингу за дотриманням дисципліни й законності у відповідній діяльності.

Під час проведення аналізу можливим є поєднання текстової аналітичної довідки, схем, графіків, таблиць, діаграм тощо. На завершальному аналітичному етапі необхідно сформулювати висновки, розробити рекомендації. Однак для детального проведення моніторингових досліджень варто зробити більш розширену градацію етапів проведення моніторингу. Процедура роботи над моніторингом може бути представлена у вигляді такої схеми: добір компонентів моніторингу; вибір сукупності показників оцінювання кожного компоненту; підбір технологій виконання кожного показника; визначення об'єктів, місця і часу отримання даних; визначення особи, у чиї функціональні обов'язки входить збір та обробка даних; складання приблизного плану аналізу інформації в навчальному закладі; характер укрупнення або розгортання інформації на будь-якому з рівнів управління; прийняття управлінських рішень [96]. Зазначені технічні

та конструктивні особливості моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, за умови інтерпретації їх на вказану діяльність, зумовлюють необхідність укладання конкретного нормативно-правового чи організаційно-розпорядчого акта, що визначив би моніторингові процеси й конкретні правові умови відбору вказаних даних їх аналізу та термінів зберігання, що з урахуванням службової діяльності підрозділів патрульної поліції Національної поліції України є надзвичайно важливим, оскільки стосується безпосередньо внесення служби.

Планування соціальних стратегій і програм, що ґрунтується на моделі «теорії змін», передбачає узгодження запланованої діяльності й очікуваних результатів і прогнозування довгострокових впливів цієї діяльності на соціальне середовище. Такий підхід дозволяє формувати ефективну систему моніторингу й оцінки впровадження соціальної політики на національному рівні, відповідних програм і проєктів, соціальних послуг, що реалізуються в соціальній сфері [94; 184]. Таким чином, необхідно зазначити, що моніторинг за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, передусім є інструментом ефективного стратегічного розвитку зазначеного підрозділу, оскільки в довгостроковій перспективі впливає на подальші аспекти розвитку й поточну оптимізацію функціонування та діяльності.

Існують різноманітні описові структури, які застосовують для моніторингу й оцінки в будь-якій сфері. На різних рівнях використовують показники, що вимірюють, які ресурси вкладають у програму чи проєкт і що з'являється в результаті таких внесків. Упродовж кількох останніх років використовується така загальновизнана схема: внесок – процес – результат – наслідок – вплив. Для того, щоб програма чи проєкт змогли досягти поставлених цілей, внески у вигляді грошей чи витраченого часу персоналу повинні призвести до результатів, наприклад, створення нових чи покращення наявних видів послуг, чисельність підготовленого персоналу, кількість осіб, охоплених послугами тощо. Ці результати є продуктом певних

процесів, наприклад, навчання персоналу, які слід включати як ключові заходи, спрямовані на отримання необхідних результатів. Якщо такі результати були спроектовані належним чином, а отже, охоплюють населення, для якого вони були призначені, то програма чи проєкт вочевидь матиме позитивний короткостроковий ефект чи наслідки. Наприклад, це може бути частіше використання презервативів у контактах з випадковими партнерами; зростання показника використання стерильного ін'єкційного інструментарію; дотримання схем АРВ терапії тощо [95]. Застосовуючи зазначений алгоритм, котрий складається з інформаційного внеску, процесу, результату, наслідку та впливу за результатами аналізу, необхідно зауважити, що вказана конструкція може більшою мірою характеризувати механізм здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України. Розуміння змісту і сутності конкретної інформації в контексті процесу її відбору та наслідків, що спричинені конкретними діями, з якими пов'язана відібрана інформація, змісту й сутності впливу окреслених процесів на подальше здійснення повноважень і виконання посадових обов'язків дозволяє чітко окреслити механізми моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Кожна вирішувана задача має бути забезпечена технологічною інструкцією, у якій зазначено такі дані: вхідна та вихідна інформація, форми її подання, характеристики та якості повноти, джерела вхідної інформації і споживача вихідної інформації (база даних); склад і послідовність виконуваних процедур, що використовуються під час вирішення задачі, із зазначенням перелічених у попередньому пункті характеристик (технологічна схема); інструкції до розв'язування задач із зазначенням процедур, що виконуються за допомогою комп'ютерних засобів і без них; повний склад прикладного програмного забезпечення, що використовується під час вирішення кожної задачі, та опис відповідних програм; вимоги до складу комп'ютерних та інших технічних засобів, їх характеристика; вимоги

до каналів зв'язку, використовуваного під час отримання вхідної та передачі вихідної інформації, із зазначенням їх мінімально припустимої пропускної спроможності й необхідного часу використання. Для кожної вирішуваної задачі фіксується термін її виконання із застосуванням комп'ютерних засобів у стандартній ситуації та витрати всіх видів ресурсів [92]. Зазначені конструктивні елементи механізму моніторингу можуть стати в нагоді під час формулювання технічного завдання щодо розроблення інформаційно-технічного ресурсу, який сприятиме полегшенню здійснення моніторингових процесів стосовно патрульної поліції Національної поліції України в контексті дотримання нею дисципліни й законності в повсякденній службовій діяльності. Водночас вони потребують доопрацювання з урахуванням специфіки діяльності Національної поліції України, хоч деякі з них і прямо корелюються з нею.

Оскільки функціями моніторингу є спостереження та характеристика окремих властивостей певного об'єкта, а цільовою настановою моніторингу – формування інформації для аналізу, перевірки результатів моделювання та прогнозування розвитку об'єкта, оцінки ефективності управління ним, види моніторингу, наведені авторами [117], можуть бути згруповані за вже поданою ознакою «сфера застосування». З огляду на це, доречною є класифікація моніторингу за ознакою «обов'язковість до реалізації». Згідно з цією класифікацією, доцільно виокремити моніторинг, обов'язковий до реалізації, якому відповідатимуть два види обов'язкового моніторингу, та моніторинг, що не є обов'язковим до реалізації, тобто всі інші види моніторингу [69]. Причому, всупереч зазначеній позиції, необхідно підкреслити, що в діяльності патрульної поліції Національної поліції України в контексті дотримання нею дисципліни й законності під час здійснення посадових повноважень і службових обов'язків не може існувати сфер застосування моніторингу, що не будуть обов'язковими, оскільки будь-які факти щодо порушення дисципліни й законності відповідними суб'єктами

можуть трактуватися як перевищення влади поліцейським, що потребує відповідного реагування та надання юридичної чіткої кваліфікації.

Здійснення правового моніторингу передбачає: 1) добір нормативно-правових актів, щодо яких протягом поточного року буде здійснюватися їх юридична оцінка та (або) оцінка ефективності їх реалізації (далі – відібрані нормативно-правові акти); 2) установлення строків здійснення, мети й обсягу правового моніторингу щодо кожного з відібраних нормативно-правових актів, а також визначення джерел інформації та даних, необхідних для оцінки таких нормативно-правових актів; 3) збір інформації та даних, необхідних для здійснення правового моніторингу щодо кожного з відібраних нормативно-правових актів; 4) аналіз зібраної інформації та даних; 5) підготовку, прийняття та оприлюднення звіту за результатами правового моніторингу щодо кожного з відібраних нормативно-правових актів. Аналіз зібраної інформації та даних має ґрунтуватися на причинно-наслідковому зв'язку між набранням нормативно-правовим актом чинності й результатами його реалізації. Такий аналіз має також оцінювати ступінь впливу нормативно-правового акта на суспільні відносини в кількісних і якісних показниках (у тому числі порівняно з показниками, зазначеними в оцінці впливу, підготовленій відповідно до цього Закону) [134]. Слід зауважити, що визначений нормативно-правовий механізм моніторингу та конкретні етапи його реалізації корелюються з можливістю здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, оскільки цей процес за своїм змістом має певні юридичні риси. Крім того, з урахуванням проаналізованої інформації щодо підходів до сутності та змісту поняття і процесу моніторингу в системі соціально-правових відносин, можна констатувати, що він поділяється на декілька стадій, які надалі слугуватимуть предметом нашого дослідження та більш ґрунтовного опрацювання. До стадій моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції слід зарахувати підготовчу стадію, яка передбачає добір інструментарію здійснення моніторингу та визначення

чіткого кола суб'єктів реалізації такого процесу, центральну (аналітичну) стадію моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, що становить основний інформаційно-аналітичний та обчислювальний процес кількісних і якісних показників діяльності патрульної поліції у сфері дотримання дисципліни й законності, а також підсумкову стадію, що передбачає підбиття підсумків процесу моніторингу, а також прийняття відповідних рішень щодо подальшого адміністративно-правового й управлінського впливу стосовно виявлених недоліків чи порушень дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Підготовча стадія моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. Як було зазначено вище, вказана стадія моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції передусім покликана на визначення базових вихідних перемінних обставин, що безпосередньо вплинуть на процес здійснення моніторингу та його конкретні результати. На цьому етапі уповноваженим суб'єктом визначається чітке коло уповноважених осіб, що здійснюватимуть такий моніторинг, а також вичерпні критерії, що є моніторинговими показниками.

Згідно з Положенням про Департамент патрульної поліції, затвердженим наказом Національної поліції України від 18 листопада 2015 року № 96, цей Департамент організовує та здійснює контроль за діяльністю патрульної поліції, надає їм організаційно-методичну та практичну допомогу, здійснює інформаційно-аналітичне забезпечення. Відповідно, необхідно підкреслити, що конкретним суб'єктом здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції може бути уповноважений структурний підрозділ Національної поліції України, коло яких було розглянуто попередньо в підрозділі дисертаційного дослідження. Основним суб'єктом здійснення постійного та системного моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності

патрульної поліції є управління моніторингу Департаменту патрульної поліції.

Початкова стадія моніторингу, на думку дослідників, покликана:

- 1) встановити чітко визначені цілі та завдання кримінологічного моніторингу (безперечно, будь-який кримінологічний моніторинг так чи інакше спрямований на оптимізацію системи протидії та запобігання злочинності, проте його безпосередня мета щоразу різна, а отже, важливо встановити її в процесі підготовки цього виду кримінологічної діяльності для обрання відповідного вектору пошуку;
- 2) підібрати кваліфікованих фахівців – проведення кримінологічного моніторингу особами, які не мають відповідного досвіду, знань і кваліфікації, як у випадку реалізації будь-якого іншого напрямку кримінологічної діяльності, може призвести до порушення порядку та правильності його проведення. Так, під час здійснення кримінологічного моніторингу неурядовими організаціями необхідно визначити відповідальних осіб – фахівців з різних галузей знань (залежно від цілей моніторингу). Крім того, важливо призначити спеціалістів, які зможуть узагальнити отриману інформацію;
- 3) визначити строки проведення моніторингу тощо.

Викладене дає підстави стверджувати, що запропоновану початкову стадію проведення кримінологічного моніторингу доречно поділити на дві окремі: підготовчу та стадію збирання кримінологічної інформації [65; 142; 143]. Водночас запропонована позиція, на нашу думку, попри досить розгалужене тлумачення поняття початкової стадії здійснення моніторингу, не відображає чіткого алгоритму та можливостей практичної реалізації цієї теоретичної конструкції. Завдання моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції відповідними уповноваженими суб'єктами передусім має полягати у встановленні чітко визначених завдань, а також стислому описі проблематики (ймовірних проблемних питань) у сфері дотримання дисципліни та законності в діяльності конкретного підрозділу патрульної поліції чи Департаменту загалом.

Крім того, визначення кваліфікованих фахівців, що будуть здійснювати зазначений моніторинг, має відбуватися з урахуванням рівня професіоналізму відповідних працівників зазначеного вище структурного підрозділу, а також з урахуванням вимог і дотриманням чітких вказівок антикорупційного законодавства, з метою недопущення необ'єктивності й упередженості суб'єктів здійснення моніторингу. Причому визначення чітких строків проведення моніторингу, безперечно, позитивно вплине на процес його здійснення та забезпечить дотримання трудових і службових прав поліцейських, структурного підрозділу, у якому здійснюється моніторинг дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції.

Безперервний контроль необхідний для оцінки позитивних ефектів у міру їх виникнення. Це дозволяє коригувати стратегію відповідно до викликів сьогодення. Моніторинг охоплює збір та аналіз інформації, яка є важливою не лише в оцінці результатів проєктів на стадії їх виникнення та виконання, а й на завершальній фазі оцінки проєкту (яка вимагає кількісних та якісних показників ефективності проєкту). Поточний моніторинг потрібен для визначення, чи були державні кошти використані належним чином. Серед трьох видів оцінки програм регіонального розвитку країн ЄС, поточний моніторинг є найважливішою частиною в багатьох аспектах. Фактично це єдина стадія, що дає змогу оцінити ефективність реалізації програми та одночасно впливати на її проведення для країн ЄС. Як зазначено в керівництві Комісії з моніторингу та поточної оцінки, основною задачею поточного моніторингу є покращення механізму моніторингу та розроблення інструменту, що може бути корисним для прийняття рішень та ефективного менеджменту [101]. Ураховуючи зазначену позицію, варто наголосити на тому, що здійснення конкретних видів і форм моніторингу може забезпечуватися як на постійній основі, так і на ситуативній, підтвердженням і чітким свідченням чого є наведений вищий приклад. На нашу думку, поточний моніторинг дотримання дисципліни та законності в діяльності

патрульної поліції передусім покликаний убезпечити систему правоохорони від ситуативних і раптових деструктивних чинників, що можуть виникати в процесі виконання службових обов'язків конкретними представниками патрульної поліції. Причому ситуативний моніторинг як інструмент забезпечення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції може бути використаний за хронологічним принципом або як інструмент реагування на інцидент, що вже відбувся та потребує встановлення необхідних інформаційних даних та оцінки стану дотримання дисципліни й законності в конкретному підрозділі патрульної поліції Національної поліції України.

Для проведення ефективного моніторингу за станом здоров'я населення важливо збирати й обробляти статистичну інформацію, обраховувати показники здоров'я та з'ясовувати їх динаміку. Базовий комплекс індикаторів має включати показники, необхідні для оцінки та моніторингу стану здоров'я населення, які відібрані з урахуванням міжнародної практики, вони мають бути простими та зрозумілими. Для досягнення поставлених завдань слід удосконалити форму опису кожного показника (паспорт індикаторів), передбачивши такі параметри: опис індикатора; метод розрахунку; джерела та способи отримання інформації; суб'єкти, відповідальні за збір даних і формування звітності; рекомендації щодо застосування показників для ухвалення відповідальних рішень, методологія аналізу й інтерпретації проблем, що підлягають розгляду [97]. Застосовуючи позитивний мультидисциплінарний досвід здійснення моніторингу як інструменту інформаційно-аналітичного забезпечення будь-якого виду діяльності, необхідно звернути увагу на те, що моніторинг дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України потребує більш глибокої формалізації та уточнення конкретних видів і форм аналітичної та статистичної інформації, що становить предмет такого моніторингу, оскільки поняття дисципліни та законності, індикаторів забезпечення прав і свобод людини та громадянина в

повсякденній правоохоронній діяльності до сьогодні залишається не визначеними прямо в законодавстві України. Така соціально-правова обстановка, на нашу думку, негативно впливає як на вказані вище процеси, так і на можливість об'єктивного здійснення моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Центральна (аналітична) стадія моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. Центральна стадія моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України становить сутність і зміст цього процесу та полягає в необхідності встановлення відсутності чи наявності елементів і свідчень про порушення дисципліни та законності в діяльності конкретного структурного підрозділу Національної поліції України, а в цьому випадку – структурного підрозділу патрульної поліції та його працівників. На нашу думку, зазначене питання тісно пов'язане зі змістом поняття дисциплінарного проступку, який є прямою протилежністю поняття дотримання дисципліни та законності.

Основними елементами дисциплінарного проступку є: об'єкт; об'єктивна сторона; суб'єктивна сторона; суб'єкт. Об'єктом дисциплінарного проступку є трудова дисципліна. Об'єктивна сторона дисциплінарного проступку складається з протиправної поведінки суб'єкта. Не має юридичного значення те, чи призвів такий проступок до заподіяння шкоди роботодавцеві, чи ні. Протиправність поведінки полягає в порушенні трудових обов'язків, закріплених нормами трудового права (Кодекс законів про працю України, правила внутрішнього трудового розпорядку, статuti, положення, посадові інструкції), а також у порушенні або невиконанні наказів і розпоряджень роботодавця. Для належної правової оцінки об'єктивної сторони дисциплінарного проступку юридичне значення має: обстановка вчинення проступку, стан умов праці; обставини, які передували вчиненню проступку, час, місце вчинення проступку, наявність та/або

відсутність поважних обставин, які вплинули (могли вплинути) на його вчинення. Суб'єктивна сторона дисциплінарного проступку виявляється в психічному ставленні працівника до вчиненого правопорушення. Її може характеризувати вина у формі умислу або необережності. Для дисциплінарного проступку найбільш поширеною є вина у формі умислу [64; 168, с. 377]. Аналіз отриманої моніторингової інформації полягає в її первинному тлумаченні шляхом розчленування, структурування предмета пізнання, абстрагування його окремих сторін. Він вирізняється своєю оперативністю, а також пілотним характером, тобто він не спрямований на виявлення глибинних закономірностей в поясненні того чи іншого стану об'єкта спостереження, формування фундаментальних теоретичних концептів на підставі цієї інформації й характеризується емпіричною дослідницькою природою [67, с. 425]. Таким чином, слід наголосити на тому, що всі порушення, виявлені в процесі моніторингу стану дотримання дисципліни та законності в діяльності конкретного структурного підрозділу Національної поліції України та всіх його посадових осіб, прямопропорційно можуть бути свідченнями про вчинення відповідними посадовими особами конкретних дисциплінарних проступків, що своєю чергою підлягає додатковій кваліфікації відповідно до норм адміністративного, кримінального та іншого законодавства України. Причому моніторинг як інструмент адміністративно-управлінського процесу не має на меті притягнення до відповідальності конкретних осіб, які вчинили певні дисциплінарні проступки, що призвели до порушення режиму дисципліни та законності. Моніторинг як інструмент управління, на нашу думку, покликаний здійснювати аналіз усіх чинників і обставин, що сприяли утворенню такої ситуації та формулювання таких пропозицій до спектру нормативно-правового регулювання діяльності патрульної поліції Національної поліції України, що унеможливляють будь-які вияви девіантної поведінки патрульними поліцейськими та порушення дисципліни й законності в подальшому.

Безперечно, поліція як один з центральних спеціальних суб'єктів протидії злочинності наділена більш широким колом повноважень (ніж неурядові організації) в частині розкриття та припинення кримінальних правопорушень. Так, надання відповідної інформації органам і підрозділам Національної поліції дозволяє останнім оперативно відреагувати на неї та вжити ефективні заходи, спрямовані та протидію злочинності [179, с. 14]. Узагальнення в моніторинговому дослідженні – полягає у фіксації спільних ознак і властивостей певного класу об'єктів, кримінологічна інформація про які була зібрана та проаналізована, а також у здійсненні переходу від одиничних, особливих її вимірювань і характеристик до загальних, тенденційних закономірностей, трендів. Отримання узагальненого знання означає більш глибоке відображення дійсності, проникнення в її сутність [67, с. 425]. Таким чином, прикінцева стадія основного етапу здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України полягає в необхідності підбиття аналітичних і статистичних підсумків, які, спираючись на попередньо визначені критерії та встановлений законодавством України строк, сформулюють чітке розуміння про рівень і стан дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції (конкретного її підрозділу), що надалі дасть змогу усунути неточності й прогалини в управлінні відповідним структурним підрозділом, а також слугуватиме підставою для ймовірного притягнення до юридичної відповідальності конкретних посадових осіб, що не дотримались у своїй діяльності зазначеного правового режиму дисципліни та законності.

Підсумкова стадія моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. На нашу думку, підсумкова стадія моніторингу дотримання дисципліни та законності передусім полягає в необхідності фінального підбиття підсумків та формулювання чітких пропозицій до механізму адміністративно-правового управління конкретним структурним підрозділом патрульної поліції, що в подальшому

унеможе порушення дисципліни та законності відповідними працівниками та сприятиме підвищенню якості дотримання зазначеного правового режиму в повсякденній правоохоронній діяльності. Причому ще одним результатом підсумкової стадії моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції може бути притягнення до дисциплінарної відповідальності конкретних посадових осіб, порушення яких були виявлені в результаті здійснення такого поточного чи ситуативного моніторингу.

За своєю суттю дисциплінарна відповідальність у трудовому праві покликана: 1) сприяти збалансуванню інтересів роботодавця та працівника з питань праці; 2) стимулювати належну поведінку працівників з питань праці; 3) забезпечувати належний, адекватний вплив роботодавця на працівника як наслідок учинення ним дисциплінарного проступку; 4) забезпечувати понесення працівником санкцій у вигляді дисциплінарних стягнень відповідно до характеру вчиненого проступку. У юридичній літературі, у контексті висвітлення проблематики дисциплінарної відповідальності державних службовців, зазначено, що її доцільно розглядати у двох аспектах: по-перше, як правовий інститут, що становить сукупність норм: а) матеріально-правових, які визначають комплекс прав та обов'язків державного службовця, обмежень і заборон для нього, підстави дисциплінарної відповідальності, види стягнень; б) процесуально-правових, які встановлюють порядок застосування уповноваженою особою до державного службовця за вчинений ним дисциплінарний проступок передбаченого законом дисциплінарного стягнення; по-друге, як правове положення державного службовця, що є наслідком застосування дисциплінарного стягнення та характеризується наявністю негативних правових наслідків для правопорушника [22, с. 9; 64]. Ці та інші норми законодавства України, що прямо чи опосередковано регулюють поліцейську діяльність, передбачають механізм притягнення до дисциплінарної та інших видів відповідальності посадових осіб Національної поліції України, якщо їх

діяння, унаслідок моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності, зокрема, патрульної поліції Національної поліції України порушили відповідний правовий режим та поставили під загрозу чи фактично знівелювали інститут прав і свобод людини та громадянина, що є основоположним для діяльності Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, що його забезпечує.

Таким чином, урахувавши окреслені стадії моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, на нашу думку, доречним є подальше опрацювання проблемних питань порядку реагування на виявлення порушень дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, оскільки підсумкова стадія моніторингу безпосередньо пов'язана з потребою в прийнятті конкретного рішення щодо факту порушення дисципліни та законності відповідними посадовими особами.

2.3. Порядок реагування на виявлення порушень дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

Наявність ефективних нормативно-правових та організаційно-управлінських інструментів реагування на виявлення порушень дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції є запорукою забезпечення її подальшого дотримання, а також здійснення профілактики в цьому напрямі. Так, чим міцнішим буде інститут дотримання дисципліни та законності в діяльності всіх поліцейських підрозділів, тим більш високоякісно будуть забезпечені права і свободи людини та громадянина, не лише в діяльності поліції, а й у загальнодержавному значенні.

Як зазначають О. М. Куракін і М. Ю. Романов, посилаючись на позицію В. А. Ліпкана, ключовим видається підхід, за якого право створене суспільством, а закон – державою [76]. Це положення засвідчує

співвідношення верховенства права та закону в контексті соціологічної концепції праворозуміння, що дає підстави констатувати верховенство природного права над законами, а також обов'язок будь-якої держави «санкціонувати» такі права в спосіб, визначений загальнонародним договором про юридичні засади співіснування – Конституцією [73].

Значна кількість порушень, які вчиняють працівники правоохоронних органів, не пов'язані з незнанням правових норм. Тому в процесі забезпечення дисципліни та законності в правоохоронних органах не варто переоцінювати значущість лише правових знань. Серед вимог забезпечення виховного процесу важливу роль відіграє особисте ставлення до моралі. Це не лише повага, а й солідарність із суспільними нормами, прийняття їх як своїх внутрішніх переконань. Таким чином, для успішного виховного впливу в правоохоронних органах необхідна самодисципліна, що полягає в правомірній професійній поведінці, глибокому усвідомленні правомірних дій та їх виконанні відповідно до власних переконань. Усе, що не передбачено законом, визначається совістю, рівнем моральної культури кожного працівника. Тому закономірним є те, що дисциплінарні вимоги, які є нормативними розпорядженнями, нічого не варті без певних рис особистості, на які вони спираються. Їх відсутність, деформація, негативний розвиток унеможливають дисципліновану поведінку [162]. Водночас питання, пов'язані не лише із забезпеченням дисципліни та законності в діяльності поліції, а й із притягненням до юридичної відповідальності осіб, що її порушили, неодноразово розглядали вчені відповідних галузей права, а також дослідники-адміністративісти, які мислять над цим питанням крізь призму забезпечення внутрішньоорганізаційної діяльності керівництва підрозділів поліції із забезпечення сталого та стійкого інституційного механізму забезпечення дисципліни та законності в діяльності поліцейських підрозділів.

Щоб підкреслити важливість сутності та змісту інституту дисципліни й законності в діяльності Національної поліції України та всіх її структурних

підрозділів, яким, зокрема, є Департамент патрульної поліції, необхідно звернути увагу на те, що суворе та неухильне дотримання законодавства України під час здійснення поліцейських функцій та виконання поліцейських обов'язків є запорукою забезпечення прав і свобод людини та громадянина в державі в широкому значенні цього поняття. Таким чином, вказаний інститут і культура його дотримання має наскрізно пронизати свідомість та екзистенційний зміст поліцейської діяльності як сервісної, що слугує для забезпечення прав і свобод людини та громадянина, забезпечення потреб суспільства.

У контексті зазначеного М. Криштанович слушно зауважує: здійснюючи захист прав особи на недоторканість житла, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, на невтручання в особисте й сімейне життя, на свободу пересування, вільний вибір місця проживання, правоохоронні органи мають виконувати завдання, яке полягає в тому, щоб кожний працівник не міг втручатися (обмежувати) здійснення цих прав інакше, ніж згідно із законом і коли це необхідно в демократичному суспільстві в інтересах національної та громадянської безпеки, економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або з метою захисту прав і свобод інших осіб [68, с. 22]. Відповідно, крізь призму широти повноважень і функцій патрульної поліції розглядається необхідність уточнення та деталізації механізму забезпечення притягнення до юридичної відповідальності осіб, що порушили дисципліну і законність під час здійснення поліцейської діяльності, що власне й вплинуло негативно на функціонування інституту прав і свобод людини та громадянина в загальноправовому значенні.

Стосовно процесу забезпечення законності в діяльності органів Національної поліції України слід зауважити, що він характеризується двома основними напрямками: перший стосується забезпечення законності під час виконання основних завдань, які стоять перед органами поліції та закріплені

на законодавчому рівні (забезпечення публічної безпеки та порядку; охорона прав і свобод людини, а також інтересів суспільства й держави; протидія злочинності; надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги); другий стосується недопущення протиправної поведінки з боку власне працівників поліції. Перший напрям може забезпечуватися або адміністративно-правовими засобами, або кримінальними. Предметом нашого дослідження слугують саме адміністративно-правові засоби, тому приділимо увагу саме їм [37]. Так, моніторинг як адміністративно-правовий інструмент щодо забезпечення дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України передусім постає як перспективне підґрунтя для притягнення до дисциплінарної відповідальності конкретного суб'єкта владних повноважень, що порушив норми дисципліни й законності та має бути притягнений до відповідного виду відповідальності, не лише дисциплінарної.

Ураховуючи викладене, дисциплінарна відповідальність працівників поліції означена: спеціальним суб'єктом дисциплінарного проступку (таким суб'єктом є виключно особа рядового або начальницького складу, зарахована до кадрового складу органів внутрішніх справ; працівники органів внутрішніх справ підлягають дисциплінарній відповідальності на підставі трудового законодавства); особливим характером дисциплінарного проступку (визначається родовим об'єктом дисциплінарного правопорушення – службовою дисципліною, а також безпосередніми об'єктами – службовими обов'язками, правилами дотримання службової дисципліни, загальними правилами поведінки державних службовців поза службою); спеціальними видами дисциплінарних стягнень (наявність особливих заходів дисциплінарного впливу, метою яких є підтримання службової дисципліни, забезпечення режиму законності в органах внутрішніх справ, попередження вчинення в майбутньому подібних

правопорушень як з боку винної особи, так й іншими працівниками органів внутрішніх справ); особливим порядком накладення та оскарження дисциплінарного стягнення (стягнення застосовують здебільшого прями начальники); рішення про накладення дисциплінарного стягнення оформляють наказом, виданню якого передуює службова перевірка. Застосовуючи до працівника поліції, який учинив дисциплінарний проступок, заходи дисциплінарного стягнення, керівник повинен мати чітку внутрішню впевненість у винності підлеглого, підтверджену фактами. Також важливо керуватися принципом справедливості і пропорційності дисциплінарного проступку з покаранням за його вчинення [132; 157].

Належить зазначити, що безперечно специфіка інституту дисциплінарної відповідальності у сфері діяльності Національної поліції України, зокрема притягнення до дисциплінарної відповідальності патрульних поліцейських Департаменту патрульної поліції, прямопропорційно впливають на ефективність здійснення моніторингу за дотриманням ними дисципліни та законності, що своєю чергою потребує суттєвої наукової уваги та конкретного унормування низки норм і положень, що чітко окреслять вказаний процес та уможливають ефективне реагування на порушення дисципліни й законності в зазначеній сфері діяльності.

У доктрині адміністративного права засобами забезпечення законності прийнято вважати сукупність завдань, функцій, повноважень, форм, методів і порядку діяльності державних органів, їх посадових осіб. До основних груп засобів забезпечення законності в державному управлінні належать: 1) різні види контрольної діяльності з боку державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій; 2) різні способи реагування державних органів, передусім органів виконавчої влади, на звернення громадян з метою правової охорони й захисту їхніх прав і свобод; 3) здійснення спеціалізованого судового захисту порушених прав та свобод громадян у порядку адміністративного судочинства; 4) притягнення до різних видів юридичної відповідальності посадових осіб державних органів

за протиправні дії у сфері державного управління, а також застосування заходів адміністративної відповідальності до громадян [7, с. 350; 74, с. 80]. За аналогією зазначені засоби забезпечення законності, що прийняті в адміністративно-правовій сфері як норма та фундамент, необхідно застосувати під час формулювання основних тез стосовно функціонування інституту моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України та врахувати їх під час визначення принципів, що мають бути нормативно відображені та чітко сформульовані у відповідних нормативно-правових актах.

Дисциплінарною відповідальністю в поліції вважають обов'язок її суб'єктів зазнавати позбавлення карального державно-владного характеру за вчинений дисциплінарний проступок, що виявляється в обмеженнях особистого або організаційного характеру, виражених у санкціях правових норм. Об'єктами дисциплінарного проступку працівника поліції є встановлений порядок, правовий режим службової діяльності, його службові повинності. Розмежування кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності працівника поліції проводиться за об'єктом протиправного посягання. Проте в деяких випадках відбувається злиття інституту дисциплінарної відповідальності й обмеження в заміщенні певних посад. Зокрема, до подібного результату призводить невиконання обов'язку з надання відомостей про свої доходи, майно і зобов'язання майнового характеру, а також про доходи, майно та зобов'язання майнового характеру своїх дружини (чоловіка) і неповнолітніх дітей або подання завідомо недостовірних чи неповних відомостей. У такому разі виникає колізія, коли представник наймача під час притягнення до відповідальності не знає, як йому вчинити: звільнити працівника поліції або ж обмежитися іншим заходом впливу (наприклад, доганою) [157]. Поняття дисциплінарної відповідальності прямопропорційно пов'язане з поняттям дисциплінарного проступку, що і становить предмет порушення дисципліни та законності в діяльності будь-якого поліцейського підрозділу, зокрема підрозділів

патрульної поліції Національної поліції України, можливість ефективного реагування на зазначені факти виникає в той момент, коли зазначені терміни є чітко сформульованими та наповненими юридичними характеристиками, які дозволяють підтвердити чи спростувати зазначений факт.

Якщо зазначені засоби забезпечення законності в державному управлінні використати щодо діяльності органів Національної поліції, то отримаємо такі засоби забезпечення законності: 1) у процесі здійснення контролюючих функцій і функцій нагляду за законністю дій учасників суспільних відносин поліцейські дотримуються правових процедур, використовують правові методи та способи; 2) поліцейські в процесі несення служби, застосовуючи норми права щодо конкретних життєвих обставин, спираються на принципи та вимоги законності, забезпечують охорону прав і свобод людини; 3) під час виконання обов'язків та реалізації своїх прав поліцейські в разі притягнення до різних видів юридичної відповідальності, а також у разі застосування заходів адміністративної відповідальності не виходять за межі своєї компетенції, діють лише в межах права [37]. Вказані засади передусім формулюють додаткове коло принципів здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, оскільки описують чітко коло соціально-правових обставин, що впливають на можливість чи неможливість ефективного виконання покладених обов'язків і здійснення службових повноважень, що прямопропорційно пов'язується з інститутом дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Дисциплінарні проступки порушують нормальний ритм діяльності поліції, порядок суспільних відносин у процесі функціонування колективу працівників, завдаючи таким чином шкоду суспільним відносинам, що становить зміст службової дисципліни. Дисциплінарні проступки зачіпають різні боки службової діяльності поліції, у зв'язку з чим доцільно виокремити їх безпосередні об'єкти. Залежно від характеру дисциплінарних проступків

безпосередні об'єкти можна систематизувати так: службові обов'язки, визначені за кожною посадою працівника поліції, порушення яких може спричинити обмеження прав, інтересів, честі, гідності, особистої недоторканності окремих громадян і посадових осіб, інтересів та прав колективів працівників, інтересів державних і громадських організацій, а також заподіяння шкоди фінансовій та штатній дисципліні; правила дотримання службової дисципліни (режим робочого часу, розпорядок дня працівників, правила поводження зі службовими документами, правила користування оперативно-технічними засобами, майном поліції (підрозділи), режим загальної та протипожежної охорони службових будівель і приміщень, порядок організації управління оперативно-службовою діяльністю в поліції та ін.); загальні правила поведінки осіб рядового й начальницького складу поліції на службі та поза службою, а також етичні вимоги, що пред'являються до них [132; 157].

Першою стадією застосування дисциплінарної відповідальності є встановлення факту вчинення дисциплінарного проступку, його суспільно-правова оцінка. Друга стадія застосування дисциплінарної відповідальності передбачає обрання виду дисциплінарного стягнення. Третьою стадією застосування дисциплінарної відповідальності є дотримання порядку застосування дисциплінарного стягнення (спеціального порядку щодо звільнення). Четвертою стадією застосування дисциплінарної відповідальності є належне його правове оформлення роботодавцем. П'ята стадія застосування дисциплінарної відповідальності – оскарження відповідного рішення (наказу або розпорядження) роботодавця [64]. Слід зазначити, що в діяльності Національної поліції України та законодавстві, що регулює відповідну правову сферу, визначено конкретний порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських, які порушили правовий режим дисципліни та законності, а отже, зазначений механізм у цьому аспекті має конкретну специфікацію. Водночас, спираючись на попередньо наведену позицію дослідників, варто зауважити, що стадії

застосування дисциплінарної відповідальності в загальному значенні, що застосовуються в трудовому праві, чітко корелюється з визначенням законами України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» порядком притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських. Крім того, притягнення до дисциплінарної відповідальності поліцейських Національної поліції України з числа будь-яких структурних підрозділів відповідного центрального органу виконавчої влади не відрізняється за своїм змістом, сутністю та етапами, а отже, притягнення патрульних поліцейських до цієї відповідальності базується на засадах вказаного механізму.

У відомчих нормативних актах з питань дисципліни та законності визначено основні причини й умови, які сприяють порушенню особовим складом правоохоронних органів цих вимог. Це, зокрема: незадовільна організація праці в підрозділах; низька оперативна обізнаність підрозділів внутрішньої безпеки про діяльність і поведінку працівників правоохоронних органів на службі та в побуті, коло їхнього оточення, інтереси, матеріальний стан тощо; неналежна перевірка та реагування на наявну негативну інформацію стосовно працівників правоохоронних органів; неякісне вивчення кандидатів на службу, ігнорування вимог наказів керівних апаратів, якими регламентований порядок організації перевірки та збору інформації щодо їхніх морально-ділових якостей і психофізіологічних особливостей; відсутність контролю безпосередніх керівників за поведінкою підлеглих, їхня необізнаність про умови життя та потреби особового складу; невчасне та формальне проведення атестацій і спеціальних перевірок особового складу; неналежне виконання рішень колегії, вимог наказів і вказівок з питань зміцнення дисципліни й законності в діяльності правоохоронних органів [162, с. 198–202]. Відповідно, накопичуючи перелік імовірних підстав притягнення осіб до юридичної відповідальності з числа патрульних поліцейських, слід також наголосити на тому, що функції патрульної поліції пов'язані із забезпеченням безпеки дорожнього руху, а також публічної

безпеки та порядку на виділеній для обслуговування території, що своєю чергою також створює низку ризик-факторів, які можуть слугувати простором для недотримання дисципліни й законності під час провадження цього виду поліцейської діяльності.

Особливості адміністративної відповідальності працівників органів внутрішніх справ (у тому числі поліції) визначено в ст. 15 КУпАП. Ця категорія несе відповідальність за адміністративні правопорушення за дисциплінарними статутами. Проте за порушення правил, норм і стандартів, що стосуються забезпечення безпеки дорожнього руху, санітарно-гігієнічних і санітарно-протиепідемічних правил і норм, правил полювання, рибальства й охорони рибних запасів, митних правил, учинення корупційних діянь та інших правопорушень, пов'язаних з корупцією, порушення тиші в громадських місцях, неправомірне використання державного майна, незаконне придбання або зберігання спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку, інших засобів негласного отримання інформації, невжиття заходів щодо окремої ухвали суду чи окремої постанови судді, щодо подання органу дізнання, слідчого або протесту, припису чи подання прокурора, ухилення від виконання законних вимог прокурора, порушення законодавства про державну таємницю, порушення порядку обліку, зберігання і використання документів та інших носіїв інформації, які містять конфіденційну інформацію, що є власністю держави, ці особи несуть адміністративну відповідальність на загальних підставах [2].

Стан виконання правоохоронцями вимог дисципліни та законності прямо залежить від низки чинників. Водночас дисципліна зобов'язує кожного працівника дотримуватися законодавства, виконувати вимоги Присяги, статутів, законних наказів начальників; у службовій діяльності бути чесною, вільною від різних упереджень людиною; сумлінно нести службу; переносити всі труднощі, пов'язані зі службою; додержуватися норм професійної етики, не вчиняти дій, що можуть поставити під сумнів професійну придатність працівника; поважати людську гідність; всебічно

сприяти начальникам у зміцненні дисципліни; з гідністю та честю поводитись поза службою, бути прикладом у додержанні громадського порядку. Очевидно, що дисципліна багато в чому залежить від морально-ділових якостей працівника, його виховання, ставлення до праці, самого себе. Та беззаперечним є той факт, що на дисциплінованість впливають професійні та ділові якості працівника. Чим вища культура праці, тим вища, за рівних умов, готовність виконати поставлені завдання в будь-яких умовах та обставинах. Добре організована праця впливає на моральну атмосферу колективу, розвиток соціальної та естетичної культури, а найголовніше – сприяє організованості, дисциплінованості особового складу та є запорукою забезпечення особистої безпеки правоохоронців [149; 150; 153, с. 72]. Зазначене дає змогу стверджувати, що як ступенів порушення дисципліни та законності є декілька (тих, що призводять до настання не лише дисциплінарної, а й кримінальної відповідальності), так і рівнів (ступенів) забезпечення дотримання дисципліни та законності може бути так само низка, що задіюються у своїй правореалізації керівниками підрозділів моніторингу й керівниками підрозділів патрульної поліції різного рівня, масштабу та статусу.

Організаційно-правові гарантії забезпечення принципу законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції – це механізм держави, органи місцевого самоврядування, посадові особи, а також політичні партії і громадські організації, медіа, міжнародні правозахисні організації та їх діяльність у сфері правотворчості та правозастосування, спрямована на створення сприятливих умов для реальної реалізації наданих патрульним повноважень у сфері забезпечення публічної безпеки та порядку. На жаль, будь-які зміни не проходять безболісно і не завжди мають підтримку громадян України в повному обсязі. Саме так склалося зі спробою впровадити в законодавство України презумпцію правоти поліцейського. Така необхідність виникла після того, як керівництво Національної поліції побачило, з якими проблемами стикаються працівники патрульної поліції під

час виконання своїх службових обов'язків [89]. Слід зауважити, що організаційно-правові й адміністративно-управлінські заходи, яких вживає керівництво Національної поліції України у сфері забезпечення дотримання дисципліни й законності у відповідній поліцейській діяльності, є досить ефективними та чітко відповідають нормам і стандартам законодавства України у відповідній сфері, проте проблематика презумпції правоти поліцейського донині залишається актуальною в контексті дотримання дисципліни та законності в діяльності Національної поліції України, оскільки конструктивні особливості українського законодавства базуються на необхідності діяльності будь-якого поліцейського виключно так, як прямо вказано в законодавстві України, виключаючи можливість поліцейської діяльності в межах незабороненого, що прямопропорційно впливає на можливість притягнення до дисциплінарної відповідальності будь-якого поліцейського незалежно від наявності чи відсутності його вини в учиненому проступку, що може вважатися дисциплінарним.

Слід зазначити, що, відповідно до норм вітчизняного законодавства, дисциплінарна комісія з розгляду дисциплінарних справ утворюється з метою визначення ступеня вини, характеру й тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку. Але, на відміну від перших дисциплінарних комісій, які розглядали питання притягнення до відповідальності працівників правоохоронних органів, на сьогодні вони мають інший склад. Так, відповідно до ст. 15 Дисциплінарного статуту Національної поліції України, дисциплінарні комісії формуються з поліцейських і працівників поліції, які мають відповідні знання та досвід, необхідні для ефективного проведення службового розслідування. До складу дисциплінарних комісій можуть також включатися представники громадськості, які мають бездоганну репутацію, високі професійні та моральні якості, суспільний авторитет [89]. Такий інструмент передусім дає можливість залучати до дисциплінарного провадження таких суб'єктів, що мають значний досвід у проведенні службових розслідувань, змістовно розуміють сутність інституту прав і

свобод людини та громадянина, а також основні завдання та функції Національної поліції України. Причому створення дисциплінарних комісій відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України є необхідною умовою для притягнення особи до дисциплінарної відповідальності та власне встановлення факту й міри її вини в тій чи іншій ситуації щодо вчинення дисциплінарного проступку.

У системі суспільних відносин службова дисципліна осіб рядового та начальницького складу Національної поліції України посідає чільне місце. Вона становить різновид етичних і правових відносин, характеризується високою категоричністю та жорсткістю зв'язків. Варто констатувати, що інститут дисциплінарної відповідальності в наявному вигляді не повною мірою забезпечує виконання завдання з підтримки в Національній поліції України належної службової дисципліни. Дисциплінарна відповідальність працівників Національної поліції належить до спеціальної дисциплінарної відповідальності. Це зумовлено передусім тим, що служба в поліції має низку специфічних особливостей, не притаманних цивільній службі, а отже, вона передбачена лише для конкретно визначених категорій працівників на підставі Дисциплінарного статуту Національної поліції та спеціальних нормативних актів. З огляду на певну специфіку, дисциплінарна відповідальність працівників Національної поліції означена спеціальним суб'єктом дисциплінарного проступку, особливим характером дисциплінарного проступку, спеціальними видами дисциплінарних стягнень, особливим порядком накладення та оскарження дисциплінарного стягнення [2]. Відповідно, основним видом юридичної відповідальності для патрульного поліцейського є передусім дисциплінарна, за результатами (або одночасно із) застосування якої поліцейського можуть притягнути й до інших видів юридичної відповідальності, наприклад кримінальної. Слід зауважити, що вчинення дисциплінарного правопорушення тим чи іншим патрульним поліцейським залежно від змісту й міри його вини може бути додатково кваліфіковане за іншими видами юридичної відповідальності

(адміністративною, кримінальною тощо). Причому притягнення особи, яка є поліцейським, до адміністративної чи кримінальної відповідальності не виключає необхідності притягнення її одночасно до дисциплінарної відповідальності оскільки адміністративно-юрисдикційна сутність цих інститутів забезпечення дисципліни та законності в діяльності поліцейських підрозділів має різний екзистенційний зміст.

Поліцейські не звільняються також і від матеріальної (цивільно-правової) відповідальності, адже на них поширюються норми Положення про матеріальну відповідальність військовослужбовців за шкоду, завдану державі, затвердженого постановою Верховної Ради України від 23 червня 1995 року № 243/95-ВР. Відповідно до п. 2 цього Положення, відшкодуванню підлягає пряма дійсна шкода, заподіяна розкраданням, пошкодженням, втратою чи незаконним використанням військового майна, погіршенням або зниженням його цінності, що спричинило додаткові витрати для військових частин, установ, організацій, підприємств та військово-навчальних закладів для відновлення, придбання майна чи інших матеріальних цінностей або надлишкові виплати. Умовами настання матеріальної відповідальності працівників органів внутрішніх справ є: а) заподіяння прямої дійсної шкоди; б) протиправна поведінка; в) наявність причинового зв'язку між протиправною поведінкою і настанням шкоди; г) наявність вини в заподіянні шкоди. Залежно від того, навмисно чи з необережності заподіяно шкоду, а також з урахуванням суспільної небезпечності дії (бездіяльності) винної особи й обставин, за яких заподіяно шкоду, і вартості майна до поліцейських застосовують повну або обмежену матеріальну відповідальність [1; 89]. Слід зауважити, що здійснення поліцейських функцій тим чи іншим способом може безпосередньо впливати на майновий стан різних осіб, що в разі завдання відповідної шкоди вимагає від органів державної влади релевантного реагування на такі інциденти й поновлення майнових прав і свобод людини та громадянина чи органу державної влади, що зазнав шкоди в результаті дій поліцейського.

Проведене дослідження закордонного досвіду застосування правових засобів забезпечення законності й дисципліни в діяльності поліцейських систем окремо взятих держав дозволяє дійти висновку, що цей досвід в умовах реформування органів внутрішніх справ і функціонування патрульної поліції може бути корисний для України в частині: реалізації принципу «прозорості кар'єрних сходів» служби в поліції, який передбачатиме для вступника на службу можливість оцінити фінансовий (рівень грошового забезпечення, розмір пенсії) і статусний (престижність займаної посади, соціальні пільги та преференції членам сім'ї співробітника) аспекти, що надаються працівникам поліції (Франція); забезпечення значного грошового утримання та соціальних пільг, які значно перевищують середні по країні й унеможливуватимуть зловживання своїм службовим становищем (Німеччина); комплектування підрозділів поліції виключно на конкурсній основі (Китай); визначення об'єктивних критеріїв під час застосування заходів заохочень і стягнень незалежно від статі й національності співробітника поліції (Нідерланди); формування особового складу патрульної поліції за принципом, який забезпечуватиме найбільш ефективне виконання завдань, поставлених як перед формуванням загалом, так і перед кожним співробітником (вимоги до рівня освіти, кваліфікації, фізичного та психічного стану тощо); максимально ясного визначення й нормативного закріплення відповідальності, яка покладатиметься на керівника підрозділу, оскільки множинність виконавців викликає безвідповідальність і порушує нормальне функціонування; створення інституту «поліцейського омбудсмена» (Північна Ірландія), що може стати окремою, незалежною, неупередженою інституцією, здатною об'єктивно оцінювати дії працівників поліції, правомірність застосування ними сили, заходів поліцейського примусу, законність застосування заходів забезпечення провадження в справах про адміністративні правопорушення, розглядати скарги щодо неналежного виконання поліцейськими своїх функціональних обов'язків тощо; забезпечення неухильного підвищення престижу служби в поліції;

регулярного поліпшення якості служби (впровадження нових технологій, використання останніх наукових досягнень); забезпечення стабільно високим (з урахуванням інфляції) рівнем заробітної плати; забезпечення соціальними гарантіями не лише поліцейського, а й членів його сім'ї; організації ефективного громадського контролю за діяльністю працівників поліції; встановлення меж відповідальності співробітника поліції в поєднанні з наданням йому пропорційних повноважень (цей принцип передбачає точне встановлення обов'язків за посадою, а також меж повноважень і дисциплінарних прав: їх детально викладено в службових статутах поліції зарубіжних країн); формування штатного розкладу поліцейського формування за кордоном у відповідності з різними видами покладених на підрозділ патрульної поліції обов'язків, що залежатиме від обсягу завдань, а не від здібностей конкретних виконавців (такий підхід слід визнати універсальним і цілком адаптованим в Україні); визначення такої організаційної структури будь-якої ланки поліції, яка забезпечуватиме координацію зусиль усіх підрозділів, що відобразатиметься в злагодженому виконанні службових завдань, які стоять перед усією системою органів правопорядку [89]. Зазначені інструменти, на нашу думку, мають не лише організаційно-управлінський, а й нормативно-правовий характер, що своєю чергою суттєво ускладнює його практичну реалізацію в повсякденній поліцейській діяльності.

Результати аналізу відповідальності за порушення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції спонукають до подальшого пошуку науково-правничих інструментів щодо вдосконалення функціонування системи забезпечення дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції.

Інститут відповідальності в широкому значенні не може бути застосований до поліцейського, оскільки адміністративна відповідальність здебільшого не застосовується за службові правопорушення, у той час як існує альтернативна їй – дисциплінарна відповідальність, провадження в

обставинах щодо яких здійснюється в порядку, визначеному спеціальним законодавством, що своєю чергою дозволяє обговорювати питання подальшої їх адаптації до функціонування Національної поліції України загалом і підрозділів патрульної поліції зокрема.

Дисципліну й законність як базові правничі категорії та принцип діяльності патрульного поліцейського слід розглядати в контексті притягнення до відповідальності як комплекс нормативно-правових конструкцій і настанов, що визначають міру виключно можливої поведінки поліцейського за тих чи інших обставин і в разі їх порушення стануть підставою для притягнення останнього до того чи іншого виду юридичної відповідальності, що може варіюватись залежно від міри вчиненого.

Важливо зауважити, що питання, пов'язані з безпосереднім функціоналом патрульної поліції, також перетинаються з можливістю порушення основних процедур під час провадження в справах про адміністративні правопорушення, що належить до компетенції патрульної поліції Національної поліції України.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дисертації проаналізовано зміст і сутність компетенції суб'єктів, що здійснюють моніторинг дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України, стадії його здійснення, а також порядок реагування на виявлені порушення дисципліни й законності в діяльності вказаного підрозділу.

Доведено позицію про те, що компетенція є такою теоретико-правовою категорією, яка визначає зміст і сутність регламентованої в нормативно-правовий спосіб можливої поведінки посадової особи чи органу державної влади, у цьому випадку – підрозділів моніторингу Департаменту патрульної поліції Національної поліції України. Компетенція як інструмент

врегулювання потенційного спору щодо здійснення повноважень поліцейських у різних сферах та аспектах вчені-адміністративісти розглядають як функційний інструмент регулювання сфер державної влади в різних галузях суспільних відносин, що своєю чергою взаємопов'язується з інститутом правової визначеності й забезпечення прав і свобод людини та громадянина.

Причому широта та специфіка компетенції зазначених підрозділів характеризується виключністю наявності в них певного кола повноважень, що дозволяє здійснювати моніторингові заходи стосовно діяльності працівників патрульної поліції.

Крім того, теоретико-правова характеристика інституції моніторингу як однієї з форм контролю та нагляду за діяльністю в правоохоронній сфері дозволила обґрунтувати позицію про наявність низки стадій здійснення моніторингу, якому притаманні відповідні особливості. До кола специфічних рис передусім належать: прийняття рішення про його проведення, підготовча стадія проведення моніторингу, що передбачає добір інструментарію та інші організаційно-управлінські компоненти здійснення власне моніторингу, що включає також підведення статистичних та аналітичних підсумків за його результатами.

Виокремлення стадій здійснення моніторингу передусім уможливорює здійснення тих чи інших організаційно-управлінських та адміністративно-правових кроків щодо застосування інституту моніторингу не лише в діяльності Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, а й усього правоохоронного сектору, адже контроль за якістю здійснюваної правоохоронної діяльності є важливим аспектом і беззаперечною підвалиною функціонування того чи іншого органу державної влади.

Алгоритм виявлення порушень дисципліни й законності та дія механізму моніторингу за діяльністю патрульної поліції в цьому контексті є тотожними елементами однієї системи забезпечення дотримання принципу прав і свобод людини та громадянина в діяльності патрульної поліції. За

відповідними індикаторами, що визначають обов'язки поліцейського, а також за наявністю в діяльності Національної поліції України принципу законності, котрий уможливорює діяльність поліцейського виключно в такий спосіб, який прямо визначає законодавство, забезпечується можливість притягнення поліцейського до відповідного виду відповідальності за вчинення ним дій чи бездіяльність, що порушують дисципліну та законність.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЗА СТАНОМ ДОТРИМАННЯ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

3.1. Міжнародні стандарти і практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн

Основну увагу в цьому підрозділі приділено міжнародним стандартам і практиці здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн. Причому підкреслено, що низка країн, де функціонують правоохоронні підрозділи, не диференціює діяльність окремих структурних елементів відповідних організаційних утворень на патрульну чи іншу функції, узагальнюючи зміст і сутність їх діяльності та зводячи до одного поняття, що становить поліцейська діяльність. Важливість міжнародного досвіду також зумовлена необхідністю чіткого й детального аналізу стандартів і практик здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в діяльності поліції країн Європейського Союзу, з огляду на активні євроінтеграційні процеси, що тривають в Україні, а також надання нашій державі статусу кандидата в члени Європейського Союзу.

Головна мета реформування правоохоронного сектору держави полягає в підвищенні ефективності роботи всієї правоохоронної системи. Попри комплекс вжитих заходів і наявність певних позитивних результатів поліцейської реформи, практика засвідчує потребу в подальших перетвореннях. Причому одним з ключових питань реформування національного поліцейського відомства є визначення критеріїв оцінки

ефективності діяльності всіх його структурних підрозділів, зокрема патрульної поліції. З цього приводу доцільним стає використання досвіду інших країн, який дасть змогу розширення сукупності наявних уявлень про напрями вдосконалення роботи патрульної поліції, дозволить знаходити найбільш конструктивні рішення [89]. Ключове питання реформування Національної поліції, а також патрульної поліції як її основного структурного підрозділу нерозривно пов'язане з міжнародним досвідом, зокрема європейськими практиками забезпечення дисципліни та законності в діяльності поліцейських підрозділів, що прямопропорційно пов'язується зі змістом і сутністю інституту права свобод людини та громадянина в будь-якій європейській країні.

Забезпечення публічної безпеки та порядку, дотримання прав і свобод людини, забезпечення безпеки дорожнього руху є пріоритетними завданнями адміністративної діяльності патрульної поліції. Водночас законність, повнота та своєчасність їхньої реалізації безпосередньо залежить від сукупності інструментів публічного адміністрування, застосування яких має на меті ефективно втілення нормативних актів в правозастосовну діяльність органів виконавчої влади. Інакше кажучи, використання патрульною поліцією різноманітних завдань і функцій правоохоронної діяльності зумовлює суб'єктів цієї діяльності використовувати різноманітні інструменти публічного адміністрування (адміністративно-правові форми), від обрання яких залежить ефективність зовнішньо- та внутрішньоуправлінської діяльності підрозділів патрульної поліції [41]. Безперечно, позитивним механізмом забезпечення дисципліни та законності в діяльності підрозділів патрульної поліції за кордоном слід визнати поліваріативність методів і форм контролю за різними сферами поліцейської діяльності, що включаються до компетенції одного підрозділу. Таке різноманіття передусім пов'язане з нетотожністю змісту й сутності поліцейських функцій, що виконуються одним підрозділом, що безпосередньо зумовлює необхідність застосування різних форм і методів контролю за діяльністю такого підрозділу.

Головна мета реформування правоохоронного сектору держави полягає в підвищенні ефективності роботи всієї правоохоронної системи. Попри комплекс вжитих заходів і певні позитивні результати поліцейської реформи, практика засвідчує потребу в подальших перетвореннях. Причому одним з ключових питань реформування національного поліцейського відомства є визначення критеріїв оцінки ефективності діяльності всіх його структурних підрозділів, зокрема патрульної поліції. З цього приводу доцільним стає використання досвіду інших країн, який дасть змогу розширити сукупність наявних уявлень про напрями вдосконалення роботи патрульної поліції, дозволить знаходити найбільш конструктивні рішення. Причому науковий інтерес до подібного дослідження має очевидне практичне значення, оскільки за результатами такого аналізу генеруються нові знання, з яких можна взяти корисний досвід на майбутнє, визначити ключові напрями проведення реформ. Крім того, можна передбачити проблеми, які можуть виникнути під час реалізації поставлених завдань, розробити більш повну методологію розвитку правоохоронної системи, провести вчасні коректування наявних програм реформування [89].

Слід погодитися з позицією про те, що оновлення механізму забезпечення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції нерозривно пов'язане із загальними процесами щодо оптимізації функціонування всієї Національної поліції України та необхідності приведення стандартів її діяльності у відповідність до високих європейських демократичних цінностей. Крім того, стандартизація інституту прав і свобод людини та громадянина в діяльності поліцейських підрозділів, а також нерозривний зв'язок цього інституту із забезпеченням дотримання дисципліни та законності у відповідній діяльності, відіграє чи не найважливішу роль, оскільки виховання правової культури поваги до інституту прав і свобод людини та громадянина не лише в поліцейській діяльності, а й у повсякденні, створює надійний фундамент до убезпечення

від порушення дисципліни та законності поліцейськими під час несення служби та поза нею.

Питання використання міжнародного досвіду під час удосконалення функціонування інституцій, що забезпечують дисципліну й законність в органах правопорядку, є одним з найбільш важливих. Від належного функціонування органів правопорядку залежить рівень забезпеченості правами та свободами людини і громадянина в кожній окремій державі, де вони існують. Оскільки Україною було обрано євроінтеграційний шлях, що передбачає оптимізацію та вдосконалення функціонування всіх державних інституцій до високих міжнародних стандартів, треба належну увагу надати саме міжнародному досвіду [51, с. 24–29]. Варто зауважити, що досвід не всіх країн може бути використаний як з точки зору логіки та здорового глузду, так і крізь призму триваючої збройної агресії росії проти України та її територіальної цілісності й недоторканості.

Багато дослідників сходяться в тому, що у відповідь на нові загрози та проблеми у 80-ті – на початку 90-х рр. ХХ ст. в поліцейських системах західних держав відбулися фундаментальні, парадигматичні зміни в поліцейській роботі, поліцейській філософії, поліцейському управлінні, кардинально змінилися уявлення про соціальну функцію поліції та її роль у забезпеченні безпеки. Сьогодні поліція бере участь у забезпеченні безпеки поряд з іншими громадськими структурами та приватними організаціями. Не володіючи більше монополією на здійснення поліцейської діяльності, поліція залишається домінуючим актором «мереж безпеки», без якого спільна діяльність інших учасників не може відбутися [87]. Слід констатувати, що ця позиція висвітлює поліцейську діяльність досить суб'єктивно, оскільки Національна поліція України, зокрема підрозділи патрульної поліції, наділені виключними функціями, які належать лише до компетенції цього центрального органу виконавчої влади та його структурних підрозділів, що також пов'язано з монополією на застосування вогнепальної зброї, від імені держави, з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Крім

того, деякі попередньо проаналізовані нами функції Національної поліції України та Департаменту патрульної поліції, зокрема у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а також контролю за дорожньою мережею, не можуть бути делеговані будь-яким іншим органам державної влади та юридичним утворенням, що актуалізує потребу в забезпеченні ефективного функціонування механізмів створення належних обставин дотримання дисципліни та законності в діяльності Національної поліції України

Саме зарубіжний досвід, як слушно наголошує Р. С. Мельник, сприяє розширенню наших уявлень про досліджувані правові явища; допомагає подивитися на певну проблему під іншим кутом зору; зіставити власні здобутки зі здобутками зарубіжних колег; не марнувати час на розв'язання проблем, які вже знайшли вирішення на сторінках закордонних видань [25; 84, с. 179; 187]. Відповідно, на нашу думку, найбільш логічним і комплементарним буде врахування досвіду Сполучених Штатів Америки та Великої Британії як країн зі сталою демократією та високим індексом функціонування органів охорони й забезпечення правопорядку, що є важливим для формування вектору подальшого розвитку системи правоохорони в державі.

Ключову роль у подоланні поліцейської корупції в США відіграє її профілактика. По-перше, організаційним бар'єром проти проникнення в державні органи США морально нестійких і некомпетентних людей слугують спеціальні перевірки. Щодо осіб, яких призначають на керівні посади, перевірку проводять працівники ФБР. Перевірка починається із запитів в облікові служби ФБР і поліції (включаючи дактилоскопічне дос'є). Факсимільними каналами зв'язку розсилають запити до територіальних органів ФБР за місцем народження, проживання, навчання та роботи кандидата. З'ясовують, чи не значиться він у реєстраційних обліках кредитних організацій. Якщо кандидат проходив військову службу, то запит направляють також у військовий архів [18]. Таким чином, поліваріативність інструментів забезпечення дисципліни та законності в діяльності патрульної

поліції Національної поліції України, на нашу думку, з огляду на досвід Сполучених Штатів Америки, є недостатньою та потребує суттєвого розширення. Зокрема, таке розширення може стосуватися тих осіб, що проходять службу в Національній поліції України та до цього мали місце роботи на державній службі чи в приватних організаціях, звідки шляхом надсилання запиту можна отримати інформацію щодо потенційного чи реального ставлення особи до дисципліни й законності як необхідного явища в поліцейській діяльності.

Варто враховувати, що сліпе запозичення зарубіжного досвіду, на думку Т. О. Коломєць, дає недостатній ефект, адже нерідко призводить до законодавчих невідповідностей, прогалин у регулюванні того чи іншого виду правовідносин [56, с. 145; 57, с. 109]. Саме тому доречно зупинитися на дослідженні систем забезпечення дисципліни та законності в поліціях країн зі сталим демократичним рівнем суспільно-правових відносин, що, на нашу думку, може бути адаптований до діяльності правової системи українського суспільства та застосований так само ефективно [91]. Причому слід зауважити, що відповідно до Дисциплінарного статуту Національної поліції України, подібний перелік інструментів впливу на факти порушення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції вже наявний.

Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження щодо поліцейських регламентуються Законом Королівства Бельгії «Про дисциплінарний статут персоналу поліцейських служб» від 19 травня 1999 року. У ньому зазначено, що будь-яка дія або поведінка, навіть не при виконанні службових обов'язків, яка становить порушення професійних обов'язків або яка може ганьбити честь посади, є дисциплінарним порушенням та може призвести до дисциплінарної санкції. Дисциплінарними санкціями за незначні порушення є: 1) попередження; 2) догана. Натомість за тяжкі порушення передбачено такі дисциплінарні санкції: 1) вирахування з грошового утримання; 2) тимчасове відсторонення від обов'язків як дисциплінарний захід максимум на три місяці; 3) переведення на менш

оплачувану роботу; 4) обов'язкове звільнення; 5) звільнення [91; 129, с. 172–173]. Водночас, на нашу думку, потребує вдосконалення механізм практичного застосування декларованих теоретичних конструкцій у повсякденній поліцейській діяльності, що має суттєво поліпшити дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Етична підготовка поліцейських у США починається з моменту надходження на службу та має постійний характер. Серед провідних європейських країн саме в Нідерландах накопичено чималий досвід протидії корупції в підрозділах поліції. Зокрема, у цій країні політика національної чесності у сфері добору кадрів для поліції передбачає: жорсткий відбір кандидатів на конкурсній основі (особливо на керівні посади); інтенсивну професійну підготовку і виховний вплив з боку керівників поліцейських органів і наставників; встановлення для поліцейських службовців гідного грошового утримання, широких соціальних пільг і привілеїв, зокрема щодо пенсійного забезпечення; створення сприятливих умов для кар'єрного зростання, об'єктивних критеріїв під час застосування заходів заохочень і стягнень незалежно від статі й національності працівника поліції [89; 182]. Попри те, що матеріальне забезпечення та ефективний добір кадрів є якісними критеріями забезпечення дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, що засвідчив досвід запровадження роботи патрульної поліції 2015 року, сталість і системність низки проблем, пов'язаних з різноманітним компетенції та широтою кола діяльності й повноважень патрульних, негативно впливають на відповідний інститут і потребують додаткової наукової уваги.

У США, де існує досить складна структура поліцейських підрозділів, служби, що займаються питаннями законності та дисципліни в самій поліції, також вирізняються різноманітністю. Зокрема, у федеральній поліції (ФБР) для внутрішніх розслідувань існує відділ внутрішніх справ та етики. Відділ незалежний від керівництва ФБР, підпорядкований безпосередньо міністру юстиції (ФБР входить до складу Міністерства юстиції США) [185].

Характерним для цього підрозділу є те, що передусім на належному рівні забезпечується правовий статус скаржника та його анонімність, що в сучасній Україні все ще потребує вдосконалення. До уваги беруть листи, телефонні повідомлення, особисті звернення громадян, що містять інформацію про порушення поліцейських. Інноваційним у цьому контексті є також застосування поняття «етика» щодо органів ФБР, тому так, як у національному законодавстві України, до їх аналогів – підрозділів Національної поліції України відповідного рівня та органу загалом воно не застосовується [51]. У цьому контексті та крізь призму функціонування підрозділів моніторингу й організаційно-аналітичного забезпечення важливим напрямом є робота з особовим складом, виявлення тих проблемних питань, морально-психологічних особливостей членів екіпажів патрульної поліції, які схильні до порушення дисципліни та законності, що призведе до порушення прав і свобод людини та громадянина.

У справі боротьби з корупцією в правоохоронних органах Німеччини вагому роль відіграють повідомлення про злочини, зокрема з боку працівників поліцейських відомств. Державний службовець Німеччини зобов'язаний негайно повідомляти про випадки підкупу, що сталися під час виконання посадових обов'язків. Причому співробітники правоохоронних органів Німеччини також мають інформувати керівництво про відомі їм факти вчинення корупційних злочинів іншими службовцями [181; 183, с. 323–324]. Аналогічним інститутом в Україні є інститут викривачів з притаманним їм особистим правовим статусом. Крім того, у діяльності патрульної поліції важливим аспектом є застосування технічних засобів відео- та фотофіксації під час здійснюваної діяльності, що дозволяє убезпечити як поліцейського, так і громадянина від порушення засад дисципліни та законності в діяльності поліції.

Дисциплінарне провадження в поліції США має певні особливості. Службове розслідування призначається начальником дільниці відділу внутрішніх справ. Поліцейський з початку процесу має право на адвоката.

Вину порушника повністю доказувати не потрібно, якщо внаслідок дій поліцейського могли настати негативні наслідки – його може бути звільнено зі служби. Можна змусити підозрюваного давати показання, здавати аналізи, давати відповіді на поліграфі (детекторі брехні). Якщо доведено вину в проступку, то про зібрані матеріали доповідають начальнику дільниці, який ухвалює рішення, яке доводиться до відома винного [186]. У разі незгоди поліцейського з рішенням розпочинається адміністративне розслідування в повному обсязі. Створюється комісія з трьох осіб – капітана, лейтенанта й особи, рівної за званням з поліцейським. У цьому провадженні бере участь прокурор і показання даються під присягою. Комісія ухвалює рішення більшістю голосів за кожним пунктом звинувачення, але не повинна знати попереднього рішення в цій справі. Рішення комісії викладається письмово і доповідається начальнику дільниці та повідомляється поліцейському. Керівник погоджується з рішенням чи пом'якшує його, а якщо вимагає більшого покарання – має бути скликано ще одне заслуховування при ньому. У разі встановлення в діях поліцейського складу злочину матеріали передають прокурору для ухвалення відповідного рішення [51]. Відповідно, ключовою особою в питанні притягнення до дисциплінарної відповідальності є керівник як особа, що несе відповідальність не лише за конкретно взятого патрульного поліцейського, а й за працездатність та ефективність функціонування підрозділу поліції.

Варте уваги розв'язання проблеми забезпечення законності та дисципліни в органах внутрішніх справ Грузії (раніше це було одне з найбільш корумпованих відомств). Спочатку було прийнято Закон «Про патрульну поліцію» та оновлено штат працівників на 85 %. Проте головним є те, що патрульним поліцейським встановили гідний соціальний пакет і відповідну заробітну плату – близько 750 доларів США на місяць за середньої зарплати громадян 200 доларів США. Усі екзаменаційні поліцейські автомобілі обладнані відеокамерами та автоматизованою системою обліку помилок. Якщо грузинський поліцейський порушить

правила дорожнього руху на особистому авто і скаже іншому поліцейському, що він «свій», то його буде негайно звільнено. Усе це сприяло підвищенню рівня довіри населення до поліції на 87 %, що більше, ніж в Америці та Європі. У Бельгії значну увагу приділяють професійній підготовці поліцейських кадрів. Програми професійної підготовки, які здійснюють школи поліції, включають: 1) законодавчі та підзаконні положення; 2) застосування на практиці методів поліції; 3) застосування поліцейських тактичних принципів і правил їх виконання; 4) засвоєння навичок адекватної поведінки та вміння підтримувати спілкування [133, с. 165].

У поліції Великої Британії питання забезпечення законності та дисципліни є однією зі складових оцінки її діяльності загалом. З кінця 1970-х років скарги громадян на дії поліцейських розглядаються не залежними від поліції структурами: Комітетом з розгляду скарг на поліцію (Police Complaints Board, PCB; до 1985 р.), Управлінням з розгляду скарг на поліцію (Police Complaints Authority, PCA; 1985–2004 рр.), зараз – Незалежною комісією зі скарг на поліцію (Independent Police Complaints Commission, IPCC), уповноваженої неурядовою корпорацією (publiccorporation). Повноваження цих органів змінювалися в бік дедалі більшої активності, самостійності в перевірці дій поліції. PCB мала справу із закінченими внутрішніми розслідуваннями, проведеними поліцейськими службами, та могла, за наявності достатніх підстав, оскаржити й переглянути їх результати (наприклад, у разі, якщо внутрішня перевірка спонукала до рішення не порушувати кримінальну справу проти працівника, комітет міг скасувати таке рішення і зажадати більш ретельного розслідування). PCA отримала право контролювати поточний хід розслідувань за скаргами. Водночас IPCC своєю чергою може проводити розслідування самостійно, за власною ініціативою. Працівники IPCC не є поліцейськими, але на період участі в розслідуванні набувають відповідних повноважень [165].

Таким чином, у підрозділі проаналізовано міжнародні стандарти та практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн.

3.2. Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції

Реформування органів Національної поліції в Україні загалом істотно вплинуло на переформатування органів поліції, покращення їх професійності, компетентності, дисципліни. Водночас значна кількість питань, які стосуються роботи органів Національної поліції, потребують певного вдосконалення та, як засвідчує практика, наявних в Україні ресурсів для цього замало. Війна в Україні внесла свої корективи в суспільне та державне життя країни, а тому більшість проблем та актуальних питань залишились на другому плані. Проте йдеться не про зупинення процесу вдосконалення роботи поліції, а, навпаки, у таких складних умовах життя певні напрями діяльності стали ще більш актуальними. Одним з таких напрямів роботи варто визнати саме проблему дотримання законності й дисципліни в органах поліції, оскільки роль і значення поліції як правоохоронного органу на сьогодні лише зростає. На територіях, що межують з лінією фронту, робота органів поліції перебуває під посиленням контролем, оскільки саме там збільшилася кількість злочинів, виявлення різноманітних диверсійних груп, правопорушень тощо, що вимагає від поліцейських більшої пильності, а отже, можливості застосування заходів державного примусу, спеціальних заходів і вогнепальної зброї [11; 61; 62; 135]. Саме тому, на нашу думку, перспективи подальшого вдосконалення механізму адміністративно-правового регулювання забезпечення

моніторингу дисципліни й законності в діяльності поліції, зокрема патрульної поліції, полягають у потребі в розробленні додаткових поліцейських гарантій правового режиму, що безпосередньо пов'язаний з дією правового режиму воєнного стану та інших надзвичайних правових режимів, котрі ставлять під серйозну загрозу не лише права і свободи людини та громадянина, а й життя та здоров'я, а також особисту безпеку працівника патрульної поліції, що своєю чергою також є важливою складовою дотримання дисципліни та законності діяльності патрульної поліції Національної поліції України.

Так, В. О. Січкара переконаний, що соціальний рейтинг поліції є найбільш об'єктивним критерієм визначення ефективності її діяльності, який слід брати до уваги під час вибору країни, досвід якої може становити інтерес для вдосконалення організаційно-правових засад діяльності правоохоронних органів України. Причому, як підкреслює автор, варто обов'язково враховувати фактори, що впливають на суспільну оцінку ефективності функціонування поліцейських сил [155, с. 12–13]. Досліджуючи такі терміни, як «публік рилейшнз», «імідж», «громадська думка», Т. Д. Гаврилюк вважає, що остання категорія («громадська думка») є одним з чинників зворотного зв'язку взаємодії поліції з населенням, яка формує імідж цього державного органу в суспільстві [27, с. 8–9]. Таким чином, напрацювання належних адміністративно-правових інструментів управління механізмом забезпечення моніторингу дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України безпосередньо посилює напрям підвищення суспільної оцінки ефективності функціонування поліцейських сил і покращує рівень громадської думки, що своєю чергою визначається одним з критеріїв ефективності діяльності поліції, що може бути досягнутий за допомогою ефективного менеджменту й адміністративно-правового впливу.

С. А. Комісаров зауважує, що докорінні зміни в українському суспільстві, у його економічній, політичній, ідеологічній сферах, закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її

інституціями та громадянським суспільством. Виняток не становить і діяльність Національної поліції як органу правопорядку. Національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки. Серед принципів функціонування Національної поліції слід назвати принцип взаємодії з населенням на засадах партнерства. Поліція інформує органи влади й управління, населення, медіа про свою діяльність, стан публічного порядку та заходи щодо його зміцнення [58, с.123]. Крім того, урахувавши, що встановлення підрозділів патрульної поліції в структурі Національної поліції України розпочалося з комплексної реформи та вказаний підрозділ і донині має значний кредит довіри, питання розроблення шляхів удосконалення адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції постає досить гостро.

Якщо ж розглядати аспекти вдосконалення законності в поліції, варто звернутися до думки Д. М. Полонського, який проводив аналіз проблем ще в неререформованому органі – міліції. Проте більшість з наведених ученим проблем, які існували, є характерними й для реформованого органу поліції. Вивчаючи передумови визначення оптимальних шляхів зміцнення законності в правозастосовній діяльності органів внутрішніх справ, науковець вважав за необхідне передусім урахувати причини й умови, що сприяють порушенню законності. Такими загальними причинами та умовами автор називає недоліки й суперечливий характер нормативно-правової бази; недосконалість організаційно-управлінських структур системи; невідповідність між службовими функціями й обов'язками та правами працівників; організаційні недоліки в доборі, розстановці й вихованні кадрів; незадовільне матеріально-технічне забезпечення служби; незадовільний рівень стимулювання діяльності працівників міліції тощо [124, с. 113]. Таким чином, належне матеріально-технічне забезпечення, а також чіткий та унормований

належним чином кадровий добір значно спрощує механізми забезпечення дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України. Крім того, одним із напрямів адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України є налагодження якісного нормативно-правового забезпечення, що внутрішньо відповідає всім нормативно-правовим актам і не суперечить одне одному.

Н. Я. Куба та Р. Б. Тополевський наводять два основні підходи до оцінки ефективності поліції. Перший підхід до оцінки ефективності поліції визначає «хорошу ефективність» наперед. Тобто апріорі існують чіткі правила, які вказують, коли поліцейські отримають визнання своєї ефективності. Другий – передбачає суб’єктивну оцінку ефективності, тобто, коли за допомогою суб’єктивних суджень визначається розходження між результатами ефективності й визначенням того, наскільки вкладені зусилля досягають цілей поліцейської діяльності. Як зауважують фахівці, в обох випадках значний обсяг інформації, що використовується, є тим самим, однак принципова відмінність полягає в тому, оцінка базується на сформованих заздалегідь правилах чи суб’єктивній оцінці за результатами діяльності. Зважаючи на складний характер поліцейської діяльності, перший підхід має низку складних ефектів – держава стикається з несприятливим компромісом між владою стимулів, з одного боку, та спотворенням зусиль і дискреційних повноважень, з іншого боку. Суб’єктивна оцінка ефективності допомагає вирішити цю ситуацію, знижуючи ризик деформації поліцейської діяльності й забезпечуючи врахування місцевих умов [70; 118]. З огляду на зазначену позицію, слід наголосити на тому, що суб’єктивний та об’єктивний підходи до здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України мають бути застосовані паритетно, оскільки без чіткого та співмірного застосування норм чинного законодавства неможливо належним чином оцінити результативність дотримання дисципліни та законності в діяльності

патрульної поліції. Причому суб'єктивний підхід і відповідна оцінка формують бачення системи крізь конкретну призму, що може стати майданчиком та інструментом для зіставлення вже здобутих результатів.

Окреслюючи проблеми, які впливають на стан законності в роботі органів поліції, А. П. Сахно також надає досить широкий їх перелік, серед яких чільне місце посідають низка повноважень, які мають вчинятися саме керівниками органів поліції. Так, до чинників, які негативно впливають на стан забезпечення законності в діяльності Національної поліції, учений зараховує: неналежну перевірку та реагування на наявну негативну інформацію відносно особового складу сил охорони правопорядку; неякісне вивчення кандидатів на службу, ігнорування вимог нормативних актів, якими регламентований порядок організації перевірки та збору інформації щодо їх морально-ділових якостей і психофізіологічних особливостей; відсутність контролю безпосередніх керівників за поведінкою підлеглих, їх необізнаність про умови життя та потреби особового складу; невчасне та формальне проведення атестацій і спеціальних перевірок особового складу; неналежне виконання вимог наказів з питань роботи з персоналом, зміцнення дисципліни й законності в діяльності правоохоронних органів [153, с. 75].

С. С. Погорелий переконаний, що довіра населення до будь-якого органу публічного адміністрування є більше елементом політичного управління. Інакше кажучи, процес довіри є одним з різновидів політичного та соціального процесів, основою яких є вимога досягнення злагоди дії соціальних суб'єктів та отримання певних результатів. Людям притаманні різні «пороги довіри», які залежать від індивідуальних особливостей і конкретного досвіду спілкування [118; 119]. Іноземним досвідом напрацьовано низку критеріїв ефективності діяльності поліції. Це насамперед кількісні дані, які характеризують різні аспекти роботи поліції (участь у проведенні різноманітних операцій, оперативність реагування, розкриття злочинів з урахуванням їх складності тощо), співвідношення витрат на правоохоронний орган з розмірами попередженого та відшкодованого

матеріального збитку. Активність поліцейських оцінюється також їхніми керівниками та працівниками, рівними за статусом, за певними критеріями – навички та знання, які необхідні для виконання службових завдань [14; 21, с. 17; 118]. Таким чином, зазначені позиції засвідчують, що найбільш чітко обґрунтованими напрямами вдосконалення дії адміністративно-правового механізму моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України є вдосконалення законодавства, що регулює зазначену сферу, а також посилення інституційного статусу керівників усіх рівнів і ланок патрульної поліції, що здійснюють організаційно-управлінську діяльність. Необхідність удосконалення законодавства, зокрема, обґрунтовується тим, що Національна поліція України як і будь-який інший орган державної влади зобов'язана діяти виключно в межах і в спосіб, визначені Конституцією та законами України.

Одним з пріоритетних напрямів є вдосконалення законодавства, яке регулює загальні питання дотримання законності й дисципліни в органах Національної поліції України. Загалом про недосконалість чинного законодавства, а саме у сфері притягнення до дисциплінарної відповідальності, зазначали К. Коваленко та В. Брейм, а саме: «Прийняття нового Дисциплінарного статуту Національної поліції України є значним кроком до подолання неврегульованості питання щодо правового регулювання дисциплінарної відповідальності поліцейських на законодавчому рівні, що призводило до неправильного застосування норм права у сфері дисциплінарної відповідальності та як наслідок порушення законності та прав поліцейських. Закон України “Про Дисциплінарний статут Національної поліції України” містить низку недоліків, які потребують обговорення та внесення відповідних змін до нового Статуту» [53, с. 58].

Розмірковуючи про окреслену проблему, У. Шадська пише, що питання про необхідність посилення взаємодії та комунікації між населенням, поліцією та місцевою владою набирає дедалі більшої актуальності. Це

наштовхує на думку, що в суспільстві з'являється розуміння спільної відповідальності за безпеку та якість життя в громадах. В Україні створено законодавче підґрунтя для розвитку стратегії взаємодії поліції з населенням, а також участі органів місцевого самоврядування в забезпеченні та підтримці правоохоронної діяльності. Водночас наявні дискусії про зміст категорій «взаємодія», «партнерство» та «комунікація», зокрема стосовно того, у яких формах вони відбуваються, які необхідно мати інструменти, ресурси тощо. Тому, наголошує правознавець, дуже важливим завданням на сьогодні є практична реалізація положень, передбачених законодавством України [172]. Різноманітні форми взаємодії Національної поліції України та громади, зокрема патрульної поліції, що є найбільш близькою та тісно комунікуючою з цивільним населенням щоденно, безпосередньо визначені законодавством України, що регулює поліцейську діяльність, проте, на нашу думку, цей вектор роботи потребує посилення та більш змістовної регламентації.

О. А. Марушій наголошує, що в законодавстві України відсутнє правове визначення законності, хоча формування правової держави зумовлює об'єктивну потребу у формулюванні такої дефініції та її правовому закріпленні. Ураховуючи розуміння способів реалізації норм права, можна спробувати сформулювати поняття законності, а саме: законність – це точне дотримання громадянами, їх об'єднаннями, юридичними особами Конституції України, законів України та інших нормативно-правових і підзаконних актів, а також однакове виконання їх усіма посадовими та службовими особами державних органів й органів місцевого самоврядування [81, с. 134]. Безперечно, відсутність чіткого нормативно-правового регулювання поняття дисципліни та законності як окремих компонентів одного правничого явища негативно впливає на адміністративно-правове забезпечення моніторингу дотримання цього інституту в діяльності патрульної поліції.

Слід зауважити, що влада загалом передбачає необхідність забезпечення взаємодії у формі громадського контролю з боку суспільства за

правоохоронними органами. Так, зокрема, у ст. 90 Закону «Про Національну поліцію» йдеться про те, що контроль за діяльністю поліції може здійснюватися у формі залучення представників громадськості до спільного розгляду скарг на дії чи бездіяльність поліцейських і до перевірки інформації про належне виконання покладених на них обов'язків відповідно до законів та інших нормативно-правових актів України [132]. Однак застосований законодавцем підхід до врегулювання цієї проблеми викликає чимало зауваг. Так, питання залучення громадян до взаємодії з органами Національної поліції в низці важливих напрямів цілком залежить від бажання керівництва вказаного органу влади. Зокрема, це стосується участі представників громадськості в роботі дисциплінарних комісій у системі Національної поліції. Така ситуація дає цілком обґрунтовані підстави для сумніву в можливостях громадськості належним чином перевіряти стан дотримання режиму законності в системі органів Національної поліції. Адже проведення службового розслідування та застосування дисциплінарного стягнення до поліцейського, який вчинив відповідне правопорушення, – це форма реагування на порушення законності [12; 13]. У контексті зазначеного необхідно підкреслити важливість і необхідність залучення представників громадянського суспільства, а також конкретні громадські організації до роботи в дисциплінарних комісіях, що створюються для розслідування фактів порушення дисципліни та законності, зокрема працівниками патрульної поліції Національної поліції України.

У межах дослідження законності наказів варто наголосити, що в ст. 4 Закону України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» закріплено вимоги щодо видання наказів керівниками органів поліції, який містить положення про мету й завдання його видання, строк його виконання, порядок і форму видання (усний і письмовий) [38]. Проте зовсім не деталізовано вимоги до законності наказу. Безперечно, на практичному рівні ми усвідомлюємо, що наказ має бути законним, виданим у визначеному законом порядку та уповноваженою на це особою. Нічого про вимоги до

видання наказу керівників не зазначено й в названій вище ст. 8 Закону України «Про Національну поліцію», а лише вказано на заборону виконувати злочинні чи явно незаконні розпорядження та накази [132; 62]. Таким чином, одним з чітких векторів нормативно-правового забезпечення відповідного напрямку діяльності є вдосконалення положень Дисциплінарного статуту Національної поліції України, а також Закону України «Про Національну поліцію», які передусім регламентують такі базові поняття, як дисципліна і законність в діяльності підрозділів поліції, а також визначають конкретні повноваження та функції поліцейських, що і є предметом чи об'єктом порушення в такому випадку.

Ще одним питанням щодо формування дисциплінарних комісій в органах Національної поліції, яке, на нашу думку, необхідно вдосконалити, є встановлення вимоги про те, що головою комісії обов'язково має бути особа, яка має вищу юридичну освіту. Адже наразі чинне законодавство не містить якихось конкретних вимог ані щодо професійних, ані щодо морально-ділових якостей поліцейських, які обираються до складу дисциплінарної комісії. Звісно, можна посилатися на те, що кожен громадянин перед тим як вступити на службу в поліцію, а також під час його просування по ній проходить у встановленому порядку оцінювання його професійного рівня та особистих якостей. Однак це не спростовує тієї обставини, що серед працівників поліції, наприклад, можуть бути такі, які мають непогашене дисциплінарне стягнення. Вбачається цілком логічним, що такий поліцейський не може бути залучений до роботи в дисциплінарній комісії, втім законодавство прямої заборони з цього приводу не містить [13].

Удосконалення законодавства в частині дотримання законності та дисципліни А. В. Нетудихатка пропонує розглядати й шляхом створення умов для розвитку методу сприяння в забезпеченні законності й дисципліни в діяльності поліції, прийнявши наказ Національної поліції України «Про наставництво в діяльності поліції». У цьому наказі варто закріпити необхідність обрання для поліцейського, який вступив на службу або

призначений на відповідну посаду вперше, наставника. До обов'язків наставника слід віднести професійне консультування поліцейського, надання йому методичних рекомендацій з виконання своїх посадових обов'язків та завдань, моніторинг ефективності здійснення своїх повноважень підопічним поліцейським, адаптація його до нового колективу, надання необхідної інформації, яка стосується діяльності поліції та особливостей формальних і неформальних відносин у колективі [99, с. 179]. Зазначене підтверджує потребу в удосконаленні законодавства України у сфері забезпечення моніторингу дотримання дисципліни й законності, передусім у частині посилення та структурування положень щодо чіткого визначення понять дисципліни й законності як нерозривно пов'язаних з діяльністю Національної поліції України, зокрема підрозділів патрульної поліції. Крім того, на нашу думку, позитивний досвід функціонування підрозділів моніторингу патрульної поліції, що є структурними підрозділами Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, має бути поширено на інші структурні підрозділи поліції, зберігаючи принцип єдиноначальності й покладаючи координацію відповідних функцій на Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України.

Окремим напрямом удосконалення дій керівника органу поліції щодо дотримання законності та дисципліни, на нашу думку, варто визнати підвищення якості внутрішньоуправлінських процесів у роботі органів поліції, зокрема між керівниками та підлеглими. Удосконалення внутрішньоуправлінських процесів, як зазначає В. М. Білик, можна досягнути за наявності чіткої та узгодженої стратегії керівництва Міністерства внутрішніх справ і Національної поліції України щодо внутрішньоуправлінських процесів у системі, що водночас забезпечить злагоджену роботу органів і підрозділів [20, с. 24].

Слушно висловлюється С. І. Шевченко стосовно того, що питання організації та управління суспільством, засоби і шляхи впорядкування суспільних відносин, найбільш прийнятні варіанти взаємодії громадськості й

держави залишаються актуальними протягом усієї історії людства. Ефективність влади в демократичній державі залежить від якості її взаємодії з громадянським суспільством. Поліція як новоутворений орган публічної влади в Україні, як й інші правоохоронні органи, здійснює свою діяльність згідно з чинним законодавством, міжнародними стандартами та покликана забезпечити реалізацію, охорону, захист конституційних прав і свобод людини та громадянина. Тому сьогодні існує потреба в знаходженні шляхів для ефективної взаємодії поліцейських органів і громадськості. Проведений процес реформування поліції в Україні зумовив потребу в зміцненні взаємодії правозахисних органів державної виконавчої влади та суспільства [176]. Безперечно, посилення інституційної спроможності керівників усіх рівнів і ланок, зокрема в структурі патрульної поліції Національної поліції України, сприятиме зміцненню інституту моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності зазначених підрозділів та до профілактичного ефекту у сфері недопущення вчинення поліцейськими правопорушень.

Так, прогалинами Кодексу про адміністративні правопорушення України К. О. Чишко називає «відсутність норми, яка б зобов'язувала особу повідомляти відомості щодо себе чи мати при собі відповідне посвідчення, наприклад: паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, тимчасове посвідчення громадянина України, дипломатичний паспорт, службовий паспорт». Вчена наголошує на тому, що за таких обставин працівники поліції нерідко потрапляють у ситуації, де вони фактично безсилі, адже правопорушник з особистих суб'єктивних міркувань та з метою не бути притягненим до адміністративної відповідальності невірно називає відомості щодо себе або взагалі їх замовчує. Єдиним виходом у такій ситуації вчена вбачає застосування короткострокового затримання особи [171, с. 248]. Аналізуючи проблематику взаємодії поліції та громадськості, О. М. Балинська підкреслює, що зміни в сучасному українському соціумі, його економічній і політичній сферах закономірно

впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Постійна взаємодія влади та суспільства – необхідна умова політичної стабільності й процвітання кожної держави, зокрема України, оскільки проблеми її розвитку неможливо розв'язати без підтримки суспільства. Успішними бувають лише спільні зусилля. Це стосується й такого державного інституту, як органи внутрішніх справ і поліції зокрема [163, с.7].

Підтримуючи наведену думку, В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, О. І. Безпалова та О. В. Джафарова наголошують на тому, що керівник органу (підрозділу) поліції повинен: 1) бути прикладом дотримання Конституції та законів України, інших нормативноправових актів, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, професійно-етичних вимог, основних принципів професійної діяльності та правил поведінки поліцейських, а також вимагати їх дотримання від підлеглих; 2) відповідати за віддані (видані) розпорядження (доручення) і накази, наслідки їх реалізації, відповідність їх законодавству України; 3) об'єктивно оцінювати виконання службових обов'язків підлеглими, а в разі порушення норм законодавства України або недотримання їх вимог – ініціювати притягнення їх до відповідальності згідно із законодавством України [4; 6, с. 250–251; 17; 169]. Слід зауважити, що командир підрозділу патрульної поліції є взірцем дотримання дисципліни та законності, як в управлінні, так і під час здійснення поліцейських функцій. Крім того, ця особа має безпосередньо обов'язки щодо забезпечення здійснення моніторингу дотримання дисципліни й законності, що кратно підвищує вимоги до зайняття ним відповідної посади.

У цьому контексті важливим є застосування також інструментів післядипломної освіти, на чому наголошує М. Ю. Романов, зауважуючи, що стажування, перепідготовка та спеціалізація є надважливими опціями, що безпосередньо впливають на професіоналізм поліцейських кадрів [140; 144; 152].

Інакше кажучи, населення має сприйматися як партнер поліції та повноправний учасник діяльності з покращення роботи поліції. Ефективність діяльності органів поліції, рівень професійної компетентності поліцейських впливають на громадську думку про роботу поліції загалом [163, с. 9]. Поглиблення партнерської взаємодії поліції та громадськості, наголошує О. М. Балинська, є могутнім чинником розбудови правової держави і ствердження громадянського суспільства. Напрямом покращення цього соціально-правового інституту є нормативне закріплення нових форм взаємодії поліції з громадянами [163, с.11]. Зокрема, сприяти здійсненню моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України може також взаємодія з громадськістю в широкому значенні та конкретними суб'єктами громадянського суспільства.

Удосконалення організаційної роботи керівників в органах Національної поліції, як стверджує О. А. Ляковська, є досить важливою та необхідною. Вчена зазначає, що «в роботі поліцейських колективів бракує організуючої ролі керівників. Разом із фінансовими, матеріально-економічними та побутовими проблемами значний вплив на стан соціально-психологічного клімату в поліцейських колективах має здатність керівного складу організувати діяльність підлеглих підрозділів. Чільне місце серед несприятливих умов, що впливають на взаємостосунки в поліцейських колективах, посідають саме ті, усунення яких цілком належить до компетенції управлінської діяльності керівника як лідера, тобто суто недоліки в управлінні й керуванні підпорядкованими колективами» [78, с. 118]. Р. В. Миронюк звертає увагу на те, що, з огляду на нову «обслуговуючу» функцію поліції, основним замовником поліцейських послуг є народ України, її громадяни, які за рахунок сплати податків утримують поліцію, а отже, повинні мати законодавчо визначенні гарантії контролю за її діяльністю. Сучасне новітнє законодавство України, яке регулює систему прав громадян загалом та дотримання і захисту їх поліцією надає певні можливості для громадського контролю за діяльністю поліції, але форми

такого виду громадського контролю, технології та методи його здійснення потребують свого впровадження та вдосконалення. Соціальна обумовленість громадського контролю за діяльністю поліції полягає в тому, що через реалізацію форм громадського контролю громадськість має змогу бути поінформованою про діяльність поліції, про стан правопорядку в регіоні, впливати на діяльність поліції з метою більш ефективної її діяльності, що загалом робить діяльність поліції відкритою та наближає її до задоволення потреб суспільства [86, с. 6]. Безперечно, важливим питанням є забезпечення втілення в діяльності поліцейських підрозділів філософії дотримання дисципліни та законності, що є співмірним і релевантним віддзеркаленням інституту прав і свобод людини та громадянина в загальнодержавному значенні. У разі сприйняття Національною поліцією України інституту прав і свобод людини та громадянина як єдиної філософії функціонування проблем у сфері забезпечення здійснення моніторингу за дотриманням дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України стає значно менше.

Як стверджують І. В. Костенко та А. В. Кісіль, «майже всі ідеї та пропозиції, які надходять від рядових поліцейських, не сприймаються керівним складом. Погляди керівників переважно спрямовані на результативність свого відділу, дійсно ця властивість є надзвичайно важливою, але ефективною вона стає лише тоді, коли така діяльність активно здійснюється заохоченими працівниками в системі з керівним складом та дає відповідні результати. Однак виконання недоцільних наказів та ігнорування будь-якої ініціативи від рядового складу не надає реальних результатів, тому що вся діяльність спрямована для створення поверхової статистики. На жаль, третій етап є провальним і безрезультатним та негативно виявляється як всередині структури (значна кількість звільнень з посад), так і із зовнішньої сторони (збільшення рівня недовіри до поліції з боку населення)» [63, с. 127]. На вашу думку, одним з ефективних інструментів управління в діяльності патрульної поліції Національної поліції України щодо забезпечення

дотримання дисципліни й законності та здійснення відповідного моніторингу є запровадження дієвих інструментів виявлення фактів порушення співмірних з іншими показниками службової діяльності.

Тобто адміністративна процедура визначає послідовність, порядок реалізації поліцейським права на адміністративне оскарження. Однак наразі такий порядок обмежується лише декількома нормами, що встановлюють строк, протягом якого може бути здійснене оскарження, суб'єкта, до якого воно здійснюється та строки розгляду звернення поліцейського. Натомість низка важливих питань, які стосуються прав і обов'язків поліцейського на етапі адміністративного оскарження результатів службового розслідування; прав і обов'язків суб'єкта, який розглядає звернення (рапорт) поліцейського; можливості визнання причин пропуску строків звернення поважними; строків повідомлення поліцейського про результати розгляду рапорту тощо, не набули належного законодавчого врегулювання. Така ситуація, вочевидь, не сприяє зміцненню гарантій захисту прав і законних інтересів поліцейських та потребує більш суттєвої уваги нормотворця [13]. Досліджуючи соціально-психологічні засади становлення та розвитку поліцейського менеджменту, Т. Матієнко зазначає, що більшість недоліків і труднощів в управлінні персоналом органів внутрішніх справ виникають через ігнорування психологічних аспектів управлінської діяльності: добір кадрів та обов'язків не відповідають особистісним можливостям виконавців; розподіл доручень відбувається без належного врахування індивідуально-психологічних особливостей працівників і мотивації до виконання певної роботи; колективам підрозділів бракує згуртованості та групової сумісності; керівникам не вистачає навичок оптимального спілкування, впливу на підлеглих та управління конфліктами [83, с. 186].

Ще одним напрямом О. В. Король вважає здійснення керівником активної роботи із підлеглими особами, вивчення їх не лише професійної роботи, а й позаслужбового життя. Ми вже говорили про те, що це питання є досить актуальним, оскільки проблеми в особистому житті та конкретні

особисті проблеми часто є наслідком порушення дисципліни й законності в роботі працівників, що впливає на стан службової дисципліни підлеглих поліцейських. У вказаному напрямі має бути здійснена активна робота керівників та за потреби надання допомоги підлеглим особам як з психологічної, так і з інших точок зору. Цей підхід має на меті розроблення спеціальних заходів взаємодії з підлеглими особами, які б ураховували взаємодію службову та позаслужбову [62]. Таким чином, зазначена позиція лише підтверджує окреслену думку про те, що одним з найбільш важливих напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму моніторингу дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України є належна нормативно-правова регламентація організаційно-управлінських повноважень керівників відповідних підрозділів.

Висновки до розділу 3

Ураховуючи різноманіття міжнародного досвіду, а також поліваріативність думок дослідників у цьому контексті, у розділі проаналізовано міжнародні стандарти і практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни й законності, виокремлено найбільш ефективні та результативні способи, методи й засоби, що застосовуються відповідними уповноваженими суб'єктами для забезпечення дисципліни та законності в діяльності будь-якого правоохоронного органу.

Попри те, що провідний досвід Великої Британії та Сполучених Штатів Америки не передбачає відокремлення інспекцій і підрозділів моніторингу за діяльністю кожного поліцейського підрозділу, проте питання точкової фрагментації систем забезпечення дотримання дисципліни та законності в міжрегіональних територіальних підрозділах залишається актуальним, що своєю чергою відкриває нові наукові горизонти та потреби аналізу ефективності такого способу організації діяльності.

Водночас окремі шляхи імплементації міжнародного досвіду функціонування системи моніторингу Національної поліції України вже були застосовані під час реалізації поліцейської реформи 2015 року, що своєю чергою забезпечило чіткий і виважений організаційно-управлінський стрибок у менеджменті функціонування поліції як на загальнонаціональному рівні, так і локально – стосовно функціонування підрозділів патрульної поліції.

Шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання організації здійснення моніторингу за станом дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції розглянуто в дослідженнях вчених і науковців, що своєю чергою вже сформувало надійний науково-теоретичний фундамент відповідного аспекту зазначеного дослідження та потребує детального його аналізу з метою розкриття подальших шляхів реалізації та формування перспективних векторів нормотворчості як у системі Національної поліції України, так і у сфері забезпечення дисципліни та законності в усіх органах правопорядку.

Механізм моніторингу є дотичним до здійснюваної контрольно-наглядової діяльності за окремими підрозділами Національної поліції України та потребує суттєвого змістового уточнення, зокрема в нормативно-правових актах, співмірних з колом інструментів адміністративно-правового регулювання діяльності Національної поліції України.

Крім того, внутрішньоорганізаційна структура моніторингу за діяльністю підрозділів Департаменту патрульної поліції Національної поліції України потребує вдосконалення, зокрема в частині синхронізації з іншими управлінськими інструментами, що уможливають ефективну організацію діяльності в органах і підрозділах Національної поліції України загалом.

ВИСНОВКИ

У висновках дисертації представлено новий підхід до вирішення наукової задачі щодо змісту й особливостей адміністративно-правових засад здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових висновків, основні з них такі.

1. Сформульовано поняття моніторингу як одного із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, що дало змогу схарактеризувати це явище як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності, що здійснюється спеціально створеною системою суб'єктів у відповідних формах за допомогою правового та інформаційного інструментарію на підставі норм чинного законодавства.

Аргументовано позицію про те, що моніторинг як інструмент забезпечення дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції, яка щоденно здійснює свої повноваження та функції, є комплексним і системно організованим процесом, що чітко визначається законодавством України та має конкретні внутрішньоорганізаційні характеристики.

Виокремлено та схарактеризовано такі ознаки моніторингу: 1) постійність; 2) безперервність; 3) системність; 4) об'єктивність; 5) нормативність; 6) релевантність; 7) інформативність; 8) форми здійснення, збір, обробка, аналіз інформації; 9) прийняття управлінського рішення, зазвичай нормативного характеру, з позначенням «покращити», «звернути увагу», «рекомендовано», «посилити».

Наголошено, що моніторинг як окрема функція управлінської діяльності патрульної поліції спрямований на виявлення системних помилок у діяльності підрозділів патрульної поліції, що зрештою впливає на стан дотримання дисципліни та законності.

2. Доведено, що моніторинг як внутрішньоорганізаційна діяльність не може здійснюватися уособлено, з огляду на що відповідні підрозділи

називаються «моніторингу та аналітичної діяльності», що своєю чергою розширює спектр їх функціонування та уможлиблює розгляд динаміки фактів порушення дисципліни й законності в діяльності кожного патрульного поліцейського та відповідного підрозділу поліції, або ж на рівні Департаменту патрульної поліції, що в разі підвищує ефективність управління відповідними підрозділами та дозволяє вживати додаткових (або ж пом'якшувальних чи обтяжуючих) заходів до притягнення до відповідності відповідного поліцейського.

3. Правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції визначено як цілісну систему нормативно-правових актів різної юридичної сили, що містить матеріальні та процесуальні норми адміністративного права, які визначають інституціональну, функціональну та процедурну складові здійснення моніторингу з метою виявлення й усунення системних помилок в організації діяльності патрульної поліції.

Запропоновано критерії класифікації нормативно-правових актів щодо здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції, окреслено основні напрями вдосконалення такої діяльності, що мають прогалини в правовому регулюванні.

4. Сформульовано систему суб'єктів здійснення моніторингу за діяльністю патрульної поліції Національної поліції України щодо дотримання дисципліни й законності, а саме: Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України (один з базових структурних підрозділів, що має широке коло компетенції у сфері моніторингу профілактики та реагування на інциденти у сфері порушення дисципліни й законності, а також здійснення моніторингу за цим напрямом); Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України (до його компетенції належить визначення рівня дотримання прав і свобод людини та громадянина в діяльності всіх структурних підрозділів Національної поліції); Департамент патрульної поліції Національної поліції

України (має виключне коло компетенції щодо здійснення моніторингу у сфері дисципліни й законності, дотримання її патрульними поліцейськими), безпосередньо відповідні підрозділи моніторингу й аналітичної діяльності тощо.

5. З'ясовано, що зміст і сутність компетенції будь-якого органу державної влади визначає можливість здійснення ним конкретного кола повноважень та безпосередньо впливає на законність здійснюваних дій. Тобто будь-які дії, вчинювані підрозділом чи його посадовими особами, що прямо не належать до кола компетенції цього підрозділу, є протиправними. Наголошено, що виключність компетенції підрозділів моніторингу Департаменту патрульної поліції Національної поліції України полягає в тому, що вони одноосібно уповноважені на проведення конкретних службових розслідувань за фактами порушення дисципліни й законності, а керівники таких структурних підрозділів мають рівні права з іншими керівниками територіальних структурних підрозділів Національної поліції України щодо накладення дисциплінарних стягнень.

6. Наголошено, що стадіями здійснення моніторингу можуть бути конкретно окреслені дії, які прямо корелюються з контрольними процесами та забезпечуються відповідними суб'єктами зазначеного органу державної влади та його структурних підрозділів, що, з огляду на реалії сьогодення та динамічність законодавства України, потребує додаткового опрацювання. Процеси контролю та моніторингу мають певні тотожні елементи своїх структурних особливостей, зокрема статистичні індикатори. Водночас основна відмінність моніторингу від контролю полягає в тому, що моніторинг проводиться постійно, безперервно без визначення конкретного об'єкта чи предмета та спрямований на виявлення системних помилок у діяльності підрозділу патрульної поліції. Визначено стадії здійснення процедури моніторингу та надано їх характеристику.

7. З'ясовано, що механізми виявлення порушень дисципліни й законності в діяльності будь-якого поліцейського підрозділу різняться за

інституційним принципом, а також суб'єктами такого виявлення. Проте порядок реагування на вже виявлені порушення дисципліни та законності є однаковим незалежно від конкретного поліцейського підрозділу, оскільки в цьому контексті необхідно дотримуватися принципу правової визначеності.

Доведено, що робота дисциплінарних комісій Національної поліції України на локальному рівні забезпечується зусиллями певного підрозділу, працівником якого було допущено порушення дисципліни й законності у вузькому чи широкому значенні, у зв'язку з чим доцільною є організація діяльності управління моніторингу та організаційно-аналітичної роботи Департаменту патрульної поліції Національної поліції України, що спеціалізується на контролі за дотриманням дисципліни й законності в діяльності патрульних поліцейських.

Наголошено, що вказані кроки щодо оптимізації механізму забезпечення дисципліни та законності поліцейських будь-якої ланки поліції загалом і представників Департаменту патрульної поліції зокрема має не лише каральний, а й оптимізаційний характер, що полягає в можливості створення таких організаційно-управлінських і нормативно-правових обставин, за яких учинення дисциплінарного проступку уможлиблюється лише в спосіб свідомого вчинення конкретного правопорушення патрульним поліцейським, що відповідно потребуватиме додаткової адміністративної чи кримінально-правової кваліфікації.

8. Обґрунтовано важливість використання міжнародного досвіду забезпечення моніторингу стану дотримання дисципліни й законності в країнах із найбільш розвиненими демократіями та правовими системами суспільства загалом і дієвими поліцейськими підрозділами зокрема, що в результаті адаптації відповідного поліцейського досвіду до реалій українського законодавства може вирішити низку проблемних питань національного масштабу.

Наголошено, що досвід Великої Британії та Сполучених Штатів Америки хоча й не передбачає відокремлення інспекцій і підрозділів

моніторингу за діяльністю кожного поліцейського підрозділу, проте питання точкової фрагментації систем забезпечення дотримання дисципліни та законності в міжрегіональних територіальних підрозділах залишається відкритим та актуальним, що своєю чергою відкриває нові наукові горизонти, засвідчує потребу в аналізі результативності такого способу організації діяльності. Зауважено, що ефективність функціонування відділів моніторингу діяльності поліції може забезпечити підвищення якості здійснення поліцейської діяльності підрозділами поліції до моменту звернення громадян до суду чи примусового виконання судового рішення стосовно поліцейського особисто та поліції загалом, що є більш демократичним та ефективним способом розв'язання спорів, пов'язаних зі здійсненням поліцією своїх функцій.

9. Визначено, що система моніторингу дотримання дисципліни й законності в діяльності патрульної поліції Національної поліції України та відповідний адміністративно-правовий механізм забезпечення її правореалізації має враховувати всі індивідуально-психологічні особливості працівників, а також індикатори мотивації до виконання ними певної роботи, що в подальшому дозволить виявити конкретні тригерні обставини, які негативно впливають на дотримання прав і свобод людини та громадянина, а отже, дисципліни й законності в повсякденній службовій діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративна відповідальність: проблеми та шляхи подолання : матеріали круглого столу (4 груд. 2012 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2012. 208 с.
2. Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. / кол. авт. ; кер. авт. кол. канд. юрид. наук, засл. юрист України В. А. Глуховеря. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 248 с.
3. Адміністративна діяльність Національної поліції : навч. посіб. для підгот. до іспиту / [О. М. Калюк, С. Ф. Константінов, В. А. Куліков та ін.] ; за ред. В. А. Кулікова. Київ : Освіта України, 2016. 230 с.
4. Адміністративна діяльність органів поліції України : підручник / [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, В. А. Троян та ін. ; передм. В. В. Сокурєнка] ; за ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 432 с.
5. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / [С. Ф. Константінов В. І. Олефір, С. Г. Братель та ін.] ; МВС України ; НАВС. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 187с.
6. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навч. посіб. / [О. І. Безпалова, О. В. Джафарова, С. М. Князєв та ін. ; передм. О. М. Бандурки] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. М. Бандурки ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2017. 242 с.
7. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова) та ін.]. Київ : Юридична думка, 2007. Т. 1. Загальна частина. 592 с.
8. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : у 2 т. / [ред. кол. : В. Б. Авер'янов (голова) та ін.]. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1. Загальна частина. 584 с.

9. Азізова К. Етапи моніторингу якості освіти у вищому навчальному закладі. *Витоки педагогічної майстерності*. 2016. Вип. 17. С. 3–12. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/7557/1/Azizova.pdf>.
10. Аксьонова І. В. Моніторинг як сучасне інформаційне забезпечення аналітики та управління підприємствами. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-70>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2880/2804>.
11. Актуальні питання адміністративного права і процесу : матеріали VIII наук.-практ. семінару (25 квіт. 2013 р.) / [ред. кол.: О. В. Кузьменко (голова), І. Д. Пастух, О. К. Волох] ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2013. 324 с.
12. Астаф'єв А. А. Адміністративно-правові засади проведення службового розслідування в органах Національної поліції України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 21 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/9b496f9e-463f-4326-8a0f-0a528ecba28c/content>.
13. Астаф'єв А. А. Адміністративно-правові засади проведення службового розслідування в органах Національної поліції України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2021. 211 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/ba610f88-765a-417a-bf00-43ac8f11db77/content>
14. Бакаянова Н. М., Кубаєнко А. В., Свида О. Г. Організація діяльності Національної поліції України та оперативних підрозділів : навч.-метод. посіб. Одеса : Фенікс, 2020. 251 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/>.
15. Бакутін Є. І., Принцип законності в діяльності поліції під час використання технічних засобів фіксації адміністративних правопорушень. *Часопис Київського університету права*. 2020. № 2. С. 208–213. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.36.

16. Барабаш Т. М. Категорія “суб’єкт” у кримінальному процесі України. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2012. № 3. С. 110–114.

17. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / [В. В. Сокурєнко, О. М. Бандурка, С. М. Бортник та ін.] ; за заг. ред. В. В. Сокурєнка ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с.

18. Березняк В. С. Роль наставництва у підготовці працівників Національної поліції. *Світовий досвід підготовки кадрів поліції та його впровадження в Україні* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 17 берез. 2016 р.) / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. Дніпропетровськ, 2016. С. 330–331.

19. Бедний О. І. Внутрішньо-організаційні відносини в органах публічної влади та їх апаратах як складова предмета адміністративного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2016. Т. 1, № 40. С. 131–134. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33940/1/%D0%92%D0%9D%D0%A3%D0%A2%D0%A0%D0%86%D0%A8%D0%9D%D0%AC%D0%9E-%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%99%D0%9D%D0%86%20%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9D%D0%9E%D0%A1%D0%98%D0%9D%D0%98%20%D0%92%20%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%90%D0%A5%20%D0%9F%D0%A3%D0%91%D0%9B%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%9E%D0%87%20%D0%92%D0%9B%D0%90%D0%94%D0%98.pdf>.

20. Білик В. М. Напрямки вдосконалення діяльності патрульної поліції на сучасному етапі реформування Національної поліції України. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 лист. 2018 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Консультація місія Європейського Союзу. Харків, 2018. С. 24–26.

21. Бова А. А. Оцінка роботи поліції (міліції) та громадська думка. *Український соціум*. 2005. № 4. С. 13–21.
22. Вапнярчук Н. М. Правове регулювання дисциплінарної відповідальності державних службовців в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Луганськ, 2010. 18 с.
23. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.]. Київ ; Ірпінь : Перун, 2009. 1736 с.
24. Вєтухова І. А. Правове забезпечення трудової дисципліни за законодавством України у сучасних умовах. *Право та інновації*. 2019. № 2 (26). С. 12–22.
25. Визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні: аналіз слідчої практики крізь призму судових рішень : монографія / [В. Г. Дрозд, В. В. Бурлака, Л. В. Гаврилюк та ін.] ; Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Держ. наук.-досл. ін-т. Київ : 7БЦ, 2021. 420 с.
26. Володимир Голубош про дисципліну і законність у поліцейській діяльності. *Головне управління Національної поліції в Івано-Франківській області* : [сайт]. URL: <https://if.npu.gov.ua/news/volodimir-golubosh-pro-distiplinu-i-zakonnist-u-politseyskiy-diyalnosti>.
27. Гаврилюк Т. Д. Адміністративно-правові засади співпраці міліції (поліції) з населенням: європейський досвід : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2011. 22 с.
28. Галіцин В. К. Моделі та технології систем моніторингу в економіці : автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.03.02. Київ, 2001. 31 с. URL: <https://referatu.net.ua/newreferats/7569/181667>.
29. Головань М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/324272272.pdf>.
30. Голосніченко Д. І. Конституційні засади визначення повноважень органів виконавчої влади. *Конституційні засади державотворення і*

правотворення в Україні: проблеми теорії і практики: до 10-річчя Конституції України і 15-ї річниці незалежності України : зб. наук. статей / [упоряд.: І. О. Кресіна, В. П. Нагребельний, Н. М. Пархоменко] ; за ред. Ю. С. Шемшученка ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2006. С. 176–179.

31. Голосніченко І. П. Голосніченко Д. І. Теорія повноважень, їх легітимність та врахування потреб і інтересів при встановленні на законодавчому рівні. *Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право* : зб. наук. праць. 2011. № 1 (9). С. 147–155. URL: http://afgp.kpi.ua/sites/default/files/11%20-%201_9_%20-%2025.pdf

32. Гончарук Г. О. Осика І. М. Правове регулювання діяльності Департаменту внутрішньої безпеки Національної поліції України. *Національна громадська платформа «Реформуємо МВС: прозорість та відповідальність»* : [сайт]. URL: https://police-reform.khpg.org/articles/pravove_regulyuvannya_diyalnosti_departmentu_vnutr_ishnoyi_bezpeki_nacionalnoyi_p_.

33. Горбатенко В. П. Дисципліна. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 1999. Т. 2. Д–Й. С. 199.

34. Григоренко О. В. Класифікація суб'єктів контролю діяльності органів Національної поліції в системі публічної адміністрації. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 485–487. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-3/117>. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/119.pdf.

35. Дараганова Н. В. Дискусійні питання класифікації суб'єктів адміністративного права (на прикладі екіпажу повітряного судна України). *Вісник НТУУ «КПІ»*. Політологія. Соціологія. Право. 2010. № 4–1. С. 227–232.

36. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник для студентів вищ. навч. закл. / за ред. С. Г. Серьогіної. Харків : Право, 2005. 256 с.

37. Дерзська В. Контроль як основа забезпечення законності діяльності органів Національної поліції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 101–104. URL: <http://pgr-journal.kiev.ua/archive/2020/10/18.pdf>.

38. Дисциплінарний статут Національної поліції України : затв. Законом України від 15 берез. 2018 р. № 2337-VIII. *Офіційний вісник України*. 2018. № 54. Ст. 1882.

39. Дмитрієв А. А. Принципи та правове регулювання діяльності органів Національної поліції України з протидії організованим злочинності. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2016. № 1 (12). С. 164–166.

40. Древаль Ю. Д. Демократія участі та політичне представництво. *Актуальні проблеми державного управління*. 2012. № 2. С. 203–209. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/2713/1/apdy_2012_2_30.pdf.

41. Дронік Д. С. Адміністративно-правові засади діяльності патрульної поліції в Україні : дис. ... д-ра філос. : 081. Кропивницький, 2023. 241 с. URL: https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2023/02/dysertacziya_dronik.pdf.

42. Дронік Д. С. Завдання та функції патрульної поліції як структурного підрозділу Національної поліції України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 98–103.

43. Дронік Д. С., Мердова О. М., Адміністративно-правові засади діяльності патрульної поліції в Україні : монографія. Київ : Дакор, 2023. 252 с.

44. Журавель Я. В. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2008. 21 с.

45. Загальне адміністративне право : підручник / [І. С. Гриценко, Р. С. Мельник, А. А. Пухтецька та ін.] ; за заг. ред. І. С. Гриценка. Київ : Юринком Інтер, 2015. 568 с.

46. Ілійчук Л. Моніторинг як важлива складова системи забезпечення якості вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2021. № 7–8 (193–194). С. 73–77. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.242601>.

47. Кириченко Ю. М. Адміністративно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2019. 510 с.

48. Клепіковський В. Г. Класифікація суб'єктів, які проводять або залучаються до проведення огляду місця події. *Правова позиція*. 2023. № 1 (38). С. 81–84.

49. Ключев О. М. Компетенція органів внутрішніх справ у сфері охорони громадського порядку на регіональному рівні. *Право і безпека*. 2006. № 4–5. С. 61–63.

50. Кобзар О. Ф. Правоохоронна діяльність: теоретико-правовий аналіз. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3. С. 7–14.

51. Кобзар О. Ф. Ткаченко С. Є. Міжнародний досвід забезпечення дотримання дисципліни та законності в органах правопорядку. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 24–29.

52. Кобзар О., Романов М. Організаційно-правові засади функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія : Право. 2021. № 1 (2). С. 96–101. URL: <https://law.duan.edu.ua/images/PDF/2021/1/14.pdf>.

53. Коваленко К. В., Брейм Вільям. Сучасні проблеми правового регулювання дисциплінарної відповідальності поліцейських. *Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави*. Харків, 2018. С. 56–58.

54. Коваль О. А. Формування принципів права. *Вісник Академії адвокатури України*. 2006. Вип. 6. С. 22–26.

55. Колодій А. М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком- Інтер, 1998. 208 с.

56. Коломоець Т. О., Лютіков П. С. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект : монографія. Запоріжжя : Запорізький нац. ун-т, 2009. 216 с.

57. Коломоець Т. О., Сінельнік Р. В. Захисник у провадженні в справах про адміністративні правопорушення : монографія. Київ : Істина, 2008. 184 с.

58. Комісаров С. А. Взаємодія поліції й населення як стратегічний напрям діяльності органів правопорядку: міжнародний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 2. С. 123–126.

59. Конституція України : прийнята 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

60. Концепція застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 верес. 2002 р. № 538-р. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538-2002-%D1%80#Text>.

61. Король О. В. Адміністративно-правовий статус керівника органу Національної поліції як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2023. 24 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/717ebb60-7cb2-4a0d-b4f9-bd5ed7534f17/content>.

62. Король О. В. Адміністративно-правовий статус керівника органу Національної поліції як суб'єкта забезпечення дисципліни та законності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2023. 262 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/19e57022-95a5-4f02-a71a-6828d110dcf4/content>.

63. Костенко І. В., Кісіль А. В. Правовий аналіз реформування Національної поліції України. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 125–128.

64. Костюк В. Л. Стадії застосування дисциплінарної відповідальності: теоретико-правовий аспект. *Часопис Національного університету "Острозька академія"*. Серія : Право. 2016. № 1 (13). URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16kvltpa.pdf>.

65. Косяченко К. Стадії здійснення кримінологічного моніторингу неурядовими організаціями. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом*. Серія : Юридичні науки. 2023. № 5 (68). С. 36–40. DOI: <https://doi.org/10.32689/2522-4603.2023.5.6> URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/view/2968/3417>.

66. Кошиков Д. О. Сутність правових засад реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 164–175. DOI: [10.34015/2523-4552.2020.1.17](https://doi.org/10.34015/2523-4552.2020.1.17).

67. Кримінологія. Загальна частина : Альбом схем : навч. посіб. / С. Ф. Денисов, Т. А. Денисова, С. Г. Кулик, О. С. Шеремет. Чернігів : Десна, 2015. 658 с.

68. Криштанович М. Діяльність ОВС щодо захисту прав і свобод людини як важлива умова забезпечення національної безпеки України. *Демократичне самоврядування*. 2013. Вип. 12. С. 17–25.

69. Круглова О. А., Козуб В. О., Чернишова Л. О. Систематизація видів моніторингу в управлінні підприємством. *Проблеми економіки*. 2016. № 1. С. 183–189. URL: https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2016-1_0-pages-183_189.pdf.

70. Куба Н., Тополевський Р. Система оцінки ефективності роботи національної поліції. *Інформаційний портал Харківської правозахисної групи «Права людини в Україні»* : [сайт]. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1455530110>.

71. Кузнецова Л. В. Окремі елементи адміністративної діяльності органів Національної поліції в умовах воєнного конфлікту. *Забезпечення публічної безпеки і порядку в умовах воєнного стану* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 01 лип. 2022 р.). Кропивницький, 2022. С. 204–206.

72. Кузьменко О. В., Гуржій Т. О. Адміністративно-процесуальне право України : підручник. Київ : Атіка, 2007. 416 с.

73. Куракін О. М., Романов М. Ю. Співвідношення верховенства права та закону в розрізі соціологічної концепції праворозуміння. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія : Юридичні науки. 2015. № 2 (1). С. 33–36.

74. Ленівський Р. В. Сутність адміністративно-правових засобів забезпечення законності і правопорядку в Україні та їх систематизація. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2016. Вип. 6 (2). С. 79–82. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arvu_2016_6%282%29__21.

75. Литвин І. Сутність системи суб'єктів адміністративно-правових відносин у сфері надання освітніх послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 5. С. 63–66. URL: <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/05/13.pdf>.

76. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. Київ : Кондор, 2006. 552 с.

77. Лукіна Т. О. Моніторинг в освіті. *Енциклопедія освіти* / [Голов. ред. В. Г. Кремень] ; Академія педагогічних наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. С. 519–521.

78. Ляковська О. А. Керівник в органах і підрозділах Національної поліції України як організатор управління. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 3. С. 114–119.

79. Майоров В. В. До питання співвідношення понять «компетенція» та «повноваження» Національної поліції України. *Право та державне управління*. 2020. № 1, т. 1. С. 85–89. DOI:

<https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-1.13> URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_1/15.pdf.

80. Марушій О. А. Забезпечення законності в діяльності органів виконавчої влади: адміністративно-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2021. 216 с.

81. Марушій О. А. Поняття законності та дисципліни в діяльності органів виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2016. № 845. С. 132–136. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journalpaper/2017/aug/5811/vnulpurn201684522.pdf>.

82. Марушій О. А. Співвідношення законності та дисципліни в діяльності органів виконавчої влади. *Адміністративне право і процес: проблеми та перспективи розвитку* : зб. тез доп. наук.-практ. круглого столу (м. Львів, 29 лют. 2016 р.). Львів, 2016. Ч. 2. С. 60–64.

83. Матієнко Т. Соціально-психологічні засади становлення та розвитку поліцейського менеджменту. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. ОСТОМВРІЕ. С. 186–190. URL: <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/5/42.pdf>

84. Мельник Р. С. Система адміністративного права України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2010. 415 с.

85. Миронов А. Г. Контроль як явище правової дійсності у сфері охорони здоров'я. *Правові проблеми сучасної трансформації охорони здоров'я* : збірник матеріалів наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 23 трав. 2019 р.) / за заг. ред. Ю. М. Колесника ; ЗДМУ. Запоріжжя, 2019. С. 97–99.

86. Миронюк Р. В. Громадський контроль за діяльністю поліції : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2020. 134 с.

87. Миронюк Р. В. Міжнародні стандарти і зарубіжний досвід діяльності патрульної поліції та напрями його впровадження в Україні. *Актуальні проблеми розвитку права і держави в умовах міжнародних інтеграційних процесів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (25 листоп.

2016 р.) / М-во освіти і науки України ; Регіон. навч. центр Всесвіт. мит. орг. ; Ун-т митної справи та фінансів. Дніпро, 2016. С. 109–111.

88. Михайлов В. О. Забезпечення законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції : автореф. дис. ... д-ра філос. : 081. Дніпро, 2021. 20 с.

89. Михайлов В. О. Забезпечення законності та дисципліни в діяльності патрульної поліції : дис. ... д-ра філос. : 081. Дніпро, 2021. 298 с.
URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/df020/d.pdf>.

90. Михайлов В. О. Законність та дисципліна як невід’ємна умова ефективності діяльності патрульної поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 3 (96). С. 79–84. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2728/1/10.pdf>.

91. Михайлов В. О. Зарубіжний досвід забезпечення законності та дисципліни роботи патрульної поліції: перспективи запозичення для України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 4. С. 209–214.

92. Моніторинг виробничих процесів : навч. посіб. / [укл. С. Д. Борук, В. М. Федоров]. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, 2022. 127 с.

93. Моніторинг. *Вікіпедія. Вільна енциклопедія* : [сайт]. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%B3>.

94. Моніторинг і оцінка у соціальній роботі : навч. посіб. / [В. Д. Шинкарук, І. В. Пеша, І. В. Сопівник, В. В. Галайдюк, О. Б. Кошук]. Київ : Компринт, 2022. 360 с.

95. Моніторинг та оцінка програм і проектів : практ. посіб. / [О. Морозова, О. Варецька, Деніел Джонс, Пепукай Чікуква, Т. Салюк]. Київ : Оранта, 2008. 144 с.

96. Мониторинг та оцінювання якості освіти : навч.-метод. посіб. до курсу / [авт.-упоряд. І. В. Єгорова]. Івано-Франківськ, 2021. 141 с.

97. Мотайло О. В. Стратегія удосконалення системи моніторингу за станом здоров'я населення України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 3. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/3_2021/39.pdf.

98. Навроцький О. О. Сучасне розуміння організаційно-правових засад забезпечення прав і законних інтересів дітей. *Держава та регіони*. Серія : Право. 2017. № 3 (57). С. 35–38.

99. Нетудихатка А. В. Шляхи удосконалення методів забезпечення законності в діяльності Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2 (23), т. 4. С. 177–180.

100. Ожеван М. Л., Кучмій О. П. Міжнародний медіа-моніторинг. *Українська дипломатична енциклопедія* : в 2 т. / [редкол.: Л. В. Губерський (голова) та ін.] ; Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка ; Ін-т міжнар. відносин. Київ : Знання України, 2004. Т. 2. С. 745.

101. Олійник В., Гончарова О. Теоретичні засади та практика моніторингу регіональної політики ЄС. *Міжнародна економічна політика*. 2014. № 2 (21). С. 155–178. URL: http://ierjournal.com/journals/21/2014_8_Oliynyk_Goncharova.pdf

102. Ортинський В. Л., Кісіль З. Р. Ковалів М. В. Управління в органах виконавчої влади України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 296 с.

103. Осауленко С. В. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2010. 17 с.

104. Осауленко С. В. Види внутрішньоорганізаційних процедур в органах місцевого самоврядування. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квіт. 2012 р.) / відп. за випуск д-р юрид. наук, проф. В. М. Дрьомін ; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2012. Т. 2. С. 16–18. URL:

<https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dd95fbad-8de5-4ac4-a0bd-54ec3400902e/content>.

105. Панасюк О. В. Забезпечення законності та дисципліни в державному управлінні: проблеми розмежування. *Право і безпека*. 2009. № 4 (31). С. 29–33. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/97e5f753-9fdb-4ce3-ae7e-7cf16bbea246/content>.

106. Панова Н. С. Адміністративно-правові засади розвитку державного управління в сучасній Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2008. 220 с.

107. Парамонов О. О. Зміст і сутність поняття дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції України. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 25–26 січ. 2023 р.) / Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2023. С. 39–41.

108. Парамонов О. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів моніторингу та аналітичної діяльності патрульної поліції України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 13–14 берез. 2023 р.) / Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2023. С. 31–33.

109. Парамонов О. О. Міжнародний досвід забезпечення дисципліни та законності в поліції та шляхи його використання в Україні. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19–20 жовт. 2022 р.) / Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2022. С. 121–123.

110. Парамонов О. О. Міжнародні стандарти дисципліни та законності в діяльності поліцейських. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20–21 квіт.

2023 р.) / Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2023. С. 44–46.

111. Парамонов О. О. Моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 174–178.

112. Парамонов О. О. Окремі аспекти відповідальності за порушення дисципліни та законності патрульним поліцейським. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 лют. 2023 р.) / Науково-дослідний інститут публічного права*. Київ, 2023. С. 17–20.

113. Парамонов О. О. Поняття моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 6. С. 126–130.

114. Парамонов О. О. Правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 1. С. 70–75.

115. Парамонов О. О. Юридична відповідальність за порушення дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 622–624.

116. Парамонов О. О. Міжнародні стандарти та практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни та законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2022. № 7 (51). С. 329–332.

117. Петров Э. Г., Губаренко Е. В. Необходимость и инструментальные средства обеспечения эффективности государственного управления социально-экономическими системами. *Проблемы информационных технологий*. 2010. № 1. С. 8–17. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/pit/2010_1/01_001.htm.

118. Пилипів Р. М. Критерії ефективності діяльності патрульної поліції у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія : Юридична. 2017. Вип. 2. С. 202–212.

119. Погорелий С. С. Довіра до державної влади як категорія політичного управління. *Держава та регіони*. Серія : Державне управління. 2010. № 3. С. 100–105. URL: <http://firearticles.com/derjavne-upravlinnya/214-dovra-do-derzhavnoyi-vladi-yak-kategorya-poltichnogo-upravlnnya-pogoryeliy-s-s.html>.

120. Поліцейська діяльність : підручник / [С. С. Вітвіцький, В. С. Тулінов, О. М. Мердова та ін.] ; за заг. ред. проф. С. С. Вітвіцького. Київ : Дакор, 2021. 372 с.

121. Поліцейська (адміністративна) діяльність : навч. посіб. / [О. В. Джафарова, С. О. Шатрава та ін.] ; за заг. ред. О. І. Безпалової ; МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2020. 396 с.

122. Положення про Департамент внутрішньої безпеки Національної поліції України : затв. наказом Національної поліції України від 31 лип. 2019 р. № 756. *Національна поліція України* : [сайт]. URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/polozhennya-pro-departament-vnutrishnoyi-bezpeki-nacionalnoyi-policiyi-ukrayini>.

123. Положення про патрульну службу МВС України : затв. наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02 лип. 2015 р. № 796. *Офіційний вісник України*. 2015. № 54. Ст. 1767.

124. Полонський Д. М. Окремі питання забезпечення законності в діяльності міліції України. *Наукові праці*. Серія : Економіка. Правознавство. 2011. Вип. 149, т. 161. С. 112–114.

125. Потіп М. М. Щодо сутності компетенції органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування. *Право і суспільство*. 2012. № 6. С. 32–35. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2012/6_2012/06.pdf.

126. Присяжнюк О. А. Окремі теоретичні засади внутрішньо організаційної діяльності органів публічної влади. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 30 (3). С. 285–293. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2023.3.24>. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6fa62e1a-b1f1-4cb2-a9f2-c0f3709d5d3a/content>.

127. Про деякий досвід роботи ФБР та поліції США щодо здійснення внутрішніх розслідувань : доповідна записка Міністру внутрішніх справ України за матеріалами семінару “Боротьба з корупцією в правоохоронних органах та органах влади США” (Національна академія ФБР США, 4–10 лют. 1996 р.). Київ : МВС України, 1996. 6 с.

128. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України : Закон України від 15 берез. 2018 р. № 2337-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 29. Ст. 233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.

129. Про дисциплінарний статут персоналу поліцейських служб : Закон Королівства Бельгії від 19 трав. 1999 р. *Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство* / за заг. ред. О. А. Банчука. Київ : Москаленко О. М., 2013. 588 с.

130. Про затвердження Положення про Департамент патрульної поліції : наказ Національної поліції України від 06 листоп. 2015 р. № 73 ; у редакції наказу Національної поліції України від 19 груд. 2022 р. № 903. *Національна поліція України* : [сайт]. URL: <https://www.npu.gov.ua/acts/pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-departament-patrulnoyi-sluzhbi-zi-zminami>.

131. Про затвердження Положення про патрульну службу МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 лип. 2015 р. № 796. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.

132. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.

133. Про організацію інтегрованої поліцейської служби, структурованої на два рівні : Закон Королівства Бельгії від 7 груд. 1998 р. *Статус поліції: міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство* / за заг. ред. О. А. Банчука. Київ : Москаленко О. М., 2013. 588 с.

134. Про правотворчу діяльність : Закон України від 24 серп. 2023 р. № 3354-IX. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>.

135. Публічне адміністрування в сучасних умовах : матеріали VII наук.-практ. семінару (Київ, 24 трав. 2013 р.) / [ред. кол. : О. В. Кузьменко (голова), І. Д. Пастух, О. К. Волох]. Київ ; Харків : НікаНова. 2013. 265 с.

136. Роїк В. А. Адміністративно-правові засади захисту інтересів суспільства і держави органами Національної поліції : дис. ... д-ра філос. : 081. Київ, 2023. 258 с. URL: <https://elar.naiu.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/58473e5d-c621-49fb-b226-53df0a96a7a2/content>.

137. Романов М. Організаційно-правові засади судового контролю, прокурорського нагляду та взаємодії з громадськістю в діяльності підрозділів дізнання національної поліції України. *Право і суспільство*. 2021. № 5. С. 224–231. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.5.30>.

138. Романов М. Поняття, сутність і значення діяльності підрозділів дізнання. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2021. Vol. 26, No. 2. Р. 102–106. DOI: <https://doi.org/10.33270/01211192.102>.

139. Романов М. Функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України: до питання визначення функцій як елементу організаційних засад. *Честь і закон*. 2021. № 3 (78). С. 89–93. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2021/3/78/244558>.

140. Романов М. Ю. До питання визначення місця і ролі перепідготовки як форми післядипломної освіти дізнавачів Національної поліції України. *Актуальні проблеми юридичної науки та практики у XXI столітті* :

матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Рівне, 23–24 вер. 2021 р.) / Міжнар. екон.-гуман. ун-т ім. акад. С. Дем'янчука. Рівне, 2021. С. 73–76.

141. Романов М. Ю. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканість дізнавачами Національної поліції України: адміністративно-правовий аспект. *Діяльність органів досудового розслідування в умовах реформування правоохоронних органів* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 21 трав. 2021 р.) / Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ. Дніпро, 2021. С. 76–79.

142. Романов М. Ю. Застосування новітніх інформаційних технологій у підготовці (перепідготовці) фахівців для підрозділів дізнання Національної поліції України. *Інформаційні технології в освіті* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Львів, 18 груд. 2021 р.) / [упор. : Т. В. Магеровська] ; ЛьвДУВС. Львів, 2020. С. 48–50.

143. Романов М. Ю. Застосування новітніх інформаційних технологій у процесі післядипломної освіти фахівців для підрозділів дізнання Національної поліції України. *Retrospection and modern European approaches to jurisprudence* : Collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 351–373. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-140-4-13>.

144. Романов М. Ю. Зміст і сутність поняття стажування в контексті післядипломної освіти працівників підрозділів дізнання Національної поліції України. *Актуальні дослідження правових та економічних процесів у контексті євроінтеграції* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. здоб. вищ. освіти (Дніпро, 02 черв. 2021 р.) / Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ. Дніпро, 2021. С. 185–188.

145. Романов М. Ю. Нормативне забезпечення організаційно-правових засад функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 12 берез. 2021 р.) / Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ. Дніпро, 2021. С. 152–154.

146. Романов М. Ю. Організаційно-правові засади взаємодії дізнавача та прокурора в досудовому розслідуванні. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку* : матеріали Всеукр. наук.- практ. конф. (Київ, 28 трав. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.] ; Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2021. С. 211–214.

147. Романов М. Ю. Організаційно-правові засади забезпечення функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України : дис. ... д-ра філос. : 081. Київ, 2022. 264 с.

148. Романов М. Ю. Організаційно-правові засади функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України: до визначення поняття. *Право і держава: проблеми розвитку та взаємодії у XXI ст.* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 29–30 січ. 2021 р.) / за заг. ред. Т. О. Коломоець ; Запорізький нац. ун-т. Запоріжжя, 2021. С. 111–114.

149. Романов М. Ю. Організаційно-правові основи функціонування підрозділів дізнання Національної поліції України. *Механізм функціонування громадянського суспільства* : зб. тез Всеукр. наук. конф. здоб. вищ. осв. (Львів, 18 груд. 2021 р.) / [упор. : Ю.М. Шевців] ; ЛьвДУВС. Львів, 2020. С. 282–284.

150. Романов М. Ю. Поняття та сутність функцій підрозділів дізнання Національної поліції України в контексті організаційно-правового забезпечення. *Правові засади організації та здійснення публічної влади* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Хмельницький, 2–6 берез. 2021 р.) / Хмельн. ун-т. упр. та права ім. Л. Юзькова. Хмельницький, 2021. С. 449–452.

151. Романов М. Ю., Кобзар О. Ф. Організаційно-правові, адміністративні та кримінальні процесуальні аспекти діяльності підрозділів дізнання Національної поліції України : монографія. Кропивницький : ДонДУВС, 2022. 498 с.

152. Романов М. Ю. Спеціалізація як форма післядипломної освіти дізнавачів Національної поліції України: проблеми та перспективи.

Реформування законодавства та державних інституцій: прогаліни, досягнення та перспективи : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Рівне, 24–25 трав. 2021 р.) / Міжнар. екон.-гуман. ун-т ім. акад. С. Дем'янчука. Рівне, 2021. С. 172–175.

153. Сахно А. П. Значення законності й дисципліни в діяльності ОВС України та шляхи їх зміцнення. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. 2010. № 3. С. 71–77.

154. Синявська О. Ю. Засоби забезпечення службової дисципліни в органах внутрішніх справ України (організаційно-правові питання) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2001. 215 с.

155. Січкач В. О. Використання досвіду поліції зарубіжних країн в діяльності міліції України по забезпеченню прав та свобод людини (організаційно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2007. 20 с.

156. Скакун О. Ф. Теорія права і держави : підручник. [2-ге вид.]. Київ : Алерта ; КНТ ; ЦУЛ, 2010. 520 с.

157. Скиба В. М. Поведінка поліцейського як підстава дисциплінарного стягнення: етичний аспект. *Галицькі студії*. Серія : Юридичні науки. 2023. № 1. С. 58–62. DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-1-10.

158. Способи забезпечення законності й дисципліни в державному управлінні: загальна характеристика. *Калуська районна державна адміністрація* : [сайт]. URL: https://kalushrda.gov.ua/n/viddil_nadzvyhajnyh_sytuacij/2013/05/07/1994/view.

159. Стеценко С. Г. Пелагеша О. Г. Медичне право України : монографія. Київ : Атика, 2013. 144 с.

160. Структура Національної поліції. *Національна поліція України* : [сайт]. URL: <https://www.npu.gov.ua/about/struktura/struktura/>.

161. Струсь К. А. Категория «правове основы» : переход от абстрактного к конкретному. *Вектор науки Тольяттинского*

государственного университета. Серия : Юридические науки. 2011. № 3. С. 80–83.

162. Суббот А. І. Законність і дисципліна в діяльності правоохоронних органів як обов'язкові умови підвищення безпеки їхньої професійної діяльності. *Держава і право* : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2012. Вип. 56. С. 198–202. URL: http://old.univer.km.ua/statti/15_Subbot_A.I._Zakonnist_ta_distsiplina_v_diyalnosti_pravookhoronnikh_organiv_yak_obovyazkovi_umovi_pidvischennya_bezpeki_ikhnoi_profesiynoi_diyalnosti.pdf.

163. Сучасні стратегії та перспективи оптимізації взаємодії поліції і населення в соціумі : матеріали круглого столу, 23 листоп. 2017 р. / [упоряд. З. Р. Кісіль, Л. Й. Гуменюк] ; ЛьвДУВС. Львів : ЛьвДУВС, 2017. 172 с.

164. Теорія держави і права : підручник / [О. В. Петришин (ред.), С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.] ; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків : Право, 2015. 367 с.

165. Титков А. Оценка деятельности полиции в Англии и Уэльсе. *Общественный вердикт* : [сайт]. URL: http://publicverdict.org/topics/ref_research/9735.html.

166. Ткаченко С. Є. Реальний стан та перспективи розвитку діяльності інспекцій з особового складу Національної поліції України. *Наукові записки*. Серія : Право. 2019. Вип. 6. С. 113–117.

167. Трудове право : підручник / [О. М. Ярошенко, С. М. Прилипко, А. М. Слюсар та ін.] ; за заг. ред. О. М. Ярошенка. [2-ге вид., переробл. і допов.]. Харків : Право, 2017. 560 с.

168. Трудове право України : підручник / за заг. ред. М. І. Іншина, В. Л. Костюка, В. П. Мельника. Київ : МП Леся, 2015. 532 с.

169. Управління органами Національної поліції України : підручник / [О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О. В. Джафарова та ін.; передм. В. В. Сокурєнка] ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В. В. Сокурєнка ; МВС

України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : Стильна типографія, 2017. 580 с.

170. Циганенко І. В., Овчаренко Л. К. Моніторинг як основа оцінки якості освіти у вищих медичних навчальних закладах. *Актуальні питання контролю якості освіти у вищих медичних навчальних закладах* : матеріали наук.-практ. конф. з міжнар. участю, (м. Полтава, 22 берез. 2018 р.). Полтава, 2018. С. 240–241. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200103926.pdf>.

171. Чишко К. О. Встановлення персональних даних особи порушника: прогалини адміністративного законодавства, що призводять до зниження ефективності роботи органів поліції. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 11 квіт. 2019 р.) / ХНУВС. Харків, 2019. С. 248–249.

172. Шадська У. Побудова партнерства між поліцією і суспільством. *Гурт* : [сайт]. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/36639/>.

173. Шатерніков М. І. Теоретичні підходи до визначення поняття “правові засади діяльності господарських судів”. *Європейські перспективи*. 2015. № 6. С. 108–112.

174. Швець В. Д. Поняття компетенції і повноважень суб’єктів землекористування. *Європейські перспективи*. 2015. № 2. С. 107–113. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c213bf08-3ce4-4084-9008-16e540c03d0d/content>.

175. Шевченко Е. Системність закріплення адміністративно-правових засад діяльності адміністративних судів як чинник ефективності діяльності цього органу держави. *Вісник Запорізького національного університету*. Серія : Юридичні науки. 2010. № 4. С. 165–170.

176. Шевченко С. І. Особливості взаємодії Національної поліції з громадськістю в процесі забезпечення публічного порядку. *Науковий вісник*

публічного та приватного права. 2017. Вип. 6, т. 2. С. 162–166. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_2/32.pdf

177. Шемшученко Ю. С. Контроль. *Юридична енциклопедія* : в 6 т. / [редкол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 2001. Т. 3. К – М. 792 с.

178. Штанько Г. Ю. Внутрішньоорганізаційна діяльність у сфері кадрового забезпечення органів Національної поліції України. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених* : тези доп. учасників наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 трав. 2017 р.) / МВС України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 185–186. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2017_2/pdf/48.pdf.

179. Юнін О. С. Теоретико-правові засади надання послуг працівниками поліції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 1. С. 13–19.

180. Ярмакі Х. П. Механізм адміністративно-правового регулювання. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2013. № 2. С. 81–87.

181. Drozd O., Kobzar O., Romanov M., Hryhorii D., Pohoretskyi M. Aspects of implementation of the law enforcement function of the state under the Legal regime of martial law in Ukraine. Aspectos de la implementación de la función de aplicación de la ley del Estado bajo las condiciones del régimen legal de la ley marcial en Ucrania. *Cuestiones Políticas*. 2022. № 40 (75). P. 569–580. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.34>.

182. Drozd V., Tsutskiridze M., Burlaka V., Romanov M., Pohoretskyi M. Considerations on the reform of Ukraine's wartime criminal justicesystem: Consideraciones sobre la reforma del sistema de justicia penal de Ucrania en tiempos de guerra. *Cuestiones Políticas*. 2022. № 40 (74). P. 779–803. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4074.43>.

183. Handbuch der Korruptionsprävention für Wirtschaftsunternehmen und öffentliche Verwaltung. München, 2007. P. 323–324.

184. Kobzar O., Romanov M., Benkovskyi S., Povzyk Y., Trach S. Principles for pre-trial investigation planning under simplified procedure. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10 (47). P. 216–225. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.47.11.22>.

185. Macfarlane R. I. Managing for Effective Discipline: Increasing Officer Confidence in Discipline. *The Police Chief*. 1976. № 5. P. 78–83.

186. Police Ethics. Building Integrity and Reducing Drug Corruption. *The Police Chief*. 1991. № 1. P. 27–41.

187. Romanov M., Vasylynychuk V., Grytsyshen D., Melnyk O., Denysiuk D. Organizational and legal framework for the functioning of the National Police in investigation units. *Amazonia Investiga*. 2021. № 10 (45). P. 120–130. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.45.09.13>.

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Парамонов О. О. Міжнародні стандарти та практики здійснення моніторингу за станом дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції зарубіжних країн. *KELM*. 2022. № 7 (51). С. 329–332 (Республіка Польща).

2. Парамонов О. О. Моніторинг як один із засобів дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 5. С. 174–178.

3. Парамонов О. О. Поняття моніторингу дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції як вид внутрішньоорганізаційної адміністративної діяльності. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2023. Вип. 6. С. 126–130.

4. Парамонов О. О. Правові засади здійснення моніторингу дотримання дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 1. С. 70–75.

5. Парамонов О. О. Юридична відповідальність за порушення дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 622–624.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Парамонов О. О. Міжнародний досвід забезпечення дисципліни і законності в поліції та шляхи його використання в Україні. *Проблемні питання юридичної науки в контексті реформування правової системи України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (Київ, 19–20 жовт. 2022 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2022. С. 121–123.

7. Парамонов О. О. Зміст і сутність поняття дисципліни і законності в діяльності патрульної поліції України. *Правові проблеми сучасності та наукові підходи до їх вирішення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 січ. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 39–41.

8. Парамонов О. О. Окремі аспекти відповідальності за порушення дисципліни і законності патрульним поліцейським. *Науково-практичні засади розвитку юридичної науки на сучасному етапі державотворення*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 15–16 лют. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 17–20.

9. Парамонов О. О. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності підрозділів моніторингу та аналітичної діяльності патрульної поліції України. *Пріоритетні напрями розвитку юридичної науки в умовах сьогодення* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 13–14 берез. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 31–33.

10. Парамонов О. О. Міжнародні стандарти дисципліни і законності в діяльності поліцейських. *Інноваційні підходи до реформування сучасного законодавства* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20–21 квіт. 2023 р.). Київ: Наук.-дослід. ін-т публіч. права, 2023. С. 44–46.